

A 6640-31108

భారతీయ మహానీయులు

A CC 140.31108

ద్వితీయ సంపుటము

పబ్లికేషన్స్ డివిజన్
శాంతినికేతన్ మంత్రిత్వశాఖ
భారత ప్రభుత్వం

మే 1971 (విశాఖ 1893)

May 1971 (Vaisakha 1893)

ACCNO-31108

(BHARAT KE GAURAV. Part II Telugu)

Price : Rs. 2-25

వెల : రూ. 2-25

922.3837
738
11

Published by the Director, Publications Division,
Patila House, New Delhi-1.
and printed at Solar Works, Madras-1

వీ రి క

ఒకజాతి నిర్బాణానికి దీర్ఘ కాలం పడుతుందనీ, రకరకాల సాధన సంపత్తి అందుకు అవసరమనీ మొదటి సంపుటిలో పేర్కొన బడింది. మానవునికి తాళే అఘోర ప్రతిఘాతాల ద్వారా అతని వ్యక్తిత్వం పరిణతి చెందినట్లే, ఒక జాతిపై ప్రసరించే ప్రభావాలను బట్టి దాని స్వరూప స్వభావాలు మలచ బడతాయి.

మహాపురుషులు జాతీయ జీవితంలో వహించే పాత్ర అనన్యమే అయినా, ఇతరమైన దోహదాలు కూడా సమకూరినప్పుడే జాతి సంపూర్ణవికాసం చెంద గలుగుతుంది.

ప్రాచీనకాలం నుంచీ మధ్యయుగాల నాటి వరకూ దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రాదుర్భవించిన మహనీయుల నేతృత్వ జీవితాలు ఈ సంపుటిలో సంకలనం చేయబడ్డాయి.

పతితల మనఃపరిధిని మరింత విస్తృత పరచి జాతీయ సమైక్యతా సాధనకు ఈ భారతీయ మహనీయుల చరిత్రలో ఎంతైనా సహాయభూతం కాగలదని ఆశిస్తున్నాము.

సంపాదకుడు

విషయ సూచిక

	పుట
రామానుజాచార్యుడు	...
కల్లణుడు	... 1
జయదేవుడు	... 8
బసవుడు	... 12
కంబన్	... 17
పృథ్వీరాజు	... 22
మధ్వాచార్యుడు	... 27
జ్ఞానేశ్వరుడు	... 35
ఖుస్ గో	... 43
విద్యారణ్యుడు	... 52
శంకరదేవుడు	... 61
నరసింహ మేనాథా	... 66
కబీరు	... 73
నానక్	... 79
మారదాసు	... 86
షేర్ మహ్మూరి	... 92
చైతన్య మహాప్రభు	... 98
మిరాబాయి	... 103
కృష్ణదేవరాయలు	... 109
పురందరదాసు	... 117
కులశిదాసు	... 122
...	... 129
రమేష్ నారాయణ్ తివారీ	...
గార్గీ గుప్త	...
జగదీశ్ గోయల్	...
దశరథ శర్మ	...
టి. ఎన్. సీతారామన్	...
క్రీనాథ సింహ	...
రమేష్ నారాయణ్ తివారీ	...
నారాయణస్వరూప్ మాధుర్	...
క్రీనాథ సింహ	...
దశరథ శర్మ	...
యూగజీత్ నవలపురీ	...
సరోజ్ భట్	...
చంద్రకాంత శేరథ్	...
రమేష్ చంద్ర "ప్రేమ్"	...
క్రీనాథ సింహ	...
హంసరాజ్ "రహబర్"	...
జగన్నాథ ప్రభాకర్	...
జగదీశ్ గోయల్	...
ధనేష్ మల్హోత్రా	...
సి. కె. తిరుమలేశ్	...
గార్గీ గుప్త	...

రామానుజాచార్యుడు

శంకరాచార్యుని తరువాత మూడువందల సంవత్సరములకు క్రీ॥ శ॥ పదకొండవ శతాబ్దములో రామానుజాచార్యుడు జన్మించెను. శంకరాచార్యునిది జ్ఞానమార్గము. రామానుజాచార్యునిది భక్తిమార్గము. శంకరాచార్యునివలెనే రామానుజాచార్యుడుకూడ తనకాలములో గొప్ప పండితుడుగా పరిగణింపబడెను. ఆ కాలములో ఈ మహాపురుషుని లిద్దరూత్రమే అనన్య ప్రజ్ఞా సంపదగలవారని విద్వాంసుల అభిప్రాయము.

దక్షిణ భారత దేశములో మద్రాసు నగరమునకు సమీపాన వున్న శ్రీ పేరంబుదూర్ (ప్రాచీనకాలములో దీనిపేరు భూతపూర్) అనే గ్రామములో రామానుజుడు జన్మించెనని చెప్పుదురు. అతని తండ్రిపేరు ఆనూరి కేశవదీక్షితులు. రామానుజుని తల్లి కాంతిమతి శ్రీశైల పూర్ణదేవీ ఒక వృద్ధ సన్యాసి చెల్లెలు. ఈమె శ్రీ యమునాచార్యులవారి మనుమరాలు. ఎనిమిదవ ఏట రామానుజునకు ఉపనయనము చేసిరి. అతని తండ్రి అప్పటినుండియే అతనికి చదువుచెప్ప మొదలిడెను. చిన్ననాటి నుండియే రామానుజుడు మిక్కిలి తెలివి తేటలు చూపుచుండెను. ఒకసారి చదివిన పాఠమును మరల మరచిపోయెడివాడు కాదు. పదహారవేట రక్షాంబ అనే విప్రకన్యతో రామానుజుని వివాహము జరిగెను. పెండ్లియైన కొద్దికాలమునకే రామానుజుని తండ్రి మరణించెను.

తండ్రి మరణించిన తరువాత రామానుజుడు సకుటుంబముగా తనగ్రామము పేర్కొనూరమ్ నుండి కంచికి వెళ్ళి అచటనే నివాసమేర్పరచుకొనెను. ఆ గోజులలో కంచి పెద్ద విద్యాకేంద్రము. ఉత్తర భారతములో కాశీకి ఎట్టి స్థానమున్నదో అట్టిదే కంచికి దక్షిణ భారతమునందు కలదు. ఆ సమయములో కంచిలోనున్న పండితులందరకు యాదవ ప్రకాష్ గురువుగా నుండెను. అతడు శంకరాచార్యుని శిష్యుడు. నిరాకారమైన నిర్గుణ బ్రహ్మ తప్ప సృష్టిలోనున్న జడచేతనములన్ని మిథ్యయేనని అతని అభిప్రాయము. ఈ యాదవప్రకాష్ వద్దనే రామానుజుడు వేదములను, ఉపనిషత్తులను చదువుచుండెడివాడు.

కాని కొలదికాలమునకే వారిరువురకు భేదాభిప్రాయము కలిగెను. మొదటిసారి గురువు రామానుజుని పెంకితనమును తీసివేసెను. కాని రెండవసారి రామానుజుడు యాదవప్రకాష్ వ్యాఖ్యలను ఖండించినపుడు గురువు అతనిని యింటికి తిరిగి పొమ్మని ఆజ్ఞాపించెను. అప్పటి నుండియే రామానుజుడు గురువువద్ద విద్య నభ్యసించుట మానివేసెను. ఇంటివద్దనే స్వయముగా చదువుకొనసాగెను.

కంచీ పూర్ణస్వామిలో రామానుజుని కలయికను గురించి ఒక విచిత్రమైన కథగలదు. కంచీ పూర్ణస్వామి తండ్రి కూర్చుడు. తల్లి శబరి. కాని కంచీ పూర్ణస్వామి శ్రీ వైష్ణవ సాంప్రదాయమునకు సంబంధించిన సన్యాసులలో నొకడుగా ప్రసిద్ధి కెక్కెను. అతడు శ్రీ వైష్ణవ సాంప్రదాయములో ప్రసిద్ధి కెక్కిన మహాంతు యమునాచార్యుని విద్యగురు ప్రముఖ శిష్యులలో నొకడు. రామానుజుడు పేర్బఘూరమ్మలో నున్నప్పుడు అదృష్టవశాత్తు ఒకనాడు కంచీపూర్ణస్వామి ఆ గ్రామము మీదుగా వెళ్లెనని అందురు. రామానుజు డప్పుడు అతనిని సత్కరించి తనయింటికి తీసికొని పోయెను. రాత్రి భోజనముచేసిన తరువాత కంచీ పూర్ణస్వామి బయట వసారాలో పడుకొని యుండెను. రామానుజుడు అతని కాళ్లు ఒత్త నారంభించగా కంచీపూర్ణస్వామి డండుకు అంగీకరించలేదు. “నేను నీచక్షులనుడను నీవు బ్రాహ్మణుడవు బ్రాహ్మణుడు కూర్చుని కాళ్ళను ఒత్తరాదు.” అని అనెను. ఇదివిని రామానుజుడు మిక్కిలి దుఃఖితుడై యిట్లనెను. “నేను దురదృష్టవంతుడను. మీ బోటి మహాత్ముల పాదసేవచేసెడి భాగ్యము నాకు లభించలేదు. యజ్ఞోపవీతము వేసికొనినంత మాత్రమున ఎవడును బ్రాహ్మణుడు కాజాలడు. హరిభక్తుడే నిజమైన బ్రాహ్మణుడు.”

ఈ మాటలకు కంచీ పూర్ణస్వామి ముగ్ధుడయ్యెను. అప్పటినుండి వీరిరువురికి ఒకరిపై నొకరికి భక్తిప్రేమ సంబంధము ఏర్పడెను.

రామానుజుని పాండిత్య ప్రతిభ దిన దినము నలుమూలల వ్యాపింపసాగెను. తన తరువాత రామానుజుడే శ్రీ వైష్ణవులకు మహాంతు కావలెనని యమునాచార్యుడు తలచెను. కాని శ్రీ వైష్ణవుల మహాధీశుని వీరమును శ్రీ వైష్ణవ సాంప్రదాయము నవలంబించిన సన్యాసియే అధిష్టించ గలడు. ఇందువలన శ్రీ రంగమునుండి యమునాచార్యుడు రామానుజును పిలువకొని వచ్చుటకై మహాపూర్ణస్వామిని కంచీకి పంపెను. కంచీలో మహాపూర్ణస్వామి రామానుజునకు శ్రీ వైష్ణవ సాంప్రదాయపు వీక్షణినిగెను.

కొద్ది గోజుల తరువాత రామానుజుడు యమునాచార్యుని దర్శనమునకై శ్రీ రంగమునకు ప్రయాణమయ్యెను. కాని శ్రీ రంగముచేరగానే యమునాచార్యుడు వైకుంఠపురి కేగనని ఆతనికి తెలిసినది. మరణించుటకు పూర్వము యమునాచార్యుడు రామానుజున కొక సందేశము నిచ్చెను. ఆ సందేశములో వేదాంత సూత్రములకు భాష్యములను రచించుట, ద్రావిడ భాషలో ఆశ్వాసల భజన సంగ్రహము (ప్రబంధము)ను వేదమువలె ప్రసిద్ధికి తెచ్చి దానికి పంచమ వేదస్థానము నొసగుట, విష్ణుపురాణమును వ్రాసిన పరాశరముని పుంగవుని జ్ఞాపకార్థము ఏ వైష్ణవ మహాపండితునకై నా పరాశరుడను పేరు పెట్టుట ఈ మూడు పనులను తప్పక సెరవేర్చవలసినదిగా ఆదేశించెను. రామానుజుడు శ్రీ రంగమునుండి వెంటనే కంచికి తిరిగివచ్చెను.

రామానుజుని పిలుచుటకు మహాపూర్ణుడు భార్యతోకూడ కంచికి వెళ్లెను. కంచిలో రామానుజుని యింటివద్దనే భార్య సమేతముగా ఆతడు ఆరునెల లుండెను. ఈ అనకాశమును పురస్కరించుకొని రామానుజుడు ఆతని సహాయముతో ద్రావిడ భాషలో నున్న ఆశ్వాసల నాల్గువేల భజన కీర్తనల సంగ్రహమును పఠించెను.

ఒకనాడు రామానుజుని భార్య, మహాపూర్ణు భార్య ఒకేసారి నీరు తెచ్చుటకు వెళ్లిరి. దారిలో ఏదో మాటపై ఇరువురి మధ్య పోట్లాట జరిగెను. ఈ పోట్లాట సంగతి తెలియగానే మహాపూర్ణుడు తన భార్యను తీసికొని శ్రీ రంగమునకు బయలుదేరినాడు. రామానుజుడప్పుడు బజారు వెళ్లియుండెను. బజారునుండి ఇంటికి వచ్చిన తరువాత ఆతనికి పోట్లాట సంగతి తెలియగానే మిక్కిలి దుఃఖపడెను. ఆ నాడే తన భార్యను పుట్టింటికి పంపివేసి తాను సన్యసించెను.

యమునాచార్యుని తరువాత శ్రీ వైష్ణవులకు గురువు ఎవ్వగులేరు ఇందువలన వారు మిక్కిలి విచారపడుచుండిరి. ఈ పదవిని రామానుజుడే ఆలంకరించవలెనని వారందరి కోరిక. రామానుజుని పిలుచుటకు శ్రీరంగము నుండి కంచి కొక దూతను పంపిరి. రామానుజుడు సన్యసించియుండెను గదా! ఇందువలన ఎంతడు వారి ఆహ్వానమును వెంటనే అంగీకరించి శ్రీరంగమునకు పోయి యమునాచార్యుని పీఠము నలంకరించెను. శ్రీరంగములోని మరాఠిపతికి శ్రీరంగములో నున్న శ్రీరంగనాథుని దేవాలయపు యాజమాన్యమును కూడ మాడవలసియున్నది. రామానుజుడు ఈ పనిని చాల శంతోషముగా నిర్వహించెను.

దేవాలయపు ఆదాయము సంతయు భగవంతుని పూజలకే వినియోగింపబడు చుండెడిది. రామానుజుడు దానినుండి ఒక్క డమ్మిడీకూడ తనకొరకు తీసికొనెడి వాడుగాడు తన భోజనమునకై ప్రతినీత్యము బిత్తు మెత్తుకొనెడివాడు.

శ్రీరంగములో నున్నప్పుడు యమునాచార్యుల మంత్రములకు సరియైన అర్థములు యమునాచార్యుల శిష్యులద్వారా తెలుసుకొనెను. ఈ సందర్భములో ఒక సంఘటనను తెలియ పరచుట అవసరము. యమునాచార్యులకు విదుగుడు ప్రముఖ శిష్యులు కలరని మొదటనే చెప్పబడినది. వారిలో నొకని పేరు గోష్ఠీ పూర్ణస్వామి మహాపూర్ణుని సలహాపై రామానుజుడు యమునాచార్యుని రహస్య మంత్రమును తెలుసుకొనుటకై గోష్ఠీ పూర్ణుని వద్దకు ప్రయాణమయ్యెను. ఈ మంత్ర రహస్యము గోష్ఠీ పూర్ణునికే తెలియును. గోష్ఠీ పూర్ణుడు పదునెనిమిదిసార్లు రామానుజుని ప్రార్థనను త్రోసివేసెను. పందొమ్మిదవసారి, ఈ రహస్య మంత్రమును అనర్హులకు ఎవరికిని తెలియజేయ కూడదను షరతుపై రామానుజునకు ఉపదేశము చేసెను.

రహస్యమంత్ర దీక్షానొందిన తరువాత రామానుజుడు రంగనాథ దేవాలయమునకు ప్రయాణమయ్యెను. దారిలో నృసింహస్వామి ఆలయములో ఉత్సవము జరుగుచుండెను. ఆ ఉత్సవములో అనేకమంది శ్రీ వెళ్లవులు పాల్గొనిరి. ఆ వెళ్లవుల గుంపును చూడగానే ఉండ పట్టుకొలేక రామానుజుడు ఒక ఎత్తైన దిబ్బమీద నిలబడి బిగ్గరగా ఈ రహస్య మంత్రమును వెల్లడిచేసెను. ఆ రోజుననే అత డీమంత్ర దీక్ష గోష్ఠీ పూర్ణునివద్ద గైకొనెను. రామానుజుడు చేసినపనిని తెలుసుకొని గోష్ఠీ పూర్ణుడు మండిపడి శిష్యులను పంపి రామానుజుని తన వద్దకు పిలిపించెను. రామానుజుడు గోష్ఠీ పూర్ణునివద్దకు వెళ్ళినపుడు వారిరువురి మధ్య జరిగిన సంభాషణ చిరస్మరణీయమై నటువంటిది.

గోష్ఠీ పూర్ణుడు:—గురువాజ్ఞను మీరినచో పుమేనుగునో నీకు తెలియదా?

రామానుజుడు:—తెలియును గురుదేవా! పదివేల సంవత్సరములు నరక మనుభవించ వలయును.

గోష్ఠీ పూర్ణుడు:—మరి నీవు నా ఆజ్ఞను ఉల్లంఘించి ఆ రహస్యమంత్రమును అందరి ఎదుట అనేకసార్లు ఏల వెల్లడించితివి?

రామానుజుడు:—స్వామి! నేను పెద్ద తప్పు చేసితిని. గాని ఆ మంత్రమును వినిన వారందరు స్వర్గమునకు పోవుదురని మీరే కదా నాకు చెప్పియుంటిరి. వారందరు స్వర్గమునకు పోవలయుననే, నే నా మంత్రమును వారి ఎదుట ఉచ్చరించితిని. ఇంక నే నొక్కడను నరకమునకు పోయిన పరవాలేదు. ఇందువలన అదే ఉచితమని తలంచి నే నట్లు చేసితిని. ఆజ్ఞను పరిపాలించనందుకు తమ యిష్టము వచ్చిన శిక్ష విధించండి. నేను దానిని సంతోషముగా అనుభవించును.

ఇది వినగానే గోష్ఠీ పూర్ణుని క్రోధము చల్లారినది. అతడు రామానుజుని కాగిలించు కొని మీరే నా గురువులు. నేనే మీ శిష్యుడను యని అనెను.

యశునాచార్యుడు మరణించుటకు ముందు తన శిష్యులతో, రామానుజునకు తన మూడు ఆ దేశములను నిర్వర్తించవలసినదిగా చెప్పమనిన విషయము మొదటనే తెలిపి యుంటిమి. ఈ సంగతి రామానుజుడు తెలుసుకొనినపుడు యశునాచార్యుని మూడు ఆ దేశములను తప్పక నెరవేర్చదని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. తన ప్రతిజ్ఞను ఎంత చక్కగా నెరవేర్చినో అవి జగమంతయు ఎరిగిన కథయే. ఆ ప్రతిజ్ఞ ప్రకారమే రామానుజుడు ద్రావిడ భాషలోనున్న అశ్వారుల భజనకీర్తనల సంగ్రహమును పంచమ వేదమని ఘోషించెను. తన శిష్యుడైన కుర్రుని కొడుకుకి “సరాశర భట్టు” అని పేరు పెట్టెను వేదాంత సూత్రములపై శ్రీ భాష్యమును రచించెను.

రామానుజుడు శ్రీ భాష్యములో శంకరాచార్యుని అద్వైత వాదమును ఖండించుచూ, వేదములు, ఉపనిషత్తుల మంత్రములకు సరియైన అర్థమునిచ్చుచూ, వేదాంత సూత్రములలో నిరాకారుడైన బ్రహ్మను పాపించవలసినదిగా ఎచ్చటను చెప్పియుండలేదని ఋజువు చేసెను. పై పెచ్చు ఆ సూత్రములలో బ్రహ్మ సాకారుడనియే చెప్పబడియున్నది. ముక్తికి మార్గము జ్ఞానము కాదనియు, భక్తియేయనియు రామానుజుడు ఋజువు చేసెను. తన ఈ శ్రీ భాష్యములోనే రామానుజుడు శంకరుని ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడని యనెను. ఎందుకనగా శంకరాచార్యుడు బౌద్ధులయుక్తులనే తన శాస్త్రములో సుపయోగించెను.

శ్రీ భాష్యమును వ్రాసిన తరువాత రామానుజుడు తన శిష్యులతో దేశాటనకు బయలుదేరెను. పెద్ద పెద్ద సగరములలో ఆతడనేకమంది పండితులతో శాస్త్రచర్చలు

జరిపెను. అతడు వెళ్లిన అన్నిచోట్ల పండితులతో జరిపిన అన్ని చర్చలలోను అతనికి జయము చేకూరినది. దిగ్విజయలాలనుడై అతడు ఉత్తరమున కాశ్మీరువరకు వెళ్లెను. తరుపరి కాశీకూడ వెళ్లెను. కాశ్మీరులోను, కాశీలోను పండితులతో కాస్త్రచర్చలు జరిపెను. ఈ రెండుచోట్లలోను విజయదుందుభులు మ్రోయించెను. వేలమంది స్త్రీలు పురుషులు అతనివద్ద దీక్షబొందిరి, అనేకమంది రాజులు, మహారాజులు అతనికి శిష్యులైరి. ఈవిధముగా యావద్భారతములో విజయపతాకము నెగురవేయుచు చివరకు రామానుజుడు పేర్పుమూరంమీదుగా శ్రీరంగము తిరిగివెళ్లెను.

కంచిదేశపు చోళరాజు శైవుడు. ప్రబలుచున్న వైష్ణవ ధర్మప్రచారమును చూచి అతనికి పట్టరాని కోపమువచ్చెను. అతడు శ్రీ రంగములోనున్న రంగని దేవాలయముపై ఒక ఝండా నెగురవేసెను. దానిపై “శివాత్ పరోనాస్తి” (శివుని మించినవారెవరు లేరు) అని వ్రాసి ఉండెను. వైష్ణవముతమును విరోధించినవారందరను తమ ప్రాణములను గుప్పిటపెట్టుకొని వుండెడివారు. ఈరాజు వైష్ణవులపై అనేక అత్యాచారములు చేయనారంభించెను. రామానుజునికూడ మోసగించి చంపుటకై కంచికి పిలిపించెను. కాని రామానుజుడు కంచికి పోలేడు. పన్నెండు సంవత్సరములవరకు అనగా ఆ దురాచారుడైన రాజు జీవించియున్నంతవరకు మైసూరు రాజ్యములో సాలగ్రాం అనే గ్రామములో నివసించుచూ రామానుజుడు నిర్విరామముగా వైష్ణవ ధర్మప్రచారముగావించుచుండెను. అప్పుడే అతడు యాదవాద్రి (మేల్కోట్) అనేచోట ఒక దేవాలయమును కట్టించెను. రామానుజుడు కలలో గాంచిన భగవంతుని విగ్రహమును భూమిలోనుండి త్రవ్వితీసి ఆ దేవాలయములో ప్రతిష్ఠించెను.

రామానుజుడు తన జీవితకాలములో వ్రాసిన గ్రంథములలో శ్రీభాష్యమును గురించి మనముపైన చర్చించియుంటిమి. ఇదిగాక అతడు శ్రీమద్భగవద్గీతపై “గీతా భాష్యము”ను రచించెను. “నేదార్థసంగ్రహము” అనే గ్రంథములోనతడు మాయావాదమును ఖండించెను. “నేదాంతదీపిక” అనే గ్రంథములో సుప్రసిద్ధమైన తన శ్రీభాష్యమునకు సంక్షిప్తవ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను. “నేదాంతసారము” అనే గ్రంథములో తన సిద్ధాంతములన్నిటిని సరళశైలిలో వర్ణించెను.

శంకరాచార్యుడు అద్వైతమత ప్రచారమును చేసెను. ఏ గుణములులేని జ్ఞానస్వరూపుడైన నిర్గుణ నిరాకారబ్రహ్మయే ఏకమాత్ర సత్యమని, అదితప్ప ఈ ప్రపంచములో

కానవచ్చు జడచేతనములన్నియు మాయయనియు, మిథ్యయనియు శంకరుని ఆభాస ఆకాలము బ్రహ్మసత్యమనియు, జ్ఞానస్వరూపమనియు, అనంతమైనదనియు వేదములు ఉపనిషత్త్రైలోచనములు చాటుచున్నవని ఆయన చెప్పచుండెడివాడు. జీవబ్రహ్మములలో భేదము లేదనెడివాడు. భేదముండునట్లు తోచుటకు అవిద్యయే కారణమనెడివాడు. అందువలన ముక్తికి మార్గము జ్ఞానము; అవిద్య నశించుట. శంకరాచార్యుని మతములో ఈశ్వరశ్రేయము, ఈశ్వర సేవకు ఎట్టివిధమైన స్థానములేదు.

శంకరుని ఈమతము వైష్ణవుల మతమునకు బాత్తిగా విరుద్ధమే నటువంటిది. ఇందు వలన ఏ ఉపనిషత్తుల ప్రమాణముల ద్వారా శంకరాచార్యుడు అద్వైత సిద్ధాంతములను స్థాపించెనో ఆ ఉపనిషత్తుల ప్రమాణముల ద్వారానే మాయావాదమును ఖండించి వైష్ణవ మతము సత్యమని నిరూపించుటకు వైష్ణవులందరు తహతహ లాడుచుండిరి. రామానుజుడు తన శ్రీ భాష్యమున శంకరాచార్యుని మతమును ఖండించి వైష్ణవమతమును సమర్థించెను.

ఈశ్వరుడు నిర్గుణుడు కాడనియు, సగుణుడేననియు, ఏ అవగుణములు లేని నిష్కలంకుడనియు రామానుజుని ఆభిప్రాయము. అతడు శ్రేష్ఠులలో శ్రేష్ఠుడు. అతడు క్లేశ రహితుడు. దేని ద్వారా అదోషరహితమైన, పరిశుద్ధమైన సర్వశ్రేష్ఠమైన నిర్మలమైన ఏకరూప బ్రహ్మము తెలుసుకొనబడునో అదియే నిజమైన జ్ఞానము.

శంకరుని బ్రహ్మ నిర్గుణుడు. రామానుజుని బ్రహ్మ సగుణుడు. ఒకరికి బ్రహ్మ నిరాకారుడు కాగా తెండవవారి దృష్టిలో అతడు సాకారుడు. ముక్తికి మార్గము జ్ఞానమని శంకరుడు నిరూపించినచో, ముక్తికి మార్గము భక్తి అని రామానుజుడు నిరూపించెను. ఇందువలన శంకరుడు జ్ఞాన మార్గుడని, రామానుజుడు భక్తి మార్గుడని చెప్పబడుచున్నారు.

కల్లణుడు

పదకొండవ శతాబ్దపు కడపటి దినములలో (క్రీ॥శ॥ 1089—1101) కాశ్మీరమును హరుడనే రాజు పరిపాలించుచుండెను, హరుడు సింహాసన మధిష్ఠించిన కొద్దికాలమునకే ప్రజలపై అత్యాచారములను చేయసాగెను. కాశ్మీర ప్రజలు హరుని అత్యాచారములను భరింపలేక అతనిపై తిరుగుబాటు గావించిరి. ఆ తిరుగుబాటు ఏడు సంవత్సరములవరకు జరిగినది. చివరకు ఒక క్షుద్రలో హరుడు చంపబడెను.

అతని ఆస్థానములో చంపబడనే విప్రుడు మంత్రిగా నుండెడివాడు అతడు చాల స్వామి భక్తిగలవాడు. ఆ మంత్రియైన చంపకుని కుమారుని పేరే కల్లణుడు. రాజు చనిపోవు నప్పటికి కల్లణుడు చాల చిన్నవాడు. ఇందువలన అతడు సుమారు క్రీ॥శ॥ పదకొండు వందల సంవత్సరములలో జన్మించి యుండవచ్చునని ప్రజల యూహ. రాజుహత్య గావింపబడిన తరువాత చంపకుని జీవితముగూడ మారినది. అతడు రాచకార్యములను విరమించుకొనవలసి వచ్చెను.

కల్లణుని తండ్రివలెనే అతని పితండ్రి కనకుడు గూడా రాజాస్థానములో నుంచి పలుకుబడి గలవాడు కనకుడు గొప్పసంగీత విద్వాంసుడు. మహారాజునకు అతనిపై మిక్కిలి దయయుండెడిది. అతడు తరుచు రాజ బహుమానములను పొందుచుండెడివాడు. రాజాస్థానములోని విశ్వరూపులలో పుట్టిపెరిగిన కల్లణుడు గొప్ప ప్రాచీనకాలపు చరిత్ర కారుడుగా ప్రసిద్ధికెక్కెను. కాశ్మీరదేశపు ప్రాచీన చరిత్రను తెలుసుకొనుటను అతడు రచించిన “రాజ తరంగిణి” అనే కావ్యము మనకు మిక్కిలి సహాయపడుచున్నది. “రాజ తరంగిణి” వాస్తవికముగ ఒక చరిత్రయే.

ప్రాచీనకాలపు భారతీయ కవులకు తమ స్వీయ చరిత్రను వ్రాసికొనెడి ఆచార ముండెడిది కాదు, వారు చారిత్రక సంఘటనలకు కూడి కల్పనలు రంగులు దిద్ది వర్ణించు చుండెడివారు. ఇందువలన అసలు చరిత్ర మరుగుపడు చుండెడిది. కల్లణునిలో ఈ

లోపము అతి స్వల్పముగా కానవచ్చుచుండెడివి. అతని పుస్తకములో మనకు ఆ కాలము నాటి చరిత్రయే గాక స్వయముగ కల్పణుని గూర్చి కూడ చాల విషయములు తెలియుచున్నవి. కల్పణుడు కావ్య రూపములో కాశ్మీరు చరిత్రను వ్రాసి నిజంగా నొక మహాపకారము చేసెను.

“తరంగ” అనునది సంస్కృత శబ్దము. కెరటము అని దాని అర్థము. రాజ తరంగిణిలో కల్పణుడు ఎనిమిది తరంగములలో కాశ్మీర రాజవంశస్థుల పతనోన్నతులను గూర్చి వర్ణించెను. అతడు ధనధాన్యములను తృణీకరించెడివాడు. అతడు కవి అగుటయే గౌరవ నీయుమని తలచెడివాడు. తీవిగా ఏను గంబారీ నెక్కి యూరేగడివారు, సిరి సంపదలతో తులదూగు చుండెడివారూ పెద్ద పెద్ద భవనములలో వేలకొలది సుందరాంగులతో సరస సల్లాపములతో భోగలాలసులైన వారు మరణించిన తరువాత వారిని ప్రపంచము మరచిపోవుచున్నది. కాని కవి ఎల్లప్పుడు జీవించియుండును. అతడు ప్రపంచమునకు మార్గ దర్శకుడు.

ఈ సుగుణములవలననే నేటికి కల్పణుడు, అతడు రచించిన కాశ్మీరదేశ చరిత్ర “రాజ తరంగిణి” ప్రజాదరణ పొందుచున్నది.

కల్పణుని తండ్రి శివభక్తుడు. ప్రతి సంవత్సరము బటేశ్వరయాత్రకు పోవుచుండెడివాడు. బాలుడైన కల్పణుడు కూడ అతనివెంట వెళ్లుచుండెడివాడు. తండ్రిలోని ధార్మిక భావముల ప్రభావము కల్పణునిపై బడెను. అయినను అతడు బౌద్ధమతమును మిక్కిలి గౌరవించుచుండెడివాడు. శాక్త మతస్థులుచేయు హోమములు, బలులలో అతనికి విశ్వాసముండెడిదికాదు. అతడు అహింసాపరుడు.

కల్పణుడు చాల ప్రయాసపడి ఒక్క సంవత్సరములోనే తన పుస్తకము రాజ తరంగిణిని పూర్తిచేసెను. ఈ పుస్తకము వ్రాయుటకుముందు అతడనేక గ్రంథములు చదివెను. కాళిదాసుని రఘువంశము, బాణభట్టుని హర్ష చరితము. బిల్హణుని విక్రమాంక దేవచరితము రామాయణము, మహాభారతము, వరాహ మిహురుని బృహత్సంహిత మొదలగు సంస్కృత గ్రంథములను తుల్యముగ చదివెను. ఇదియేగాక, నేటి చరిత్రకారులవలెనే అతడు ప్రాచీన శిలా శాసనములను పరిశీలించి చారిత్రిక సామగ్రిని ప్రోగుచేసి దాని నంతయు తన గ్రంథమునకు వినియోగించుకొనెను.

బ్రాహ్మణ వంశములో జన్మించినందువలన కల్లణునకు నాటి బ్రాహ్మణులలోని మంచి చెడులు బాగుగా తెలిసియుండెను. బ్రాహ్మణులు పూర్వమువలె చదువుకొనుటగాని చదువు నేర్చుటగాని లేదని తెలుసుకొనెను. వారు గర్విష్టులై రాచకార్యములలో వృధాగా ప్రవేశించుచున్నారని కూడ తెలుసుకొనెను. ఇందువలన కల్లణుడు వారిని గౌరవదృష్టితో చూచెడివాడుకాదు.

రాజ తరంగిణి ఒక చరిత్రయేగాక చక్కని కావ్యముకూడ అని జవహర్ లాల్ నెహ్రూ అనిన మాట నిజమే. ఈ పుస్తకము ఎనిమిదివందల సంవత్సరముల క్రిందట వ్రాయబడినది. దీనిలో వేయి సంవత్సరముల కథయున్నది. దీని మొదటి భాగముకన్న రెండవభాగము ఇంకను బాగుగ వ్రాయబడినది. దీనిలో రాజాంతఃపురములలోని కుట్రలు, హత్యలు, మోసములు పోట్లాటలు, అత్యాచారములు మొదలగునవి విపులముగా వర్ణింపబడినవి. పేరుకు తగినట్లుగానే దీనిలోనున్నది రాజులకథయే. సాధారణ ప్రజల కథకాదు. దీనిలో ఆ కాలమునాటి రాజకీయ సాంఘిక ఆర్థిక పరిస్థితులు వాస్తవికముగాను, అందముగాను చిత్రింపబడినవి. ఆనాటి స్త్రీలు సభలలో పాల్గొనెడి వారనియు, వీర యోధులవలె యుద్ధము చేసెడివారనికూడ తెలియుచున్నది.

కల్లణునకు రాజదర్బారులోని అనేక ఆంతరంగిక విషయములు తెలుసు. హరుడు చనిపోయిన తరువాత అతని తండ్రి ఆస్థానముతో సంబంధమును త్రెంచివేసి కొనెను. అతని పినతండ్రి కనకడు కూడ కాశీలో స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనెను. కల్లణునకు ప్రభుత్వోద్యోగము సులభముగా లభించియుండెడిదే. కావలయునను కొన్నచో అతనికి మంత్రి పదవికూడ లభించియుండెడిది. కాని అతనికి ప్రభుత్వోద్యోగము పట్ల ఎన్నడు ఆసక్తిలేదు. అతడు సాహిత్య ప్రియుడు. తన కాలమునంతయు గ్రంథ పఠనముతో గడుపుచుండెడివాడు.

కల్లణుడు రచించిన కాశ్మీర దేశచరిత్ర మిక్కిలి ఆకర్షణీయమైన నవలవలె పాఠకులకు ఆనందము కలుగజేయుచున్నది. అతడు కాశ్మీరదేశమును పరిపాలించిన రాజుల కాలములో జరిగిన ప్రతిసంఘటనను పూసగ్రుచ్చినట్లు వర్ణించెను. అక్కడక్కడ బాధాకరమైన వాస్తవిక పరిస్థితులనుకూడ వర్ణించెను. ఆకలితో నకనకలాడు తన ప్రియ పుత్రుని, ఇతరుల ఇండ్లలో ఊడిగముచేయు తన భార్యను, ఆపదలకు గురియైన స్నేహితుని, మేతలేక

మాడిపోవు ఆవును, మందులేక వ్యాధితో బాధపడు తలదండ్రులను, శత్రువుచే ఓడింప బడిన యజమానిని చూచినవాడు ఇంతకన్న అధికముగా నరకములో ఏమి చూడగలడు?

కల్లణుడు ధనవంతుల బిడ్డ. అతడు తన జీవితములో ఏ లోపమును ఎరుగడు. ఇందు వలననే కాబోలు అతనికి ధనాశలేదు. ఇందు మూలముగానే అతని పుస్తకములో ఎక్కడా పేద ప్రజల కష్టముల ప్రసక్తియే లేదు. అతడు ఎల్లప్పుడు రాజాధిరాజుల గురించియే వ్రాసెను. ఆనాటి చారిత్రిక దృష్టికూడ ఇదియే. రాజునే ఆధారముగ తీసికొని చరిత్ర వ్రాయబడుచుండెడిది. “రాజా కాలసస్య కారణం” — రాజు దేశకాల పరిస్థితులను తీర్చి దిద్దెడి వాడని మహాభారతములో కూడ వ్రాయబడియున్నది. కల్లణునకు ముందుకూడ పద కొండు కాశ్మీర చరిత్రలు వ్రాయబడినవి. వాటన్నిటిని అతడు బాగుగా చదివెను. కాని వాటిలో నేదియు నేడు లభ్యముకాదు. ఇందువలన కల్లణుని పుస్తకమునకు మరింత విలువ కలిగినది.

కల్లణుడు హర్షుని మృత్యువును విపులముగా వర్ణించెను. హర్షుడు హత్య గావించ బడినపుడు అతనివెంట ముద్రదనే విశ్వాసపాత్రుడైన సేవకుడుండెను. యజమాని చని పోయిన తరువాత అతడెటులనో శత్రువులకు చిక్కకుండ బయటబడెను. అతడే కాజ యొక్క హత్య కాండను కల్లణునకు తెలియజెప్పెను.

కల్లణుడు తన పినతండ్రియైన కనకడు కాశీలో నుండెడివాడనియు, కాని అతని జన్మస్థానము పరిహాస్ పూర్ అనియు వ్రాసెను. కల్లణుని తండ్రికూడ పరిహాస్ పూర్ లోనే యుండెడివాడని, బహుశ కల్లణుడు అచటనే జన్మించి యుండవచ్చునని ఒక ప్రతీతి కలదు.

రామాయణములో స్వర్గారోహణకు పూర్వము రాముడు తన కుమారుల నందరనుపిలచి రాజ్యమును పంచెనని చదివినాము. ఈ పంపకములో అతడు తన యిరువురు కుమారులైన లవకుశులకు కాశ్మీరులోని లవపురి, కుశపురి రాజ్యముల నిచ్చెను. కల్లణుడు, కాశ్మీరరాజుల వర్ణనలలో ఈ యిద్దరురాజులను గూర్చికూడ వ్రాసెను.

కల్లణుని వ్యక్తిగత జీవితమునకు సంబంధించిన విషయములు మనకంతగా తెలియవు. అతనిని గురించి యిప్పుడు చాల పరిశోధనలు జరుగుచున్నవి. ఏది ఏమైనను కాశ్మీర దేశపు చరిత్రకారుడుగా ఈ అమరసాహితీపరుడు చిరకాలము ప్రకాశించు చుండగలడు.

జయ దేవుడు

ప్రపంచములోని గొప్ప భాషలలో సంస్కృతమొకటి. నేడు మన దేశములో సంస్కృతము మాట్లాడునటువంటివారి సంఖ్య తక్కువ. కాని ఒకానొక సమయములో సంస్కృతమే పండితుల భాషగా నుండెడిది. జయదేవుడు ఈ భాషలో అత్యంత మధురకవి. కాని విచారకర్తయైన విషయమేమంటే జయదేవుడు రచించినది ఒకే ఒక కావ్యము. ఆ గ్రంథము పేరు “గీతగోవిందము”. ఈ కావ్యము రచించి జయదేవుడు అమరుడయ్యెను. ఒకే ఒక కావ్యమును రచించియు గొప్పకీర్తిని సంపాదించిన కవి సంస్కృతములోనే కాదు, ప్రపంచములోని మరేభాషలోకూడ లేడనియే చెప్పవచ్చును. గీతగోవిందము కావ్యముకాదు. అమృతవాహిని.

జయదేవుడు బెంగాలులో కేందుచిల్ద్రమును నొక గ్రామమున జన్మించెను. ఇది నేటి పశ్చిమ బెంగాలులోని వీరభూష్ జిల్లాలోనున్నది. జయదేవుడు ఏ సంవత్సరములో జన్మించెనో సరిగా చెప్పలేము. కాని పన్నెండవ శతాబ్దములో ఎప్పుడో జన్మించియుండెనని చెప్పవచ్చును. ఆ రోజులలో బెంగాలులో సేనవంశపు రాజు లక్ష్మణసింహుడు రాజ్యమేలుచుండెను. డిల్లీ సింహాసనముపై చాహానువంశస్థుడు చక్రవర్తిగా నుండెను.

జయదేవుని తండ్రి భోజదేవుడు. తల్లి రామదేవి. అతని బాల్యముననే తల్లి తండ్రులు చనిపోయిరి. ఈవిధముగా చిన్నవయస్సులోనే తల్లితండ్రుల ప్రేమకు దూరమయ్యెను. అతని జీవితముపై దీని ప్రభావము ఎంతయినకలదు.

అతని బాల్యమునుగూర్చిన విశరములు మనకెక్కవగా తెలియవు. వివాహమును గురించికూడా మనకు తెలిసినదేమనగా అతని వివాహము పద్మావతి అనే కన్యతో జరిగినది. జయదేవుని వివాహపు కథ చాల విచిత్రమైనటువంటిది. పద్మావతి తండ్రి ఒకనాడు ఒక స్వప్నమును గాంచెనని చెప్పుదురు. ఆ స్వప్నములో శ్రీ జగన్నాథ స్వామి పద్మావతి వివాహము జయదేవునితో చేయమని చెప్పెను. ఇందువలన పద్మావతి తండ్రి పూరిలో ఒకచెట్టుక్రింద తన కన్యను జయదేవునకొప్పగించెను.

పద్మావతీకూడ ధార్మికాచారములు కలిగినటువంటిది. ఇందువలన వారిరువురి దాంపత్యము అనుకూలమైనది. వారు చాల ప్రేమతో కలిసిమెలిసి యుండెడివారు. ఒకరిని విడిచి ఒకరు వుండలేకపోయెడివారు. జయదేవుని జీవితముపై పద్మావతి ప్రభావము చాల ఎక్కువగా పడెను. కవిత్యము వ్రాయుటకుగూడ పద్మావతీనుండి అతనికంతో ప్రోత్సాహము చేసారనది.

కొంతకాలము తరువాత జయదేవుడు వ్రజభూమిలోనున్న బృందావనము దాని పరిసర ప్రదేశములను చూచుటకు వెళ్లెను. బృందావనములో కృష్ణుని శాల్యమంతయు గడిచినది. అచటనే కృష్ణుడు గోపికలతో ఆడుకొనెను. అచటనే రాధాకృష్ణు లిరువురు ప్రేమించుకొనిరి. పెద్దవాడైనతరువాత కృష్ణుడు బృందావనమునుండి మధురకు అటుపిమ్మట మధురనుండి ద్వారకకు వెళ్లెను. గీతగోవిందములో జయదేవుడు కృష్ణుని లీలలను మధురముగా వర్ణించెను. బృందావనములోనున్న యమునానది అచటి లతా వృక్షములు అచ్చటి కుంజవీధులు చూచి జయదేవుడు తన్మయుడయ్యెను. గీతగోవిందములో ఈ బృందావన వర్ణన మిక్కిలి రసవంతముగా రచింపబడెను. బెంగాలు తిరిగివెల్లిన తరువాత జయదేవుడు బెంగాలు రాజస్థానములోనుండి దానికొక శోభనీచ్చెను. అతడు ఆ రాజస్థానములోని పంచరత్నములలోనొకడు. రాజు రాణి ఇద్దరు అతనిని ఎంతో ఆదరించెడువారు. కాని ఒకసారి జయదేవుడు బయటకు వెళ్లినపుడు రాణికొక వింత పూహ లోచెను. ఆమె బద్మావతీతో జయదేవుడీ ప్రపంచమునకు దూరమయ్యెనని చెప్పెను. పద్మావతి జయదేవుని మిక్కిలి ప్రేమించుచుండెడిది. ఈ సంగతి విని ఆమె మిక్కిలి దుఃఖించి మూర్ఛపోయి క్రిందబడి ప్రాణములు వదలెను.

తిరిగి వచ్చిన తరువాత జయదేవునకు ఈ సమాచారమంతయు తెలిసినది. అతని గుండె బ్రద్దలయినది. ఇంక రాజావద్దనుండనని అతడు నిచ్చయించుకొనెను. రాజాస్థానమును వదలి తన గ్రామమునకు పోయెను. శేషజీవితమునంతయు ఆ గ్రామములోనే ఒంటరిగా గడిపెను. అతడు మరణించిన తరువాత కేంద్రబిల్వలో చాలా శతాబ్దములవరకు అతని జన్మదినోత్సవము ప్రతి సంవత్సరము జరుపబడుచుండెడిది. ఆ ఉత్సవములో రాత్రులందు జయదేవుడు రచించిన కీర్తనలు మిక్కిలి శ్రద్ధగా పాడబడుచుండెడివి.

జయదేవుడు తన అమూల్య గ్రంథము—గీతగోవిందమును పూరిలో రచించెను. ఇందులో రాధాకృష్ణుల ప్రణయగాథ కీర్తనలలో వ్రాయబడినది. గీతగోవిందమువంటి

ప్రేమకావ్యము భారతదేశములో మరే భాషలోను లేదని అందురు. రాజాస్థానములలోను, దేవాలయములలోను ప్రజలు గీతగోవిందము కీర్తనలను శ్రద్ధాభక్తులతో పాడుచుందురు. గీతగోవిందములోని ప్రతి పంక్తినుండి మంజుల ఝంకారము ప్రవహించుచుండును. ఉదాహరణకు ఈ క్రింది కీర్తనను చూడండి.

“లలితలవంగలతాపరి శీలనశోమల మలయసమీరే,
మధుకర నికర కరంబితశోకిల కూజతపంజ పటీరే
విహరతి హరిహ సరసవసంతే
సృత్యతియువతిజనేన సమంసఖి విరహిజనస్యదురంతే ”

గీతగోవిందములో కేవలము మూడుపాత్రలున్నవి. రాధ, కృష్ణుడు, రాధయొక్క సఖి. ఆమె రాధ సందేశము కృష్ణునికడకు కృష్ణుని సందేశము రాధకడకు అందజేసెడిది. కృష్ణుడు రాధకు దూరమైనపుడు రాధ కృష్ణునిపై అలిగినపుడు వారిరువురు విరహతాపముతో బాధపడుచుండెడివారు. బాధను కప్పిపుచ్చుకొని, ఒకరికి మరొకరు లేకున్నను బెంగ లేదనునట్లు పైకి నటించుచుండెడివారు. కాని లోలోన ఒకరిని విడిచి ఒకరు వుండలేమని వారిరువురకు తెలియును. అటువంటి పరిస్థితిలో రాధయొక్క సఖి యిద్దరి మనస్సులలోని మాటలను ఒకరినుండి మరొకరికి అందజేసెడిది.

రాధాకృష్ణుల ప్రేమగాధను ఈ కవి ఎంతో అందముగా చిత్రించెను. గీతగోవిందములోని మొదటి స్లోకములోనే కృష్ణుడు శోజంతయు రాధతోను గోపికలతోను ఆడుచు పరిహాసము చేయుచు గడుపునట్లు కవి చిత్రించెను. కాని, ప్రాద్దు గ్రంథకావ్యము యింటికిపోవలసివస్తుంది. కృష్ణునకప్పుడు ఎనిమిదేండ్లుమాత్రమే. చీకటి క్రక్కెను. కృష్ణుని వంటరిగా పంపుట ఉచితముగాదు. రాధ కృష్ణునివెంట వుంటుంది. యమునా నది ఒడ్డున నిర్జనప్రదేశములో పొదలలోనుండి, లతలలోనుండి రాధాకృష్ణులిరువురు కలసి పెళ్ళిచుందురు. అచటనే వారిరువురి మధ్య ప్రేమ మొలకెత్తెను.

తరువాత కవి రాసక్రీడలను వర్ణించెను. ఇతర గోపికలతో సృత్య చేయుచున్న కృష్ణుని చూచి రాధ ఊర్వ్యతో మండిపడుతుంది. రాధకు శోపం వస్తుంది. దుఃఖి పూరితుకాలై ఆమె ఒక పొదలలోనికి వెళుతుంది. ఆమె వెనుక ఆమె ప్రియసఖి బయలు

జేరుతుంది. రాధ ఆమెతో తన మనస్సులోని మాటను బయట పెడుతుంది—నేను కృష్ణుని ఒంటరిగా కలుసుకోవాలి.

అచట రాధ గోపికలమధ్య కనబడనందువలన కృష్ణుడు వ్యాకులుడగును. రాస క్రీడలో నిమగ్నుడు కాలేడు. ఒంటరిగా ఒక పాదాలో కూర్చుని రాధపై నే నెందుకు కోప గించితి నని కృష్ణుడు విచారపడును. అప్పుడు రాధయొక్క సఖి ఇద్దరి మనస్సులను ఒండొరు లకు ఎరుక పరచును. రాధకూడ తనకోసము వ్యాకుల పడుచున్నదని తెలుసుకొని కృష్ణుడు సంతోషించును. చివరకీ యిరువురు ప్రేమికులు కలుసుకొందురు.

జయదేవుడు గీతగోవిందములో వర్ణించిన రాధాకృష్ణుల ప్రేమ విహికమైనది కాదు. ఆధ్యాత్మికమైనది. ఎందువలననగా కృష్ణుడు ఆసమయమున కేవలము ఎనిమిదేండ్లవాడే. అతని వేణునాదమును విని పరుగెత్తుకొని వచ్చెడి గోపికలు సాధారణమైన స్త్రీలుకారు. వారిది యొక విచిత్రమైన తన్మతత్వము. కృష్ణప్రేమలో వారు మునిగి తేలుచుండెడివారు. ఏ వేషములో ఎప్పుడు ఎక్కడ వున్నప్పటికీ తమ పనిపాటుల నన్నిటిని వదలి తన్మయులై, మైమరచి వేణునాదము ననుసరించుచుండెడివారు. గీతగోవిందములో జయదేవుడు ప్రవ హింపజేసిన కృష్ణభక్తి ధారలు అతని తరువాత అనేకమంది కవులను రసస్నిగులను గావించి నవి. అట్టివారిలో విద్యాపతి, చండీదాసులు ప్రముఖులు. విద్యాపతిపై జయదేవుని ప్రభా వము ఆత్యధికమై నటువంటిది. ఇందువలననే రాజా శివసింహుని దర్బారులో విద్యాపతి వుంటున్నపుడు రాజు అతనికి “అభినవ జయదేవుడు” అనే బిరుదు నిచ్చెను. జయదేవుని గీత గోవిందములోని అష్టపదులు యావద్భారతములో ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. కాని దక్షిణ భారతదేశములో మిక్కిలి జనప్రియములైనవి. అచట నేటికీ అనేకమంది అష్టపదులను శ్రద్ధా భక్తులతో పాడుచుందురు.

గీత గోవిందములోని అష్టపదులలో నిజముగా నొక చమత్కారమున్నది. ఈ సందర్భములో ఒక సంఘటన చెప్పబడుచున్నది—ప్రాతఃకాలము. సూర్యోదయమైనది. మామిడిపూత సువాసనలను తీసుకొని వసంత వాయువులు చల్లగా వీచుచున్నవి. చైతన్య మహాప్రభువు ఆరోజులలో పూరిలో తన చివరిరోజులు గడుపుచుండెను. ఆయన మెల్ల మెల్లగా జగన్నాథస్వామి దేవాలయమునకు పోవుచుండెను. అప్పు డాయన వీనులకు ఒక మధుర సంగీతము విసబడినది. అది జయదేవుని పాట—

లలిత లవంగలతా పరిశీలన, కోమల

మలయ సమీరే...—

చైతన్య మహాప్రభువు పులకితుడై దానిని వినుచుండెను. తన్మయుడై ఏ దిశనుండి ఆపాట విన వచ్చుచుండెనో ఆవైపుగా పరుగెత్తెను. పాడుచున్న వ్యక్తిని గట్టిగా కాగిలించు కొనెడి వాడేకాని ప్రజలకనిని పట్టుకొని ఆపివేసిరి. పాడుచున్నది దేవదాసి. చైతన్యదు సన్యాసి. సన్యాసి దేవదాసిని ఎటులతాక గలడు?

జయదేవుడు కేవలము కవులను, సన్యాసులను మాత్రమే తన పాటలలో ముగ్ధులను చేయలేదు. అనేకమంది చిత్రకారులు కూడ గీతగోవిందము విని ముగ్ధులైరి. పూరినుండి చాలా దూరములో భారతదేశములోని మరొకమూల జమ్ము, కాంగడా లోయలలో కూడ అనేకమంది చిత్రకారులు గీత గోవిందములోని కథను ఆధారముగా తీసికొని చిత్రములను రచించిరి. ఆవియన్నియు అపురూపమైన చిత్రములు. వాటిని బసావీ శైలికి చెందిన చిత్రములందురు. బసావీ పంజాబులోని పర్వత సంస్థానములో నొక చిన్న జాగీరు. అచటి రాణి, మాలినికి ఈ చిత్రములనిన మిక్కిలి ఇష్టము. ఆమె కోరిక ననుసరించియే ఈ చిత్రములు వ్రాయబడినవందురు.

గీత గోవిందము ఒక కావ్యము. కాని దానిలో నాటకీయగుణములు కూడ యిమిడి వున్నది. గీత గోవిందమును భారతీయులే కాక విదేశీయులు కూడ వేసోళ్ళ ప్రశంసించిరి. లాటిన్, ఇంగ్లీషు, జర్మన్, ఫ్రెంచివంటి అనేక ముఖ్యమైన విదేశ భాషలలో గీతగోవిందము యొక్క పద్యాను వాదములు వెలువడినవి.

బ స వు డ

బసవేశ్వరుడు లేక బసవుడు ఆరాధ్య సాంప్రదాయమునకు చెందిన మాదిరాజు అను బ్రాహ్మణ విద్వాంసుని కొడుకు. అతని తల్లి పేరు మాదలాంబె. మైసూరు రాజ్యములోని బీజాపూర్ జిల్లాలో బాగవాడి అనే గ్రామములో అతడు జన్మించెను. అతని మామ బలదేవుడు, కళ్యాణరాజైన బిజ్జలరాయుని (క్రీ॥శ॥ 1157—1167) మంత్రి. బసవుడు తన గ్రామము బాగవాడినుండి కల్యాణ్ వెళ్లెను. అక్కడనే మామవద్ద రాచకార్యము లన్నిటిని నేర్చుకొనెను. బలదేవుడు మరణించినపుడు బసవుని రాచకార్య నైపుణ్యముచూచి అతనినే బిజ్జలరాయుడు తన మంత్రిగా నియమించెను. బిజ్జలరాయనికి బసవుని చెల్లెలితో వివాహము జరుగుటచే ఈ సంబంధము మరింత దృఢపడెను.

బసవుడు అత్యంత ధర్మ పరాయణుడు. తీరికవేళలలో సాధు సజ్జనులను సేవించు చుండెడివాడు. రాజు ధనాగారమంతయు అతని చేతిలోనే యుండెను. అందులోని ధనము ఎక్కువగా శివభక్తులకొరకు ఖర్చుగుంచుండెడిది. దీనివలన ధనాగారములోని ధన మున కెట్టికొరత యుండెడిది కాదు. కాని బసవుని శత్రువులు అతనిపై రాజునకు చాడిలు చెప్పి నారంభించిరి. క్రమేణ రాజుమనస్సు విరిగిపోయినది. బసవుని మిత్రుడే అతనికిప్పుడు శత్రువయ్యెను. బసవుని పట్టుకొనుటకై యతడు ప్రయత్నించెను. కాని బసవుడెట్లో కళ్యాణనుండి తప్పించుకొని పారిపోయెను. రాజు బసవుని పట్టుకొనుటకు కొంతమంది మనుష్యులను పంపెను. బసవుడు వారందరిని సునాయాసముగా ఓడించెను. అప్పుడు రాజుక పెద్ద నేననుతీసికొని, స్వయముగా అతనిపై దాడివెడలెను. కాని బసవుని నీతి, కార్య నిపుణతవలన ప్రజలందరు అతని పక్షముననే యుండిరి. బిజ్జలుడు యుద్ధములో ఓడిపోయెను. కొన్నాళ్ళ తరువాత బసవునకు నచ్చచెప్పి తిరిగి అతనిని కళ్యాణికి తీసికొని వచ్చెను. బసవుడు యధారీతిగా శివభక్తుల నారాధించుచుండెను. కాయశక్తుల అతడు వీర శైవమతమునే బలపరచెను.

కొంతమంది చరిత్రకారులు బసవుని వీర శైవమత సంస్థాపకుడని యందురు. వీర శైవమత సాంప్రదాయము వీర శైవమతమే అత్యంత పురాతనమై నటువంటిదిగా భావించు

చున్నది. బసవుడు అట్టి మతమును బలపరచెను. బసవ పురాణములో నారదముని ఒకసారి శివునివద్దకు వెళ్ళి భూలోకములో అనేక సాంప్రదాయములకు చెందినవారందరిని చెప్పెను. వైష్ణవులు, బౌద్ధులు, జైనులువుండిరియు, కాని శివభక్తులు ఎచ్చటను లేరనియు అనెను. పూర్వకాలములో విశ్వేశ్వరారాధ్యుడు, పండితారాధ్యుడు, ఏకోరాముడు మొదలగువారు శివభక్తిని ప్రచారముచేసిరి. కాని ప్రస్తుతము అట్టిగురు లెవ్వరులేరు. ఇదివిని శివుడు నందిని పృథ్విపై అవతారము దాల్చి వీరశైవ సిద్ధాంతమును ప్రచారము చేయవలసినదిగా ఆజ్ఞాపించెను.

ఇదొక సాధారణమైన సాంప్రదాయముగా కనబడుచున్నది. వీరశైవ సిద్ధాంతము బసవుడు జన్మించక పూర్వమే బహుళః స్థాపితమయినదని. కాని దానికొక శక్తివంతుడైన సమర్థుడు కావలసినదని. కర్ణాటక పరిసర ప్రాంతములలో జైనుల ప్రాభవము మిక్కిలిగా నుండెను. వైష్ణవుల సంఖ్యకూడ నధికముగా నుండెను. శైవులుగూడా యుండిరి. కాని వారిలో అనేకులు అన్ని చైవములను ఆరాధించుచుండెడివారు. ఒక్క శివభక్తిలోనే విశ్వాసమున్నటువంటి శైవుల సంఖ్య తక్కువ.

శివభక్తిలోనే విశ్వాసమున్నటువంటి శైవులు అనగా బసవుని మతము ననుసరించు వీరశైవుల సిద్ధాంతములు ఆచారములు యితరులకు భిన్నములుగా నుండెడివి. శివుడు సచ్చిదానందుడు. అతని పారిభాషికనామము “స్థలము” తన శక్తి స్పందనచే ఈ స్థలము రెండు రూపములు పొందుచున్నది—లింగస్థలము, అంగస్థలము. లింగస్థలము పరమ ఆరాధ్యుడైన పరమేశ్వరుడు. అంగస్థలము జీవుడు. ఈ విధముగనే శక్తికూడ రెండు రకములుగా విభజింపబడి యున్నది. రుద్రుని సమీపమున అది కాలరూపములోను, జీవుని సమీపమున భక్తిరూపములోను వున్నది. ఈ భక్తినిలననే జీవుడు విహిక సుఖములనుండి విరక్తిచెంది చివరకు శివైక్యమును పొందుచున్నాడు. లింగము స్వయముగా పరమేశ్వరుడు అతని ప్రతిరూపమే. దానిని మన మనేక రూపములలో ధ్యానించుచున్నాము. ఈ వీరశైవమత వేదాంత సిద్ధాంతములను క్రిపతి క్రికరభాష్యములో ప్రతిపాదించెను.

వీరశైవ సాంప్రదాయములో ఉపనయనము యొక్క స్థానము దీక్ష కివ్వబడినది. వారి మంత్రము “ఓం నమఃశివాయ” యజ్ఞోపవీతమునకు బదులు లింగమును ధరింతురు. ఈ

చున్నది. బసవుడు అట్టి మతమును బలపరచెను. బసవ పురాణములో నారదముని ఒకసారి శివునివద్దకు వెళ్ళి భూలోకములో అనేక సాంప్రదాయములకు చెందినవారుండిరని చెప్పెను. వైష్ణవులు, బౌద్ధులు, జైనులువుండిరనియు, కాని శివభక్తులు ఎచ్చటను లేరనియు అనెను. పూర్వకాలములో విశ్వేశ్వరారాధ్యుడు, పండితారాధ్యుడు, ఏకోరాముడు మొదలగువారు శివభక్తిని ప్రచారముచేసిరి. కాని ప్రస్తుతము అట్టిగురు లెవ్వరులేరు. ఇదివిని శివుడు నందిని పృథ్విపై ఆవతారము దాల్చి వీరశైవ సిద్ధాంతమును ప్రచారము చేయవలసినదిగా ఆజ్ఞాపించెను.

ఇదొక సాధారణమైన సాంప్రదాయముగా కనబడుచున్నది. వీరశైవ సిద్ధాంతము బసవుడు జన్మించక పూర్వమే బహళః స్థాపింపబడియుండెను. కాని దానికొక శక్తివంతుడైన సమర్థుడు కావలసివచ్చెను. కర్ణాటక పరిసర ప్రాంతములలో జైనుల ప్రాభవము మిక్కిలిగా నుండెను. వైష్ణవుల సంఖ్యకూడ నధికముగా నుండెను. శైవులుగూడాయుండిరి. కాని వారిలో అనేకులు అన్ని జైవములను ఆరాధించుచుండెడివారు. ఒక్క శివభక్తిలోనే విశ్వాసమున్నటువంటి శైవుల సంఖ్య తక్కువ.

శివభక్తిలోనే విశ్వాసమున్నటువంటి శైవులు అనగా బసవుని మతము ననుసరించు వీరశైవుల సిద్ధాంతములు ఆచారములు యితరులకు భిన్నములుగా నుండెడివి. శివుడు సచ్చిదానందుడు. అతని పారిభాషికనామము “స్థలము” తన శక్తి స్పందనచే ఈ స్థలము రెండు రూపములు పొందుచున్నది—లింగస్థలము, అంగస్థలము. లింగస్థలము పరమ ఆరాధ్యుడైన పరమేశ్వరుడే. అంగస్థలము జీవుడు. ఈ విధముగనే శక్తికూడ రెండు రకములుగా విభజింపబడి యున్నది. రుద్రుని సమీపమున అది కాలరూపములోను, జీవుని సమీపమున భక్తిరూపములోను వున్నది. ఈ భక్తినిలననే జీవుడు విసిక సుఖములనుండి విరక్తిచెంది చివరకు శివైక్యమును పొందుచున్నాడు. లింగము స్వయముగా పరమేశ్వరుడు అతని ప్రతిరూపమే. దానిని మన మనేక రూపములలో ధ్యానించుచున్నాము. ఈ వీరశైవమత నేదాంత సిద్ధాంతములను క్రిపతి క్రికరభాష్యములో ప్రతిపాదించెను.

వీరశైవ సాంప్రదాయములో ఉపనయనము యొక్క స్థానము దీక్ష కివ్వబడినది. వారి మంత్రము “ఓం నమఃశివాయ” యజ్ఞోపవీతమునకు బదులు లింగమును ధరింతురు. ఈ

ఆచారమువలననే వీరశైవులు లింగాయతులనే పేరుతో ప్రసిద్ధి కెక్కిరి. స్త్రీలు, పురుషులు యిరువురును దీక్ష పొందుటకు, లింగమును ధరించుటకు అర్హులు.

వీరశైవ మతమునకు సంబంధించిన అనేకమైన సిద్ధాంతములు ఆచారములు బహుశః బసవునకు పూర్వమే యుండి యుండవచ్చును. బసవుడు ఈ వీరశైవమతమును దృఢపరచి విరివిగా ప్రచారము చేయుటకై రాజకీయ దృష్టితో దానిలో అనేకమైన మార్పులను జేసెను. ఈ మార్పులను మనము శిఖి మతములో జరిగిన మార్పులతో పోల్చిచూచుట అనుచితము కాదు. గురునానక్ దేవ్ ప్రజలకు బోధించినటువంటి ఉపదేశములే ఆ మతమునకు మూలాధారములు. ప్రతి సిక్కు నేటికిని వాటిని అనుసరించుచున్నాడు. కాని పదవగురు గోవిందసింహుడు కొన్ని మార్పుల ద్వారా దాని రూపమునే మార్చి వేసెను. దాని కొక మార్గమును చూపించెను. బసవుడు చేసిన ఘనకార్యము కూడా ఇంచుమించు యిటువంటిదే.

లింగాయతులు విగ్రహారాధకులు కారు. వారికి లింగమే గురువు, పూజనీయమైనటువంటిది. దేవాలయములకు పోవుట వారికి ముఖ్యముగాదు. వారికి ఎక్కువగా ఆదరణియమైనటువంటి ఐదు మతములు ఐదుగురు అది ఆచార్యులతో సంబంధము కలిగియున్నవి. ఏకారాముని మతము హిమాలయములోని కేదారనాథ్ లోను, పండితారాధ్యుని మతము శ్రీశైలములోను, రేవణుని మతము బాలెహల్లిలోను, మరుల మతము బల్లాఠ ప్రాంతములోని ఉజ్జీని అనే స్థానములోను, విశ్వారాధ్యుని మతము కాశీలోను వున్నవి. మామూలుగా లింగాయతు లెక్కువగానున్న ప్రతిగ్రామములోను ఒక మతమున్నది. అది వీటిలో నేదో నొకదానికి సంబంధించియున్నది. లింగాయతులు రెండు తెగలుగా విభజింపబడిరి. జంగము వారు, వారి శిష్యులు, యితరలింగాయతులు. జంగములలో మరలరెండు తెగలు. విరక్తి చెందిన జంగములు, బ్రహ్మచర్యమును జరుపుచు మతములలో నుందురు. గృహస్థులైన జంగములు పూజాదికార్యములు జరుపుచుందురు. లింగాయతులు శాకాహారులు. వారు మద్యమును నేవించరు. వారిలో విధవా వివాహములు జరుగును. బాల్య వివాహములు నిషిద్ధములు. ఒకే జన్మలో ముక్తి సాధ్యమని వారు తలంతురు. కలగోత్రములను వీరు పాటించరు.

బసవుడు ఇందులో ఎన్ని సిద్ధాంతములు, ఆచరణలను ప్రతిపాదించినో చెప్పుట కష్టము. కాని బసవుడు అనేక విధములుగా లింగాయతమతమును బ్రాహ్మణ మతమునకు

విరుద్ధముగానుంచుటకు ప్రయత్నించెనని విద్వాంసుల అభిప్రాయము. బసవునియొక్క డయ వలననే స్త్రీలకు అనేక హక్కులు లభించియుండవచ్చును. బ్రాహ్మణులు, జైనులు మొదలగు మతములవారు అనేకమంది స్త్రీలపట్ల అనేక అక్షేపణలు చేసిరి. వారిని అపవిత్రులనుగా భావించిరి. లింగాయతమతములో స్త్రీలకు పురుషులకు సమానాధి కారములు గలవు. స్త్రీలు పురుషులవలె పవిత్రులే. స్త్రీ సహజమును వీరశైవ మతములోనికి ప్రవేశింపజేయుటకు ఇంతకుమించిన చక్కని ఉపాయమేమి కలదు? శూద్రులు వైశ్యులు మొదలగు అన్ని వలములవారికి ముక్తిమార్గము తెరువబడినది. ప్రతి ఒక్కఁడు శివసంప్రములో దీక్షను పొంది ముక్తిని పొందుటకు అర్హులు. వలమత భేదములలో నిండియున్న బ్రాహ్మణమతము జైనమతము నెదుర్కొన లేకపోయినది. కాని వీరశైవ మతము నెదురుగా జైనమతము నిలువలేకపోయినది. వీరశైవులు మాంసము తినరు. మద్యము సేవింపరు. ఇందువలన జైనులకు వీరశైవమతమును అనుసరించుట కష్టముకాదు. జైనులపై బలప్రయోగముకూడ బసవుడు చేసెనని ప్రతీతికలదు. లింగాయతులభావి అభివృద్ధికై అనేక మతములలో వారికి సన్నిహిత సంబంధములను కల్పించెను. శాక్త సాంప్రదాయమును అనేక శాక్తపీఠములు బలపరచుచుండెడివి. అద్వైత మత శ్రుతిస్థాపరులైన ఆదిశంకరులు భారతదేశములో సుములలా మతములను స్థాపించెను. బసవుని ఎదుట శంకరాచార్యుని ఆదర్శము ఉదాహరణముగానున్నది. బసవుడు ఒక క్రొత్త సంఘమును స్థాపించి దానిని నిర్వహించుటయేగాక వీరశైవమతము అవసరములన్నిటిని తీర్చి దిద్దనదిగా నుండునట్లు ప్రయత్నించెను.

బసవుడు దృఢసంకల్పుడు; కార్యదీక్షాపరుడు. తనకాలమునాటి ఆవశ్యకతలన్నిటిని చక్కగా అవగాహనచేసికొని వాటిని నెరవేర్చుటకై పూర్తిగా ప్రయత్నించెను. ఒకవిధముగ అతని ఉద్దేశ్యములు విప్లవాత్మకమైనవని చెప్పవచ్చును. జాతిమత భేదములలో చిక్కుకొనియున్న హిందు సంఘమును బయటకు లాగుటకు బసవుడు మిక్కిలి కృషి చేసెను. భగవంతుడొకడేనని, అతడు మూర్తి స్వరూపుడు కాడని బసవుడు ఉపదేశించెను. సంఘములో స్త్రీలకు అధికారమునిచ్చెను. బ్రాహ్మణకులములో జన్మించినను బ్రాహ్మణుల విశేషాధికారములను తీవ్రముగ విమర్శించెను. బసవుడు సంఘనిర్మాణమునకై ఎట్టి గట్టి పునాదులను వేసెనో వాటిని తెలుసుకొనుటకు లింగాయతుల సంప్రదాయపు వర్తమాన సిద్ధియే చక్కని నిదర్శనము. బసవుడు కొన్ని తప్పులు

కూడా చేసియుండవచ్చును. అతడు చేసిన పనులన్నియు సక్రమమైనటువంటివేనని బహుశః మనము చెప్పలేక పోవచ్చును. కాని అతని నిర్మాణాత్మకమైన కార్యక్రమము మహోత్తమమై నటువంటిదనుటలో సందేహములేదు. అందువలననే బసవుడు భారత దేశపు గొప్ప మతకర్తలలో నొకడుగా పరిగణింపబడుచున్నాడు.

బసవుని ఉపదేశములు కర్ణాటకములో బహు ప్రసిద్ధి కై జనాదరమును పొంద గల్గినవి. అన్ని కులమతములవారు అతని ఉపదేశములను ఆదరించురు. తన ఆదర్శముల, సిద్ధాంతముల ప్రచారమునకై బసవుడు చక్కని సులభశైలిలో కన్నడ భాషను ప్రయోగించెను. క్రమక్రమముగా అవి జనాదరణను పొందినవి. కన్నడ సాహిత్యములో వాటికొక విశిష్టమైన స్థానము లభించినది. బసవుడు తన జీవితమును ఆధ్యాత్మిక జౌన్నత్యము కొరకు వినియోగించినను సాంఘిక ఆర్థిక విషయములపై అతడు వెల్లిబుచ్చిన అభిప్రాయములు చాలావరకు విప్లవాత్మకమైనవి. అతడు కులమత భేదములను యాభుమాపెను. పరమేశ్వరుని దృష్టిలో అందరు నొకటేనని నిరూపించెను. స్త్రీలకు గంఘములో ఉన్నత స్థానమునిచ్చెను.

బసవుని ఉపదేశములలో కొన్ని ఈ దిగువ పొందుపరపబడినవి.

“ఈశ్వరుడు నాదప్రియుడుకాదు. వేదప్రియుడుకాదు. భక్తిప్రియుడు.

దొంగతనము చేయరాదు.

పరులను హింసించరాదు

అసత్యము లాడరాదు

శత్రువులనుకూడ నిందించరాదు

ఎవరిపైన ఈగ్యుపడరాదు.

ఓ భగవంతుడా; నన్ను కంటివానినిగా, అంధునిగా, చెబిటివానినిగా చేయుము. అటునిటు తిరుగుట, చూచుట, వినుట ఇవేమిలేక నిన్నే శరణువేడుచునిన్ను స్మరించుచూ ఉండగలను.

కంబన్

మీరు గోస్వామి తులసీదాసు పేరు విని యుండవచ్చును. గోస్వామి తులసీదాసు హిందీలో రామాయణము వ్రాసెను. దక్షిణభారత దేశములోకూడ కంబన్ అను కవి తమిళ భాషలో రామాయణము రచించెను.

దక్షిణ భారతములో, తమిళ నాడులోని చోళరాజ్యములో తిరువలుందూరు అనే గ్రామములో కంబన్ జన్మించెను. కంబన్ క్రీ॥శ॥ 12-వ శతాబ్దములోని వాడని యందురు. కొంతమంది విద్వాంసులు అతడు క్రీ॥శ॥ 9-వ శతాబ్దములొని వాడని చెప్పుదురు.

కంబనుని జీవితమును గురించి మనకింకే వివరములు ఎక్కువగా తెలియవు. అతని ఆసలుపేరు ఏమిటోకూడ యింతవరకు మనకు తెలియదు. కంబన్ అతని మారుపేరు. అతని తల్లిదండ్రులు అతని చిన్నతనములోనే స్వర్గములెరి. బాలుడైన కంబన్ అనాధుడయ్యెను. కంబన్ బంధువులలో అతనిని పెంచి పెద్దవానినిగా చేయు వారెవరును లేకపోయిరి. వన్నలూర్ అనే అతని బంధువొకడు చిన్నతనములో కంబనుని తిరవేణ్ణెనల్లూర్ (ఇది దక్షిణ భారతదేశములో దక్షిణ ఆర్కాటు జిల్లాలో నున్నది.) నివాసియైన సడయప్ప వళ్ళలో ఇంటివద్ద అతనిని విడిచి వెళ్ళిపోయెను.

సడయ్యప్పవళ్ళలో గొప్పధర్మాత్ముడు. అతడు సితిపరుడైన రైతు. ఇతని తాత ముత్తాతలు పుదుచ్చేరి కేవుగూడా వ్యాపారము చేయుచుండెడివారు.

సడయ్యప్పవళ్ళలో ఇంటిబయట రాగానే గుమ్మములో నిలబడియున్న పిల్లవాడైన కంబనుని చూచెను. కంబన్ చేయిపట్టుకొని వెంటనే లోనికి తీసికొని పోయెను. ఆరోజు నుండి కంబన్ సడయ్యప్పవళ్ళలో ఇంటిలోనే నివసించెను. కంబన్ సడయ్యప్పవళ్ళలో కుమారులతో కలిసి మెలసి ఉంటూ వారిని కనిపెట్టుకొని వుండెడివాడు.

సడయ్యప్పవళ్ళలో కుమారులతోపాటు కంబన్ కూడా చదువుకొనుటకు వెళ్ళెడివాడు. చిన్నప్పటినుండి అతడు చదువులో చాల చురుకైనవాడు. కంబనుని ఆ సక్తికి

ముగ్ధుడై సడయ్యప్ప వళ్ళలో తన పిల్లలతోపాటు కంబన్ కూడ చదువుచేప్ప నారంభించెను. కొన్ని ఏండ్లు విద్య నభ్యసించిన తరువాత కంబన్ విద్వాంసుడయ్యెను. అతడు కవిత్వము వ్రాయ నారంభించెను. అతని కవిత్వ ప్రతిభనుచూచి సడయ్యప్పవళ్ళలో అతనికి సమానమైన ఆసనము నిచ్చి తనప్రక్కగా కూర్చుండ బెట్టుకొనెను.

సడయ్యప్పవళ్ళలో ఆకాలపు చోళరాజుల దర్బారులోనికి తరుచుగా వెళ్తు వత్తూం డెడివాడు. కంబన్ కూడ సడయ్యప్పవళ్ళలోతో రాజదర్బారుకు వెళ్లుచుండెడివాడు. ఒక నాడు చోళరాజు కంబన్ కవిత్వమునకు ముగ్ధుడై అతనిని తన ఆస్థానకవిగా నియమించు కొనెను. అనాటినుండి కంబన్ చోళరాజు దర్బారులో ఉంటూ మంచిమంచి పద్యములను వ్రాసి ఆస్థానమునకు వన్నె తెచ్చుచుబడెను.

కంబన్ కవితా శక్తికి ముగ్ధులై చోళరాజు, సడయ్యప్పవళ్ళలో కంబన్తో పాల్పడి రామాయణమును మాతృబాషయైన తమిళములోనికి అనువదించమని చెప్పిరి. కంబన్ నీసలై న వైల్లపుడు. ఇది మనకతని కావ్యములో స్పష్టపడినది. రాజాజ్ఞను శిరసావహించి తమిళములో నితడు రామాయణమును రచించెను. కంబన్ వ్రాసిన రామాయణములో దాదాపు పన్నెండువేల పద్యమున్నవి.

కంబన్ కవి రామాయణమే గాక ఇంకను అనేక ఉద్గ్రంథములను రచించెను. గాని రామాయణ రచనతోనే అతని కీర్తి సుదిశల వ్యాపించెను. విద్వాంసులు, మహారాజులు అతనికి కవి సామ్రాట్ అనే బిరుదునిచ్చిరి.

కంబన్ చివరకు బాల్యములో తనను పోషించిన సడయ్యప్పవళ్ళలోను మరువలేదు. అంతిమ సమయములో కూడ అతడు సడయ్యప్పవళ్ళలోను స్మరించుచూ దేహమును చాలించెను.

గోస్వామి తులసీదాసు, కవిసామ్రాట్ కంబన్ వీరిరువురు రామాయణము ద్వారా బారతీయ సంస్కృతిని మానవ కర్తవ్యములను, సహోదరుల కర్తవ్యమును రాజుల ప్రజల కర్తవ్యమును బార్యాభర్తల కర్తవ్యమును గూర్చి విపులముగా విశదీకరించిరి.

కంబన్ రచించిన రామాయణ కావ్య విశేష మేమనగా అందులో కవి నిషాదరాజు చరిత్రమును అత్యంత ఉజ్వలముగా చిత్రించెను. గుహుడు గంగాతీరమున నివసించు నిషాదులకు నాయకుడు. పరాక్రమవంతుడు. శూద్రుడైనంత మాత్రమున అతడు తనను తాను హీనపరచుకొనుటలేదు. అతనిలో ఆత్మాభిమానము పెల్లుబిగుచుండెడిది. లక్ష్మణుని మనము సాధారణముగ శ్రోధముతోనిండిన త్పత్రియ రాజకుమారునిగా చూచుచుంటిమి. అతడు తన సోదరుడైన రామునికొరకు ప్రాణముల నర్పించుటకు సంసిద్ధుడయ్యెను. కాని కంబన్ రచించిన రామాయణములో లక్ష్మణుడు గుహునిగురించి రామునితోనిట్లనెను. “ఓ విజయవంతుడా, తల్లినగలెను ఎక్కువగా స్నేహస్వభావము కలిగిన గుహుడనేవాడు నిన్ను కలుసుకొనుటకు వచ్చెను.”

తల్లి పిల్లవానిని ఎటుల ప్రేమించునో గుహుడుకూడా రాముని అటుల ప్రేమించును. అతడేవిధముగా తలపోయుననగా, “పగలెన్నడును నడువనటువంటి రాముడు, ఇరువది నాలుగు గంటలు ఎల్లవేళల ఎవని అజ్ఞను పాలించుటకై నాకర్లు సంసిద్ధముగ నుండెడివాఁడో అట్టివాడు రాత్రివేళ వంటిగా నెటులనుండగలడు? రాత్రి దప్పిగొన్నచో ఏమిచేయగలడు. అతనికి నీరు ఎవ్వరు తీసుకొనివచ్చెదరు. ఈవిధముగా పరిపరి విధములుగ అతని మనస్సు చింతించుచుండును.

గుహునియొక్క ఈ ప్రేమ ప్రభావము రాముని తల్లి కాసల్యపై మిక్కిలి గాఢమైనది. వనవాసమునండి రాము డియోధ్యకు విరిగివచ్చిన తరువాత నలుగురు పుత్రులతో నిట్లనెను “రాము లక్ష్మణుల వనవాస మొకండుకు మంచిదేయైనది. గుహునివంటి మంచి స్నేహితుని మీరు పొందగల్గినారు. గుహునితో కలిసి మీ అన్నదమ్ములందరు రాజ్యమును పరిపాలించుడు.”

రాముడు నిషాదులప్రేమ ఎంతటి అద్భుతమై నటువంటిది! కంబన్ తన రామాయణములో ఉచ్చ, సీతపలముల మిథ్యావాదమును ఈ విధముగ లెగనాడి మనిషికి మనిషికి మధ్య ప్రేమ సంబంధమునకు చక్కని ఉదాహరణ నిచ్చెను.

ఆశాశమున ప్రకాశించు చందమామవలె తమిళ పాహిత్యములో కంబన్ కూడ చిరకాలము ప్రకాశించగలడు. కంబన్ రచించిన రామాయణము “కంబ రామాయణ” మని

పిలువబడుచున్నది. నులువైన భాషలో ఈ రామాయణములోని కొన్ని అంశములు, ఈ దిగువ పొందుపరపబడియున్నవి.

కంబన్ బాలకాండలో అయోధ్యానగరమును వర్ణించును. అయోధ్యాపురిని స్వర్గము కంటె గూడ గొప్పదని చెప్పును. అయోధ్యకు మించిన స్వర్గము మరేదియు లేదని ఆతని కల్పన. ఈ భావములతో నిండియున్న ఆతని ఒక పద్యానువాదమును చూడండి. ప్రపంచములో సత్కర్మలు చేయు సజ్జనులు, స్వర్గమునకు పోవుదురని వేదములలో చెప్పబడి యున్నది. అయోధ్యలో పురుషోత్తముడైన రామచంద్రుడు సత్కర్మలు చేయు వారిలో శ్రేష్ఠుడు. ఆతని ప్రజకుడ యథారాజా తథాప్రజా అనునట్లు రామచంద్రుని వలెనే యున్నారు. రామచంద్రునినంటి శ్రేష్ఠుడైన రాజు అయోధ్యను ఏలుచుండగా, అయోధ్యకు మించిన స్వర్గము మరెక్కడుండును? సంక్షేపముగా స్వర్గాధిపతియైన శ్రీమన్నారాయణుడు రామావతారము నెట్టి అయోధ్యకు వచ్చినపుడు స్వర్గములో నింకెవరుండిరి? ఇందువలన నిజముగా నయోధ్యయే స్వర్గము. మరొక ఉదాహరణను చూడండి.

“అయోధ్యలో ధనవంతు డెవ్వడూలేడు. అచట బీదవాడుకూడ ఎవ్వడూలేడు. అనగా అయోధ్యా నివాసులు గొప్పతనమును బీదతనము నెరుగనే ఎరుగరు. అందరూ సరి సమానులే.”

అయోధ్యలో బలవంతు డెవ్వడూలేడు. ఎందుకనగా అచటి ప్రజలలో ఒకరి నొకరు ఎదుర్కొను ప్రసక్తిలేదు. అందరు సరిసమానమైన బలవంతులే. అచటి ప్రజలు దౌర్బల్యము నెరుగనే ఎరుగరు.

అయోధ్యలో సత్యము పేరెరుగరు. ఎందుకనగా అచట అసత్యము పలుకువారవ్వరును లేరు. అచటి వారందరూ సత్యవాదులే.

అయోధ్యలో జ్ఞానులని ఎన్నదగినవారు ఎవ్వరూలేరు. ఎందుకనగా అచ్చట ఒక్క అజ్ఞానియైనా లేడు. అచటి వారందరూ జ్ఞానులే.

ఈ విధముగా అయోధ్యయనగా నేమి? ఒక ఆదర్శమైన సంఘకల్పనయే.

కంబన్ వైష్ణవ సాంప్రదాయమునకు చెందిన సంతనమ్మాళ్వారు భక్తుడు. అతని రామాయణమునకును వాల్మీకిరామాయణమునకును పలుచోట్ల భేదమున్నది. కంబన్ తన రామాయణములో తమిళ (ద్రావిడ) సంస్కృతిని గురించి ఎక్కువగా వర్ణించెను.

రామాయణమే గాక కంబన్ మరి పదకొండు పుస్తకములను వ్రాసెనని చెప్పుదురు. వాటిలో శడగోపర్ అందాది, సరస్వతి అందాది, ఐర్ ఏలుపత్, శిలై ఏలుపత్ మొదలైనవి ముఖ్యమై నటువంటివి. కాని అతనిని చిరస్మరణీయులుగాచేసిన దతని రామాయణమే.

సంస్కృత సాహిత్యములో వాల్మీకి కెట్టి స్థానముగలదో తమిళ సాహిత్యములో కంబన్కు అట్టి స్థానముగలదు. తమిళభాషీయులే గాక భారతీయులందరు ఈ మహాకవి పేరు ఎల్లప్పుడు గర్వముగా, గౌరవముతో సంస్మరించెదరు.

పు ధ్వీ రా జు

రమారమి ఎనిమిదివందల సంవత్సరముల క్రిందట ఢిల్లీని మిక్కిలి పరాక్రమ వంతుడైన రాజు పరిపాలించుచుండెను. అతని పేరు పృథ్వీరాజ్ చౌహాన్, పృథ్వీరాజ్ చౌహాన్, తన కాలములో గొప్పవీరుడు, యోధుడు ప్రతిభావంతుడైన రాజు. దూర దూరపురాజులు అతని బలపరాక్రమముల ఎదుట నిలువలేక పోయిరి.

కాకంభరీ చౌహాన్ వంశములో పృథ్వీరాజు జన్మించెను. కాకంభరీ చౌహాన్ వంశము చిరకాలమునుండి వీరత్వమునకు ప్రసిద్ధికెక్కెను. పృథ్వీరాజ్ తాతయైన అరుణో రాజు వివాహము గుజరాత్ ను పాలించిన చాళుక్యరాజు జయసింహుని కుమార్తెతో జరిగినది. ఆమె పేరు కాంచనదేవి. కాంచనదేవియే గాక అరుణోరాజుకు మరొక రాణి యుండెను. ఆమె పేరు సుధవా. అరుణోరాజుకు ఈ సుధవారాణివలన ముగ్గురు పుత్రులు కలిగిరి. కాంచనదేవివలన ఒక పుత్రుడు కలిగెను. కాంచనదేవి పుత్రుని పేరు సోమేశ్వరుడు. పృథ్వీరాజు ఈ సోమేశ్వరుని కుమారుడు.

అరుణోరాజు మరణించిన తరువాత అతని కుమారుడు వికాంతేవుడు, (అతనికి విగ్రహరాజు అనే పేరుండెడిది.) రాజయ్యెను. విగ్రహరాజు మిక్కిలి పరాక్రమవంతుడు. అతడు సుమారు పది సంవత్సరములు రాజ్యము చేసెను. చిన్నచిన్న రాజ్యములను జయించి విగ్రహరాజు ఒక వికాంతామ్రాజ్యమునకు పునాదులు వేసెను. అతడు ఢిల్లీ లోమరు రాజును ఓడించి ఢిల్లీని తన రాజ్యములో కలుపుకొనెను. హరియానాలో హిసార్ జిల్లాలో హంసీ అనే గ్రామమునుండి ఉత్తరమున సహరాన్ పూర్ (ఉత్తరప్రదేశ్) వరకు జయపూర్ వరకు (రాజస్థాన్) అతని రాజ్యము వ్యాపించియుండెను. విగ్రహరాజు మరణించిన తరువాత మరొక యిద్దరు రాజులు పరిపాలించిరి. వారి తరువాత సోమేశ్వరుడు సింహాసన మెక్కెను.

సోమేశ్వరునికి హైహయ వంశపు రాకుమారి కర్పూరదేవితో వివాహము జరిగెను, ఈ రాజకుమారి వలన అతనికి ఇద్దరు కుమారులు కలిగిరి. పెద్దవాని పేరు పృథ్వీరాజు, చిన్న వాని పేరు హరిరాజు.

పృథ్వీరాజు మిక్కిలి తెలివైనవాడు. చిన్ననాటి నుండియే అతనికి గుఱ్ఱపుస్వారి. యుద్ధసీతితో పాటు రాజసీతికూడా బోధింపబడెను.

పృథ్వీరాజు తండ్రియైన రాజా సోమేశ్వరుడు మిక్కిలి సమర్థుడు. పరాక్రమ వంతుడైన రాజు. అతని రాజ్యకాలములో ప్రజలు సుఖ శాంతులతో ఉండిరి. తన కొడుకు తనవలెనే యోగ్యుడైన రాజాకావలెనని సోమేశ్వరుని కోరిక. ఇందువలన చిన్న తనములోనే పృథ్వీరాజును యువరాజుగాచేసెను. రాజ్య భారమునుకూడ అతనిపై వేసెను. పృథ్వీరాజు చిన్నతనములోనే దురుదృష్ట వశాత్తు సోమేశ్వరుడు అకస్మాత్తుగా మరణించెను. క్రీ॥శ॥ 1177వ సంవత్సరములో పృథ్వీరాజు తండ్రి సింహాసనము నెక్కెను.

పృథ్వీరాజు యింకను పసివాడు. రాజ్యభారమును వహించలేని స్థితిలో నుండెను. ఇందువలన అతని తల్లి కర్పూరదేవి తన కుమారుని తరపున రాజ్యభారమును వహించెను. కర్పూరదేవి చాల యోగ్యురాలు. ఒక సంవత్సరమువరకు ఆమె అత్యంత నిపుణతతో పరిపాలనంతయు సాగించెను. పృథ్వీరాజు మంత్రి కదంబవాసుడు. కదంబవాసుడు మిక్కిలి స్వామి భక్తుడు; అనుభవజ్ఞుడు. కర్పూరదేవి రాజసైన్యమునకు నేనా నాయకునిగా భువనాయక మల్లుడనే యోధుని నియమించెను. భువనాయక మల్లుడు సైన్యమును చక్కగా సంఘటిత పరచి కొలదికాలములోనే ఇరుగుపొరుగు రాజులనొడిచి పృథ్వీరాజు శత్రువులను అణచివేసెను. ఇంతలో కర్పూరదేవి తన రాజధానియైన అజ్మీరును మిక్కిలి పెంపొందించెను.

ఒక సంవత్సరము వరకు తనతల్లి సంరక్షణలో రాజ్యమేలిన తరువాత పృథ్వీరాజు రాజ్య భారమును స్వయముగా వహించెను. రాజ్యభారమును వహించిన కొలది కాలమునకే పృథ్వీరాజునకు నల్లవైపులనుండి ఆపదలు క్రమ్ముకొనెను. ముల్తానుకాఫ్ మీదుగా ఎడారిని దాటుచూ గోర్ రాజు శహబుద్దీన్ గోరీ క్రీ॥ శ॥ 1179వ సంవత్సరములో గుజరాత్ వైపు దండెత్తి వచ్చుచుండెనని తెలిసినది.

శహబుద్దీన్ గోరీ తన విశాలనైస్య బలముతో మార్వాడ్ ను పాలించుచున్న చాహానులపై దండెత్తి వారి రాజధానియైన 'నాడోల్' ను వశపరచుకొనెను. తరువాత నతడు గుజరాత్ వైపునకు మరలుటకు సిద్ధపడుచుండెను. శహబుద్దీన్ నాడోల్ వశపరచు కొని సోమేశ్వర దేవాలయమును ధ్వంసము చేసెనని తెలుసుకొనిన తరువాత పృథ్వీరాజు మిక్కిలి కుపితుడై శహబుద్దీన్ తో యుద్ధము చేయుటకు తయారయ్యెను. కాని పృథ్వీ రాజు మంత్రి కందబవాసుడు మిక్కిలి చతురుడు. శహబుద్దీనును గుజరాత్ తో యుద్ధము చేసి అలసిపోనీయమని పృథ్వీరాజునకు అతడు సలహానిచ్చెను. అతని సేన అలసిన తరువాత నతనిపై మనము దండెత్తినచో విజయము తథ్యమని చెప్పెను.

పృథ్వీరాజు తన మంత్రి సలహాతో ధైర్యముగా నుండెను. కొంతకాలమునకు గుజరాత్ రాజు శహబుద్దీన్ గోరీని ఓడించిననెడి వార్త తెలిసినది. దీనితో పృథ్వీరాజు మిక్కిలి సంతోషపడెను.

ఇంచుమించు అదేసమయములో పృథ్వీరాజు వినతండ్రి కొడుకైన నాగార్జునుడు తిరుగుబాటు చేసెను. పృథ్వీరాజునకును చిన్న వాడనియు, అతనిని సింహాసనమునుండి తొలగించి స్వయముగా రాజగుట సులభమని నాగార్జునుడు తలచెను. కాని పృథ్వీరాజు వయస్సులో చిన్న వాడైనను మిక్కిలి సాహసి సమరుడు. అతడు స్వయముగా సేనను తీసుకొని నాగార్జునిపై దండెత్తి నలువైపులనుండి ముట్టడించెను. నాగార్జునుడు ఎటులనో ప్రాణములను దక్కించుకొని పారిపోయెను. కాని అతని సైన్యమును పృథ్వీరాజు ముక్కలు ముక్కలుగా సరికి చిత్రవధ చేసెను.

పృథ్వీరాజు కొంతకాలము తరువాత తన రాజ్యమును విస్తరింపజేయదలచెను. అతడు రేవాడీ, భివానీ, దాని పరిసర ప్రాంతములపై దాడిచేసెను. ఈ ప్రాంతములో భాడానక్ వంశమునకు చెందిన సర్దారు రాజ్యముండెడిది. భాడానక్ సర్దారు ఏనుగులతోనున్న పెద్ద సైన్యముతో పృథ్వీరాజునెదుర్కొనెను. కాని పృథ్వీరాజు నెదుట అతడు నిలువలేకపోయెను. అతని యిలాకానంతయు జయించి పృథ్వీరాజు తన రాజ్యములో కలుపుకొనెను.

పృథ్వీరాజు అనేకమంది చిన్న రాజులను ఓడించి వారి రాజ్యములను స్వాధీన పరచుకొనెను. కాని అన్నిటికంటె ప్రసిద్ధికెక్కిన యుద్ధము జేబాక్ భుక్తికి చెందిన

చెండేల్ రాజాపరమాల్తో, క్రీ. శ. 1182 వ సంవత్సరములో జరిగెను. ఇప్పుడు ఆ జేజాకోథుక్కి ప్రదేశము బుండేల్ ఖండ్ అని పిలువబడుచున్నది.

రాజాపరమాలుని సైన్యములో అల్లా, ఊదల్ అనే అన్నదమ్ములిద్దరూ డేవారని చెప్పుదురు. వారు మిక్కిలి పరాక్రమవంతులు. అల్లా, ఊదల్ ఎంతో ధైర్య సాహసములతో పుణ్యీరాజు నేనను ఎదుర్కొనిరి. ఘోరయుద్ధము జరిగెను. ఇరు పక్షముల యోధులెందరో ఆ యుద్ధములో చనిపోయిరి. అల్లా, ఊదల్ లుకూడ వధింప బడిరి. చివరకు పుణ్యీరాజునకే జయము చేకూరినది. ఈ యుద్ధములో అల్లా ఊదల్ లు చూపిన ధైర్యసాహసములు, బలపరాక్రమములు నలుదిశలా ప్రఖ్యాతమైనవి. నేటికీ గ్రామములలోను పట్టణాలలోను ప్రజలు పలుచోట్ల అల్లాపాటలు పాడుదురు. అల్లా ఆవేశపూరిత భావంలో వ్రాయబడిన ఒక కావ్యము. అందులో అల్లా ఊదల్ ల ధైర్య సాహసములను చాటు కథలు వందలకొలది గలవు. ఈ గ్రంథములోనే అల్లా ఊదల్ లకు, పుణ్యీరాజుకుమధ్య జరిగిన యుద్ధముగురించికూడ వ్రాయబడెను.

చండేల్ పరమాలును ఓడించి అతనిరాజధానియైన “మహాబాను” వశపరచుకొనిన తరువాత పుణ్యీరాజు దృష్టి గుజరాత్ వైపునకు మరలినది. గుజరాతు ఆకాలములో మిక్కిలి శక్తివంతమైన రాజ్యము. ఆ సమయములో ద్వితీయ భీముడనే రాజు దానిని పరిపాలించుచుండెను. దాదాపు క్రీ. శ. 1187 వ సంవత్సరములో పుణ్యీరాజు గుజరాత్ వై దండెత్తెను. చిన్నచిన్న యుద్ధములు చాల జరిగినవి. చివరకు గుజరాత్ రాజు పుణ్యీరాజుకు లొంగిపోయి అతనితో సంధిచేసుకొనుటకు అంగీకరించెను. వారిరువురి మధ్య సంధి జరిగినది.

ఈ త్తర పశ్చిముఖగా హిస్సారు, సరహింద్ వరకు, ఉత్తరమున ఢిల్లీవరకు పుణ్యీరాజు రాజ్యము వ్యాపించినది. అతని రాజధాని ఆజయ్ మీరు లేక ఆజ్మీరు. అతని రాజ్యము దక్షిణమున మేవాడు, నాడోల్ సంస్థానములవరకు, తూర్పున గ్వాలియరు, కనాజ్ రాజ్యములవరకు వ్యాపించెను. పుణ్యీరాజు కాలములో లాహోరును యామినీ రాజులు పరిపాలించుచుండిరి. వారి రాజ్యపు సరిహద్దు పుణ్యీరాజు రాజ్యము హద్దుతో కలిసి యుండెను. పుణ్యీరాజు కాలములో వ్రాయబడిన శిలాశాసనములు ఆరు, కొన్ని బంగారు, పెండి నాణెములుకూడ లభించినవి.

పుక్విరాజు ఆశ్చర్యమున యోధుడేకాడు. అతడు కవులనుకూడ పోషించెను. అతని దర్బారులో జయానక్ అనే అత్యంత యోగ్యుడైన కాశ్మీరకవి ఉండెడివాడు. జయానక్ పుక్విరాజునకు యితర రాజులతో జరిగిన యుద్ధములనుగురించి పుక్విరాజు విజయము” అనునొక కావ్యమును వ్రాసెను. ఆకాథర్ అనే జైనవిద్వాంసుడుకూడ పుక్విరాజు రాజ్యములో ఉండెడివాడు. అతడనేక గ్రంథములను రచించెను.

పుక్విరాజు శాంతియుతముగా ఎక్కువ కాలము రాజ్యముచేయకమునుపే భారత దేశముపై విదేశీయుల ఆక్రమణ ప్రారంభమయ్యెను. శహబుద్దీన్ గోరీ సమాచారమును మనమిదివరకే చదివియుంటిమి. క్రీ. శ. 1178 లో గుజరాత్ రాజు అతనిని ఓడించి తరిమివేసెను. ఈ గోరీ క్రీ. శ. 1186 లో గజనీకి చివరి యామిసీరాజైన ఖురసమల్లిక్ ను సింహాసనమునుండి తొలగించి స్వయముగా తాను సింహాసనమెక్కెను. అటుపిమ్మట అతడు భారతదేశముపై దండెత్తి తన సామ్రాజ్యమును స్థాపించుటకు పూర్తిప్రయత్నము చేయనారంభించెను. యామిసీ సుల్తాను రాజ్యము భారతదేశములో లాహోరు వరకు వ్యాపించియున్నదని మొదటనే చెప్పబడియున్నది. గోరీ మొదట నొకపెద్ద సైన్యమును తీసుకొని గజనీనుండి ప్రయాణమయ్యెను. సరహింద్ పై (దీనినాకాలములో తబర్ హింద్ అనికూడ అనెడివారు.) దాడిచేసెను. సరహింద్ పుక్విరాజు రాజ్యములో నుండెడిది. గోరీ తబర్ హింద్ కోటను వశపరచుకొనెను. తన సర్పాలైన మల్లిక్ జియా ఉద్దీన్ కు పన్నెండువందలమంది ఆశ్వికులతో దానిని రక్షించు భారము నొప్పగించి గజనీకి తిరిగివెళ్లెను. ఈసారి మరింత తయారీతో తిరిగిరావలెనని అతని సంకల్పము.

సరహింద్ ప్రదేశము విదేశీయులైన మహమ్మదీయుల వశమైనందువలన పుక్విరాజు సామంతులు వ్యాకులపడిరి. పుక్విరాజు ఆశ్చర్యపోయి ఉండిపోయెను. కాని అతని సామంతుడు గోవిందరాజు ఢిల్లీ రాజ్యపాలుడు. గోవిందరాజు తన కుమారుడైన చంద్ర రాజును ఆశ్చర్యపరుల పుక్విరాజునొద్దకు పంపి శహబుద్దీన్ పుక్విరాజు రాజ్యములోనికి ప్రవేశించి సరహింద్ కోటను వశపరచుకొనెననియు అచట సర్వనాశము జరుగుచుండెననియు కబురుచేసెను.

భారతదేశముతోని రసపుత్రరాజుల, చిన్నచిన్న సామంతుల ఈ దుస్థితి పుక్విరాజు తెలుసుకొనగానే అతనికి చాలాకోపమువచ్చి, వీరికి సహాయము చేయుటకు సిద్ధపడెను. మొదటనే శహబుద్దీన్ ను అణచుటకు ఆశ్చర్యమునుండి బయలుదేరెను.

క్రీ. శ. 1190-91 వ సంవత్సరములో ఢిల్లీకి ఎనుబదిమైళ్ల దూరముననున్న తరెన్ మైదానమున పృథ్వీరాజు అధ్వర్యమున సమస్తరాజపుత్ర రాజుల సైన్యము శహబుద్దీన్ సేనను ఎదుర్కొనెను. పృథ్వీరాజు సేనలో రెండులక్షల అశ్వకులు మాడువేల ఏనుగులుండెను. శహబుద్దీన్ సైన్యముకూడ విశాలమైనటువంటిది.

తరెన్ మైదానములో జరిగిన ఈ యుద్ధము భారతదేశ చరిత్రలో రాజపుత్రుల ధైర్యసాహసములకు చక్కని తార్కాణము. భయంకరమైన యుద్ధము జరిగినది. వెంట వెంటనే రాజపుత్రులు శహబుద్దీన్ సేనను కుడి ఎడములనుండి నరికివేసిరి. మహమ్మదీయ సైన్యములో అలజడి చెలరేగెను. ఒక సర్దారు శహబుద్దీన్ ను యుద్ధభూమిని వదిలి పారిపోవ్వునెను. కాని శహబుద్దీన్ కూడ మిక్కిలి ధైర్యసాహసములు కలిగిన వ్యక్తి. పారిపోవుటకు బదులు తన సేనకు ధైర్యమునిచ్చుచూ, ముందుకు సాగిపోవలసివదిగా గర్జించెను. కత్తి చేతపట్టుకొని రాజపుత్ర సైన్యముపై దుమికెను. ఢిల్లీ రాజ్యపాలుడైన ఖిల్జీ గోవిందరాజు శహబుద్దీన్ ను చూచి తన ఏనుగు నతని కడ్డముగా నిలబెట్టెను. గోవిందరాజును ఎదురుగాచూచి శహబుద్దీన్ తన బల్లము నతనిపై విసిరెను. గోవిందరాజు యొక్క ముందుపండ్లు రెండు ఊడిపోయెను. గాయపడినను గోవిందరాజు తిరిగి విసిరిన బల్లపు పోటుతో శహబుద్దీన్ మిక్కిలి గాయపడెను. అతడు గుట్టమునుండి జారిపడెడి వాడే కాని యింతలో అతని సర్దారొకడు తన ప్రాణములను లెక్కచేయక తన గుట్టముపై శహబుద్దీన్ ను కూర్చుండ బెట్టుకొని రణరంగమునుండి పారిపోయెను. యుద్ధభూమినుండి శహబుద్దీన్ పారిపోయిన తరువాత మహమ్మదీయ సైన్యము చెల్లాచెదరైనది. సైనికులందరు పారిపోయిరి.

తరెన్ యుద్ధములో పృథ్వీరాజు సేనాపతి స్కందుడు మిక్కిలి ధైర్యసాహసములను ప్రదర్శించెను. అతని పరాక్రమము వలననే రాజపుత్ర సైన్యమునకు విజయము చేకూరినది. అటుపిమ్మట పృథ్వీరాజు ముందుకుసాగి సరహింద్ కోటను ముట్టడించెను. కోటను కాచిన సర్దారు జియా ఉద్దీన్ పదమూడునెలల వరకు దానిని కాపాడెను. కాని చివరకు అతడు లొంగిపోవలసి వచ్చెను. పంజాబులో తిరిగి పృథ్వీరాజు అధికారమునెలకొల్పబడెను.

శహబుద్దీన్ యుద్ధములో ఓడిపోయినను ధైర్యమును వీడలేదు. అతడు గజనిచేరి తిరిగి ఒక పెద్దసేననుప్రొగుచేసి పృథ్వీరాజుపై పగ తీర్చుకొనుటకు తిరిగి గొప్ప సన్నాహము

చేసెను. అతడు ఒక లక్షా పదివేలమంది సైనికులను ప్రోగుచేసెను. పెనుపాడు, మల్లావల మీదుగా లాహోరుచేరెను.

శహబుద్దీన్ మరల దాడిచేయుటకు సిద్ధపడు చున్నాడని తెలియగానే పుక్షీరాజు కూడ తిరిగి తగు ప్రయత్నముచేసెను. రాజపుత్ర రాజులందరు ఏకమై విదేశీయుడైన శహబుద్దీన్ ను ఎదుర్కొనుటకు సంసిద్ధము కావలెనని పుక్షీరాజు వారందరకు శాలియ పరచెను. అతని ఆదేశానుసారము భారతదేశములో ననేకమంది రాజులు తమ సేనలను తీసుకొని యుద్ధమునకు బయలుదేరిరి. పుక్షీరాజు మాడులక్షల ఆశ్వికులను, మాడువేల వీనుగులను అసంఖ్యాకమైన కాల్బలమును చేకూర్చెను.

పుక్షీరాజు తిరిగి తన వికాలసైన్యముతో తరాయిన్ మైదానములో మకాముచేసి శహబుద్దీన్ రాకకై ఎదురుచూచుచుండెను. శహబుద్దీన్ సరహిందును వశపరచుకొని తరాయిన్ వైపునకు మరలెను. యుద్ధములో జరుగు హత్యాకాండను అరికట్టుటకై పుక్షీరాజు సుల్తానుకు ఒక సందేశము సంపెను. శహబుద్దీన్ సరహింద్ ను, పంజాబును వశ పరచుకొన దలచిన పుక్షీరాజున కెట్టి అభ్యంతరము లేదనియు, కాని అంతకు మించి ముందుకు సాగరాదనియు దెలిపెను. శహబుద్దీనునకు పన్నాగము పన్నుటకు చక్కని అవకాశము చేజిక్కినది. తన సోదరుని సంప్రదించి జవాబిచ్చెదనని అతడు పుక్షీరాజు నకు కబురంపెను. జవాబు అందనంతవరకు, ఏ నిర్ణయము కానంతవరకు యుద్ధము ఆరంభింపరాదని నిశ్చయింపబడెను.

కాని శహబుద్దీన్ మోసము చేయదలచెను. రాజపుత్రులు యుద్ధము ఆగిపోయినదని తలంచి రాత్రులందు తిరిగి ఆటపాటలు ప్రారంభించిరి. శహబుద్దీన్ తన సైన్యములో కొంతమందిని రాజపుత్రుల సైన్యమున కెదురుగా నిలిచి యుండవలసినదని ఆదేశించెను. స్వయముగా తెల్లవారకమునుపే మిగతా సైన్యముతో పుక్షీరాజు సేనకు వెనుకగానుండెను, ఇంకను పూర్తిగా తెల్లవారలేదు. నిద్రచుట్టుతోనున్న రాజపుత్ర సైన్యముపై నతడు అకస్మాత్తుగా దండెత్తెను.

దీనితో రాజపుత్ర సైన్యములో అలజడి చెలరేగెను. పుక్షీరాజు వీరయోధుడు ఇంత మోసము జరుగునని అతడు కలలోనైన అనుకొనలేదు. శహబుద్దీన్ ఆక్రమణతో అతని

సైన్యము చెల్లాచెదరయ్యెను. కాని పుణ్యీరాజు మిక్కిలి ధైర్యసాహసములను ప్రదర్శించి తన ఆశ్విక దళముతో శహబుద్దీన్ సేనను ఓడించి తరిమివేసెను.

పుణ్యీరాజుప్పుడు మరల సైన్యమును బలపరచుకొనెను. శహబుద్దీన్ తన ఆశ్విక దళమును నాల్గు భాగములుగా విభజించి నలువైపులనుండి పుణ్యీరాజుపై దాడిచేసెను. రెండు ర్షాములవరకు ఘోరయుద్ధము జరిగెను. దాదాపు ఒక అక్షమంది రాజపుత్ర సైనికులు చనిపోయిరి. స్వయముగా పుణ్యీరాజుకూడ ఈ యుద్ధములోనే చనిపోయి యుండవచ్చును.

ఈ రెండవ తరాయిన్ యుద్ధము క్రీ.శ. 1192లో జరిగినది. భారతదేశపు చరిత్రలో దీని కంతయేని ప్రాధాన్యము గలదు. దీనితో ఉత్తర భారతదేశములో చౌహాన్ సామ్రాజ్యము అంతరించినది. ఇంకొకటిగాక పుణ్యీరాజు ఓటమిలో దేశమునకే గొప్ప ముప్పు వాటిల్లెను. భారతదేశపు రాజులు ధైర్యమును కోల్పోయిరి. భారతదేశములో శహబుద్దీన్ తన సామ్రాజ్యము స్థాపించుట సులభమయ్యెను.

పుణ్యీరాజు తనకాలములో అత్యంత యోగ్యుడైన వీరసేనాని. పరిపాలనా దక్షుడు. అతడు ఉత్తర భారతదేశములో అనేక మంది చిన్నచిన్న రాజులను సమైక్యపరచెను. కాని పుణ్యీరాజులోనున్న దోషమొక్కటే. అతడు రాజనీతిని బాగుగా నెరుగడు. అతడు భారతదేశపు పశ్చిమదిశ రక్షణ వ్యవస్థను సరిగాచేసి యుండినచో శహబుద్దీన్ ఎన్నటికిని భారతదేశములో ప్రవేశించియుండేదివాడు కాదు. భారతదేశములో గజనీ వంశస్థుల పరిపాలన నెలకొల్పబడి యుండెడిది కాదు.

పుణ్యీరాజు అంతరించిన తరువాత చౌహాన్ వంశపు నూర్ముడు అస్తమించెను. శహబుద్దీన్ యొక్క సామంతుడు ఢిల్లీపై సుబేదారుగా నియమింపబడెను. అతనిపేరు కుతుబుద్దీన్. కుతుబుద్దీన్ ఢిల్లీలో ఒక క్రొత్తరాజ్యమును స్థాపించెను. తరువాత సతదు అజ్మీరును కూడ ఆశపరచుకొనెను. ఈ విధముగా చౌహాన్ వంశము నామ రూపములు లేకుండ పోయెను.

మ ధ్వా చా ర్య డు

దక్షిణ భారత దేశములోని మైనూరు రాష్ట్రములో ఉడిపికి దగ్గరగానున్న ఒక గ్రామములో మధ్యగేహ భట్టు అనే ఒక బ్రాహ్మణుడు నివసించుచుండెను. అతనికి కొంత భూవసతి ఉండెడిది. అదియే అతని జీవనాధారము. మధ్యగేహ భట్టు గొప్ప విద్వాంసుడు.

మధ్యగేహ భట్టు భార్య వేదవతి. ఆమె గుణవతి, యాపవతి. వేదవతికి ఇద్దరు కొడుకులు, ఒక కుమార్తె, కాని దురదృష్టవశాత్తు కొడుకు లిద్దరు చిన్నతనములోనే మరణించిరి. వంశము నిత్యబ్రతుకు కొడుకు లేకపోయెను గదా యని మధ్యగేహునకు మిక్కిలి విచారముగ నుండెడిది. పన్నెండు సంవత్సరములవరకు ప్రతి నిత్యము మిక్కిలి శ్రద్ధతో మధ్యగేహుడు వేదవతి ఇరువురు ఉడిపి దేవాలయములో భగవంతుని ప్రార్థించుచూ ఒక కుమారుని ప్రసాదించవలసినదని వేడుకొనిరి. క్రీ॥ శ॥ 1197లో దసరా పండుగనాడు వేదవతికి ఒక పుత్రుడు కలిగెను. తండ్రి అతనికి వాసుదేవుడని పేరు పెట్టెను. పిమ్మట ఈ వాసుదేవుడే మధ్వాచార్యుడనే పేరుతో యావద్భారతమున ప్రసిద్ధి గాంచెను.

వాసుదేవుని బాల్యమునకు సంబంధించిన పెక్కు కథలను నేటికిని చెప్పుకొందురు. వాసుదేవునికి విదేండ్లున్నప్పుడు ఒక రోజున అతడు యింటనుండి బాడ తెలియకుండా వెళ్ళి నని చెప్పుదురు. అతనిని తల్లి దండ్రులు లన్నిచోట్లా వెదకిరి. కాని అతని బాడ తెలియ లేదు. మూడునాళ్ళ తరువాత వాసుదేవుడు ఉడిపి దేవాలయములో నున్నట్లు మధ్యగేహునకు తెలిసినది. ఇద్దరు ఆచార్యులతో పరుగులమీద ఉడిపి చేరిరి. అచట అనంతేశ్వరుని దేవాలయములో విగ్రహమున కెదురుగా అనేకమంది భక్తులు గుమి గూడియుండిరి. విష్ణు భగవానుని పూజించుటకు ఆనుసరించదగు మార్గమును చిన్న వాడైన వాసుదేవుడు అచట నున్న వారందరకు బోధించుచుండెను. ఈ సంఘటన తరువాత వాసుదేవుడు పాధారణ బాలకుడు కాడనియు అతడు అవతార పురుషుడేనని అనుటలో ఎరరికిని ఎట్టి సందేహము లేకుండెను.

ఈ సంఘటన జరిగిన కొద్దిరోజులకే వాసుదేవునకు ఉపనయనము జరిగినది. గ్రామములో పాఠశాలకు విద్య నభ్యసించుటకై అతనిని పంపిరి. వాసుదేవుడు ఆటలలో పాటలలో కుస్తీలు, పరుగులు ఈత మొదలగు వాటిలో అందరికంటే ముందుగానుండేవాడు. అతని బాల్యశరీరములో నున్న శక్తినిచూచి ప్రజలు ఆశ్చర్యపడి ప్రేమ పూర్వకముగా భీముడని పిలుచుచుండేవారు. అతని అసాధారణమైన శక్తివలననే బహుశ అతనిని పవనసుతుని అవతారమనెడివారు. తరువాత దీనిపై ప్రజలకు మిక్కిలి నమ్మకము కూడ కలెను.

వాసుదేవుడు ఆటపాటలలో తనకన్న పెద్ద పిల్లలకంటే ముందుండేవాడు. కాని చదువు సంధ్యలలో అంత చురుకైనవాడు కాదు. చివరకు విసుగై గురువు కూడా వాసుదేవునకు నచ్చచెప్పి ఒకదారికి తీసుకువచ్చే ప్రయత్నము చేయుట మానివేసెను. వాసుదేవుడు బడివదలి యింటికి వెళ్లిపోయెను.

ఇక వాసుదేవుడు స్వయముగా విద్య నభ్యసించ వారంభించెను. కొద్దికాలములోనే వేదశాస్త్ర సారమును తెలుసుకొనెను. తర్కశాస్త్రములోను, వ్యాకరణములోను మహా పండితుడయ్యెను.

బడి వదలిపెట్టిన తరువాత వాసుదేవుని దృష్టి వైరాగ్యము వైపునకు మరలెను. గృహస్థుడగుటకు అతనికివిధమైన అభిలాష ఉండేది కాదు. వేదశాస్త్రములను అధ్యయనము చేసిన తరువాత మత ప్రచారము చేయుచూ జీవితమును గడుపువలెనని తలంచెను. పదిహేనేండ్లున్నప్పుడు అతడు తుది నిశ్చయముగా సన్యాసమును స్వీకరించ దలచెను.

సన్యాసము స్వీకరించుటకు గురువుయొక్క ఆవశ్యకత కలిగెను. ఎంతో పెదకన పిమ్మట అచ్యుత ప్రేక్షుడనే ఒక సన్యాసిని అతడు కలుసుకొనెను. వాసుదేవుడు తన గురువుగా అచ్యుతప్రేక్షుని నెంచుకొనెను.

కాని సన్యాసము స్వీకరించుటకు పూర్వము మరియొక ఆవశ్యకతకూడకలదు. అది తల్లి దండ్రుల అనుమతి. మధ్యగేహునకు, వేదవతికి ఇతడు ఏకైక పుత్రుడు. అతనికి సన్యాసము తీసుకొనవలెననెడి ధ్యాస తప్ప మరేమిలేకుండెను. ఇందువలన మధ్యగేహుడు, వేదవతి మిక్కిలి దుఃఖించిరి. తాము మరణించినచో అంత్య క్రియలు చేయువారెవ్వరని

తలచి సన్యసించుటకు వాసుదేవునకు వారు అనుమతి నివ్వలేదు. అంత్య క్రియలు జరుగనిచో వారు ప్రేతయోనిలో బడవలసియుండును. కాని వాసుదేవుడు సన్యసించుటకు ముందు గనే నిశ్చయించు కొనెను. వారికి ఇంకొక పుత్రుడు కలుగునని వాసుదేవుడు ధైర్యము చెప్పెను. అటు పిమ్మట వేదవతికి మరొక పుత్రుడు కలిగెను. అతనికి విష్ణు తీర్థడని పేరు పెట్టిరి. విష్ణు తీర్థుడు జన్మించినంత వరకు వాసుదేవుడు సన్యసించలేదు. కాని తమ్ముడు జన్మించిన తరువాత అతనికెట్టి ఆటంకము లేకపోయెను. అతడు క్రతు కర్మ కాండతో సన్యాసమును స్వీకరించెను. సన్యాసి అయిన తరువాతనే అతనికి “పూర్ణ ప్రజ్ఞుడు” (పూర్ణబోధుడు) అనే బిరుదు నొసగిరి. ప్రజలాతనిని వాసుదేవుడనే పేరునకు బదులు ఈ పేరుతోనే పిలువ నారంభించిరి.

పూర్ణప్రజ్ఞుడు తన గురువు అచ్యుతప్రేక్షునితో మతములోనుంటూ పూజాధ్యయన ములలో కాలము గడుపుచుండెను. అచ్యుతప్రేక్షుడు గొప్ప వేదాంతి. పూర్ణప్రజ్ఞుడు కూడ వేదములను శాస్త్రములను తుష్ణముగా నెరిగినవాడు. ఇప్పడతనికి వేదాంతాధ్యయనము జేసి దానిని గూర్చి మననచేయుటకు చక్కని అవకాశము లభించినది. కాని కొలదికాలమునకే పూర్ణప్రజ్ఞునకు తన గురువుతో అభిప్రాయభేదము కలిగెను. తరుచుగ అచ్యుతప్రేక్షునితో నతడు వాదించుచుండెడివాడు. క్రమక్రమముగా పూర్ణప్రజ్ఞుని ప్రతిభ నలుదిశలా వ్యాపింపసాగెను. అన్నివైపుల అతని యోగ్యతనుగూర్చి, ప్రజ్ఞను గూర్చి చర్చ జరుగుచుండెడిది. మొదటిలో అచ్యుతప్రేక్షుడు పూర్ణప్రజ్ఞుని వాదమునంగీకరించకపోయినను, చివరకు పూర్ణప్రజ్ఞుని విచార ధోరణి సరిక్రొత్తదనియు, అద్వితీయమైనదనియు అతని వాదములో జీవమున్నదనియు అతడు గ్రహించగలిగెను.

అచ్యుతప్రేక్షుడు అతనిని మతాధిపతిగా చేసెను. మతాధిపతియైన తరువాత అతనికి పేరు మార్చి అనందతీర్థుడు లేక మధ్వాచార్యుడనే పేరు పెట్టబడెను.

చివరకు మధ్వాచార్యుడనే పేరే ప్రసిద్ధికెక్కెను.

ప్రపంచములో భగవంతుడు తప్ప మనము చూచుతక్కినదంతయు అసత్యమనియు, మాయమనియు శంకరాచార్యుని వాదము. ఈశ్వరుని కేవలము జ్ఞానమువలననే తెలుగుకొనగలమని, పాండగలమని ఆయన అభిప్రాయము.

మధ్యాచార్యునకు, శంకరాచార్యుని వాదము నచ్చలేదు. శంకరాచార్యుని శిష్యులు ప్రజలను పెద్దదారులపెట్టుచున్నారని అతనికెంతో దుఃఖము కలిగెను. దేశమంతటా పర్యటన చేసి ప్రజలకు మతము, ఈశ్వరుని గురించి తన అభిప్రాయమును తెలియజేయవలెనని తలచెను.

ఈ ఉద్దేశ్యముతోనే మధ్యాచార్యుడు దేశాటనకు బయలుదేరెను. మున్ముందుగా అతడు దక్షిణ దేశములోనున్న అన్ని రాజ్యములకు వెళ్లెను. అతనివెంట కొంతమంది శిష్యులు ఉండిరి.

ఆ కాలములో దక్షిణ భారతదేశము అనేక చిన్నచిన్న రాజ్యములుగా విభజింపబడియుండెను. వారిలో తరుచుగా యుద్ధములు జరుగుచుండెడివి. కాని ఈ రాజులందరు విద్యాంగులను గౌరవించెడివారు. నిండుసభలో ఏ పండితుడు పరమతమునకు లేక సాంప్రదాయమునకు సంబంధించిన పండితుని కాస్త్ర చర్చలో ఓడించునో అతని మతమును సాంప్రదాయమును రాజులు, ప్రజలు స్వీకరించెడివారు.

మధ్యాచార్యుడు ముందుగా మంగళూరు సమీపముననున్న కణ్విత్థీరమునకు వెళ్లెను. అచట తన విరోధులనందరను కాస్త్రచర్చలో నుభువుగా నోడించెను. అచటినుండి ముందుకు సాగి అతడు తిరువాన్కూరు రాజు అతనిని మిక్కిలి గౌరవించెను. అస్థానములో కాస్త్రచర్చలో పాల్గొనుటకు అతనికాహ్వానము పంపెను. మధ్యాచార్యుడు కాస్త్రచర్చలో పాల్గొనుటకేగడా బయలుదేరినది. అతడు రాజు కోరికను వెంటనే అంగీకరించెను. ఆ సమయముననే శృంగేరి మతాధిపతియైన విద్యాశంకరుడుకూడ తిరువాన్కూరు చేరెను. శంకరాచార్యుడు స్వయముగా స్థాపించిన నాల్గు మతములలో శృంగేరి మతము ఒకటి. తిరువాన్కూరు రాజు ఎడట నిండుసభలో మధ్యాచార్యునకు విజయము లభించినది. తరువాత మధ్యాచార్యుడు తన శిష్యులతో రామేశ్వరము వెళ్లెను. అచట కాస్త్ర చర్చలో విరోధులనందరను ఓడించి శ్రీరంగము మీదుగా ఉడిపికి తిరిగివెళ్లెను.

ఈ పర్యటనవలన దక్షిణ భారతదేశములో మధ్యాచార్యుని విజయదుందుభి మారు మ్రోగెను. కాని శంకరుని శిష్యులు తమ ఓటమిని సహింపలేకపోయిరి. వారు మధ్యా

చార్యునికి ప్రసాదింపబడింది. వారు పలుచోట్ల మధ్వాచార్యుని అతని శిష్యులను సవాలుచేయ దొడగిరి. కాని మధ్వాచార్యుడు తన పట్టును వీడలేదు.

ఉడిపి తిరిగివెళ్లిన తరువాత మధ్వాచార్యుడు భగవద్గీతపై నొక భాష్యమును వ్రాసెను. వేదాంతసూత్రములకు టీక వ్రాయుటకుగూడ పూనుకొనెను. ఇట్లనేక సంవత్సరములు ఉడిపిలో ఉండినతరువాత మధ్వాచార్యుడు ఉత్తరదేశ పర్యటన చేయుటకు నిశ్చయించుకొనెను.

ఉత్తర భారతదేశములో, ఆకాలములో మహమ్మదీయుల ప్రభావము ఎక్కువగా నుండెడిది. అనేక పర్యాయములు మధ్వాచార్యుడు మహమ్మదీయ సర్దారుల జాగీరులలో నుండి, రాజ్యములలోనుండి వెళ్లవలసి వచ్చెను. అద్వైతవశాత్తు మధ్వాచార్యునకు ఉర్దూ, ఫారసీక భాషలు బాగుగా వచ్చును. రెండింటిలోను బాగుగా మాట్లాడెడివాడు. మహమ్మదీయ సర్దారులతో ఉర్దూలోగాని, ఫారసీకములోగాని మాట్లాడువారిని ముగ్ధులనుగా చేసివేసెను. ఇందువలన మహమ్మదీయుల చేతులలో ఇతనికెప్పుడు ఎట్టి హానియు కలుగలేదు. ఒక మనిషి హృదయమును చూరగొనవలయుననిన అతని భాషలోనే అతనితో మాట్లాడుట ఎంతో అవసరమని మధ్వాచార్యుడనెడివాడు.

ఉత్తర భారతదేశములోని అనేక పట్టణములలో పర్యటించి చివరకు మధ్వాచార్యుడు హరిద్వార్ కు చేరుకొనెను. అతడక్కడ చాలా రోజులవరకు ఉపాసన చేయుచు ఈశ్వరుని ధ్యానించెను. అప్పుడే అతడు కొన్నిరోజులు హిమాలయ పర్వతములలోని గుహలలోనికిగూడ పోయెను. చాలారోజులు ఏకాంతవాసము చేసినతరువాత అతడు హరిద్వార్ కు తిరిగివచ్చెను. తిరిగివచ్చి మధ్వాచార్యుడు విష్ణు భగవానుని పూజించుటయే ఈశ్వరుని పూజించుటయని బహిరంగముగా ప్రకటించెను. అచటనే అతడు వేదాంత సూత్రమునకు టీకాను రచించెను. నేటికిని అతని భాష్యముక ఆమూల్య గ్రంథమని చెప్పబడుచున్నది.

హరిద్వార్ నుండి తిరిగి తన పర్యటన ప్రారంభించెను. అతడు వెళ్లిన ప్రతిచోట విష్ణువు శ్రేష్ఠుడని నిరూపించుచు ప్రజలను వైష్ణవ మతము స్వీకరించమని విష్ణు భక్తులు

కమ్మని బోధించెను. ఉత్తర భారతదేశమునుండి తిరిగివచ్చినపుడు అతడు కొంత కాలము కళ్యాణ్ (హైదరాబాద్) లో నుండెను. కళ్యాణ్ ఆ కాలములో చాళుక్య పాత్రాజ్యమునకు రాజధాని. అచటనేక గొప్ప విద్వాంసులుండెడివారు.

కళ్యాణ్ లో మధ్వాచార్యునకు శోభనభట్టు అనే ప్రఖ్యాత విద్వాంసునకు శాస్త్ర చర్చ జరిగినది. శోభనభట్టు ఆ శాస్త్ర చర్చలో ఓడిపోయెను. దాని ఫలిత మేమనగా శోభన భట్టుతో సహా అనేక వేలమంది వైష్ణవమతము నవలంబించిరి. కళ్యాణ్ నుండి వెళ్లి నప్పుడు మధ్వాచార్యుడు శోభనభట్టును అక్కడ నున్న తన మతమునకు అధిపతిగా నియమించెను.

ఉడిపి తిరిగివచ్చి మధ్వాచార్యుడు తన గురువైన అచ్యుత ప్రేక్షునకు గూడ వైష్ణవ మత దీక్ష నొసగి తన శిష్యునిగా చేసికొనెను. ఆ కాలములో శివాలయములలోను దేవాలయములలోను పశుబలి నిచ్చెడివారు. మధ్వాచార్యుడు దీనిని ఖండించెను.

ఉడిపికి సమీపముననే శృంగేరి మఠముండెను. మధ్వాచార్యుని ప్రతిభ గోజు గోజు నకు పెరుగుట చూచి శృంగేరి మతాధిపతికి ఈర్ష్యకలిగెను. దక్షిణ దేశములో అనేకమంది రాజులు శంకరాచార్యుని మతము ననుసరించెడివారు. ఈ విధముగ ఆ మతాధిపతికి సహాయము లభించెడిది. ఇందువలన మధ్వాచార్యులు, అతని మతము ననుసరించిన విధములైన ప్రతిబంధకముల నెదుర్కొనవలసి వచ్చెను.

శృంగేరి మతాధిపతియైన పద్మ తీర్థునకుగల భయమేమనగా మధ్వాచార్యునకు తన మతమును వ్యాపింపజేయుటకు ఆవశ్యకము దొరికినచో కొద్ది కాలములోనే జనులందరు వైష్ణవులయ్యెదరని, మరి తనను ఎవ్వరూ తలంచరని భయపడెను. అందువలన మధ్వాచార్యునిపై పగ తీర్చుకొనుటకు యోచించెను. అతడు తన శిష్యులనందఱను మఠములోనికి పోగుచేసి చిన్న చిన్న గుంపులుగా వానిని అన్ని చోట్లా తిరుగుమని, వైష్ణవ భక్తులను ప్రతిఘటించవలసిన దని బోధించెను.

మధ్వాచార్యుడు శాస్త్ర చర్చలలో అనేకమంది పండితులను ఓడించి తన మత సాంప్రదాయములోనికి మార్చిన వారికి త్రివిక్రమ పండితుడు ముఖ్యుడు. త్రివిక్రమ పండి

తుడు శంకరాచార్యుని మతము ననుసరించినవాడు. కాని శంకరుని మతముపై అతనికి అసంతృప్తి కలిగెను. మధ్వాచార్యుడు ఎనిమిదిరోజులు శాస్త్రచర్చ జరిగిన తరువాత త్రివిక్రమపండితుని తన మత సాంప్రదాయములో చేర్చుకొనెను. త్రివిక్రమముడు వైష్ణవ మతము నవలంబించుట చూచి అనేకమంది వైష్ణవ మతము నవలంబించిరి.

మధ్వాచార్యుడు జయసింహుని రాజ్యములో పర్యటించుచున్న రోజులలో అతని తల్లి దండ్రులు మరణించిరి. వారు మధ్వాచార్యుని పేరు, కీర్తి వ్యాపించుట చూచిరి. వారు తమ పుత్రునిచూచి మిక్కిలి గర్వపడిరి.

చివరకాలములో మధ్వాచార్యుడు కుమార ధారానేత్రవతి ఆను నదుల మధ్య ప్రదేశములో నుండి గ్రంథరచన సాగించుచూ తన జీవితమును గడిపెను. అచ్చటనుండియే అతడు తన శిష్యులను మత ప్రచారమునకును విరోధులను శాస్త్ర చర్చలలో ఓడించుటకును పంపుచుండెడివాడు.

మధ్వాచార్యుడు ఎనిమిది మతములను స్థాపించెను. అతడు తన ముఖ్యశిష్యులను ఆ మతములకు అధిపతులను చేసెను. మరణించుటకు పూర్వము మత ప్రచార బాధ్యతను శిష్యులకు అప్పగించెను. క్రీ॥శ॥ 1286లో శాంతియుతముగా ధ్యానము చేసికొనుచూ అతడు తన దేహమును చాలించెను.

మధ్వాచార్యుడుకూడా రామానుజాచార్యునివలె ప్రసిద్ధికెక్కిన గొప్ప ఆచార్యుడు. బ్రహ్మ, జీవుడు, జడ పదార్థము ఇవన్నియు అనాదియైనవనియు అసంతమై నటువంటి వనియు అతని అభిప్రాయము. జడ పదార్థము జీవుడు వేరని, ఈశ్వరుడు వేరని అతడనెడివాడు. జీవాత్మలుకూడ అసంతమైన వనియు వాటిలో పరస్పరభేదము లున్నవనియు అతడు తలచెడివాడు. మధ్వాచార్యుని దృష్టిలో జీవాత్మ పరమాత్మల సంబంధము యజమాని సేవకుల సంబంధము వంటిది. విష్ణు ఉపాసనద్వారా ఈశ్వరుని అనేక గుణములు జీవాత్మలో కలియుచున్నవి. కాని జీవాత్మ ఎన్నటికిని ఈశ్వరునకు సమానము కాజాలదు. ఈ విధముగ మధ్వాచార్యుని సాంప్రదాయము కూడ నొకటి వెలిసెను.

అతని శిష్యులు తిరునామములు (పంగనామము) శ్లాఘించుకొనెడివారు. కాని అందులో మధ్యనున్న కేళి నల్లగా నుండును. దాని మధ్య ఎర్రని బొట్టుండును. శరీరములోని విభిన్న భాగములలో వారు చక్రములను శ్లాఘించుకొనురు. కన్నడ దేశములో ఈ మతా వలంబుల సంఖ్య చాల ఎక్కువ.

మధ్వాచార్యుడు ముప్పదివిడు గ్రంథములను రచించెను. వాటిలో రెండు ముఖ్యమై నటువంటివి. అవి బ్రహ్మ సూత్రములకు భాష్యము, ఉపనిషత్తులకు టీక.

జ్ఞానేశ్వరుడు

క్రీ॥ ౪॥ పదమూడవ శతాబ్దములో జ్ఞానేశ్వరుడు జన్మించెను. అతని పూర్వీకులు పైఠన్ ఖ నాల్గు క్రోసుల దూరములో గోదావరి నది ఒడ్డుననున్న ఆపేగాంవ గ్రామ నివాసులు. కాని కారణాంతరములవలన వారు ఆలంబీ గ్రామమునకు పోయి అచటనే నిర నివాస మేర్పరచుకొనిరి. వీరు బ్రాహ్మణులు వీరి వృత్తి కరణీకము.

జ్ఞానేశ్వరుని ముత్తాతయైన త్రయంబక పంత్, గురువైన గోరకనాథ్ ఖ శిష్యుడేకాక పరమ భక్తుడు గూడ. త్రయంబకపంత్ కొడుకు గోవిందపంత్, కొడలు మీరాబాయి, శ్రీ గైసినాథుల వారిని నేవించెడివారు. మీరాబాయికి ఒక పుత్రుడు కలిగెను. అతనికి విఠల్ పంత్ అని పేరుపెట్టిరి. ఈ విఠల్ పంత్ యే భక్త జ్ఞానేశ్వరుని తండ్రి.

విఠల్ పంత్ చిన్ననాటినుండి విద్వాప్రేమి. ఈశ్వరభక్తుడు. ఉపనయనము తరు వాతనే అతడు దేశాటనకు బయలు దేరెను. మార్గమధ్యములో ప్రసిద్ధి కెక్కిన విద్వాంసుల వద్దనుండి శాస్త్రములను అధ్యయనము చేయు చుండెడివాడు. పెండియైన చాలకాలము వరకు ఆయనకు సంతానములేదు. అందువలన అతడు సన్యసించుటకు నిశ్చయించుకొనెను. కాని అతని భార్య దీనికంగీకరించలేదు. అందువలన ఒక నాడతడు భార్యతో స్నానము చేయుటకు నదికి వెళ్లుచుంటినని చెప్పి తిన్నగా కాశీకి వెళ్ళెను. అచ్చట అతడు స్వామి రామానందాశ్రమమునకు పోయి ఈ ప్రపంచములో తన కెవ్వరు లేరని చెప్పి సన్యాసమును పుచ్చుకొనెను. అతని భార్యయైన రుక్మిణీబాయికి ఈ సంగతి వెంటనే తెలిసెను. కాని ఆప్సరామె విలపించుటకన్న మరేమి చేయగలదు?

కొన్ని సంవత్సరముల తరువాత స్వామి రామానంద్ తన శిష్యులతో ధర్మ ప్రచార మునకై దక్షిణ దేశయాత్రకు బయలుదేరెను. అదృష్టవశాత్తు అత నొకనాడు ఆలంబీ గ్రామము చేరెను. అచట ఒక దేవాలయములో బసచేసెను. ఎప్పుటివలెనే రుక్మిణీ దేవాలయమునకు వెళ్ళినప్పుడు, అచట స్వామి రామానందుని చూచి నమస్కరించెను.

స్వామి “పుత్రవతి వగుదువుగాక” అని ఆశీర్వదించెను. అదివిని రుక్మిణీబాయి యిట్లనెను, “నా భర్త మీవద్దనే సన్యాసాశ్రమము స్వీకరించి మీ శిష్యుడయ్యెను. ఇంక మీ ఆశీర్వచన మెట్లు ఫలించును?”

స్వామి రామానందుడు కాశీకి (బనారస్) తిరిగివచ్చి విఠల్పంత్ ను మరల గృహస్థుడగుమని ఆదేశించెను. విఠల్పంత్ తిరిగి యింటికి వెళ్ళి రుక్మిణీబాయితో కాపురము చేయుచుండెను. కొంతకాలమునకు వారికి నివృత్తినాథుడు, జ్ఞానేశ్వరుడు; సోపానుడు అను ముగ్గురు కొడుకులు, ముక్తాబాయి అనే కుమార్తె కలిగిరి.

జ్ఞానేశ్వరుడు క్రీ.శ. 1275 వ సంవత్సరములో అపే గ్రామములో జన్మించెను.

గురువాజ్ఞ మీదజేరి విఠల్పంత్ సన్యాసము వదలి గృహస్థుడైనను శాస్త్ర రీత్యా సన్యాసి తిరిగి గృహస్థుడు కాజాలడు. ఇందువలన సమాజము అతనిని బహిష్కరించెను. అతనిని పాషియనియు, వ్యభిచారి యనియు చెప్ప దొడగెను. నివృత్తినాథునకు ఏదేండ్లున్నప్పుడు అతనికి ఉపనయనము చేయవలెనని విఠల్పంత్ యోచించెను. కాని బ్రాహ్మణులలో ఎవరూ అతని పక్షమున ఒక మాటయైన చెప్పటకు సిద్ధ పడలేదు.

చివరికతడు కఠిన ప్రాయశ్చిత్తము ననుభవించుటకు నిశ్చయించుకొనెను. పండితులను శిక్ష నిర్ణయించవలసినదిగా కోరెను. శాస్త్రములన్నిటిని వెదకి చూచిన తరువాత గురువు లందరూ శాస్త్రరీత్యా విఠల్పంత్ నకు ప్రాయశ్చిత్త మేమియు లేదనియు, అతని పిల్లలకు ఉపనయనము చేసికొనుటకు కూడ అనుమతి నివ్వజాలమనియు తమ తుది నిర్ణయమును తెలియ జేసిరి. అప్పుడతనికి శరీరమును త్యజించుటకన్న మరే గత్యంతరము లేక పోయెను.

ఈ అమానుషకరమైనఆజ్ఞను విని పాపము విఠల్పంత్ హృదయము బ్రద్రలైపోయెను. అయిననూ అతడు తన నిశ్చయమును మార్చుకొనలేదు. విఠల్పంత్ రుక్మిణీబాయితో ప్రయాగతీరము చేరెను. పవిత్రమైన త్రివేణి సంగమములో దుమికి ఇరువురు ప్రాణములను విడిచిరి. ఈ విధముగ బ్రాహ్మణు లిచ్చిన చెడు ఆదేశములకు ఫలితముగా ఈ అనర్థ మంతయు జరిగినది.

తల్లి-పండ్లులు మరణించిన తరువాత అతని నలుగురు పిల్లలు నిస్సహాయులు, అనాథులైరి. అప్పుడు నివృత్తినాథుని వయస్సు సుమారు పది సంవత్సరములు. తన దగ్గరబంధువులు

సహాయము చేసెదరేమోనని తలచి ఈ పిల్లలందరు తమ పూర్వీకుల గ్రామమైన అపె గ్రామమునకు వెళ్లిరి. అచటకు చేరిన పిమ్మట బంధువు లందరు వారితో సరిగా ప్రవర్తించలేదు. దాయాదులు ఆస్తిలో భాగమిచ్చుటకు బదులు ఆ పాత యింటిలోకూడ ఉండనీయలేదు. ఇంక యిప్పుడు ఈ అనాధులకు బిక్షాటన చేసి జీవించుటకంటే మరేదారియు లేదు.

ఆ రోజులలోనే ఒకనాడు నివృత్తినాధుడు దారి తప్పి తిరుగుచూ తిరుగుచూ ఒక గుహలోనికి చొరబడెను. ఆగుహలో గైసినాధు గురువర్యుని ఆశ్రమమున్నది. గైసినాధునకు తన శిష్యుడైన విఠల్ పంత్ కొడుకును కలుసుకొనినందులకు చాల సంతోషము కలిగెను. అతడు నివృత్తినాధునకు యోగదీక్ష నొసగి శ్రీ కృష్ణభగవానుని పూజించవలసినదిగా ఉపదేశ మిచ్చెను. కొంతకాలము గురువువద్ద ఉండి నివృత్తినాధుడు యింటికి తిరిగి వెళ్ళి జ్ఞానేశ్వరునకు సేతునొసగెను.

తన యిద్దరు తమ్ములను, చెల్లెలిని తీసికొని నివృత్తినాధుడు తిరిగి అలంకి వెళ్ళెను. బ్రాహ్మణ సంఘమునుండి ఉపనయనము చేసికొనుటకు అనుమతిని పొంది తిరిగి సంఘములో ప్రవేశించవలెనని జ్ఞానేశ్వరుని కోరిక. తన తమ్ముని మాటపై నివృత్తినాధుడు వైతన్ నగరమునకు పోయి అచటనున్న పండితుల వద్దనుండి శుద్ధి పత్రమును తెచ్చుకొనవలెనని నిశ్చయించుకొనెను.

గోదావరి నదిలో స్నానముచేసిన తరువాత వీరు నగరములోనికి ప్రవేశించిరి. నాల్గు రోజులవరకు వైతన్ లో పండితుల సభ జరుగుచుండెను. వారు శాస్త్రములన్నిటిని త్తుణ్ణముగా సరిశీలించిరి. కాని అందెచ్చటను ఏ ప్రాయశ్చిత్తముద్వారానైననూ సన్యాసుల కొడుకులు శుద్ధి పొందుటకుకాని, ఉపనయనము చేసికొనుటకుకాని అనుమతించుటకు మార్గములేదు. చివరకు పండితులు గత్యంతరము లేక ఆ పిల్లవాండ్లకు పూర్వమువలె భగవంతుని భజనకీర్తనలు పాడుకొనుచూ ఉండమని ఉపనయనము చేసుకొనవలెనను కోరికను వదలిపెట్టుమని చెప్పిరి.

సభ పూర్తియైన తరువాత ఒక పండితుడు ఆ పిల్లలలో తమ పేరులకు ఆధములను చెప్పమని అడిగెను. పిల్లలిచ్చిన జ్ఞానపూరితమైన జవాబులను విని విద్వాంసులందరు ఆశ్చర్యపడిరి. కొంతమంది విద్వాంసులకు అంత చిన్నపిల్లల నోటివెంట యింతటి

జ్ఞానపూరితమైన మాటలను వినగా నవ్వువచ్చెను. ఇంతలో అటువైపునుండి గేదె వచ్చుచుండెను. ఒక పండితుడు దానినిచూచి యిట్లనెను. “పేరులో ఏముంది. దీనికైనా ఏ పేరైనా పెట్టవచ్చునుగాదా! నేనీ గేదెపేరు జ్ఞానేశ్వరుడంటాను.”

ఇదివిని జ్ఞానేశ్వరుడివిధముగ బదులుచెప్పెను. “నిజముగ నాలోను ఈ గేదెలోను ఏమాత్రము భేదములేదు. నాలోనున్న ఆత్మయే దానిలో కూడ ఉన్నది.”

పండితుడు ముందునకుసాగి ఆగేదెను నూడు దెబ్బలు కొట్టెను. గేదెమీద దెబ్బలు పడగానే జ్ఞానేశ్వరుని శరీరముపై ఆ మాడుదెబ్బల గుర్తులు పొంగినవి. ఈ అద్భుతమును చూచి పండితలందరూ ఆశ్చర్యపడిరి.

కొందరు జ్ఞానేశ్వరుని శ్రద్ధాభక్తులతో చూచుచుండెడివారు. కొందరు పరిహాసించుచుండెడివారు. మరికొందరతనిని పరీక్షించదలచుచుండిరి. ఒక పండితుడు ముందుకు వచ్చి జ్ఞానేశ్వరునితో యిట్లనెను. మానుండి నీవు కుదిపత్రమును తీసికొనదలచినచో ఈ గేదెచే వేదములను చెప్పించుము.”

ఇది విననవెంటనే జ్ఞానేశ్వరుడు ఆ గేదె తలపై తనచేతిని ఉంచెనని చెప్పుదురు ఆ క్షణముననే ఆ గేదె వేదోచ్ఛారణ చేయమొదలుపెట్టెను. ఈ వింతనుచూచి పండితులు తెలివితెచ్చుకొనిరి. మహాపురుషుల జీవితములలో నిజముగనే యిటువంటి సంఘటనలెన్నియో జరుగుచుండును.

అటుపిమ్మట జ్ఞానేశ్వరుడు అతని అన్నలు, చెల్లెలు కొంతకాలమువరకు వైతన్ లోనే యుండిరి. వారు ప్రతిదినము గోదావరిలో స్నానము చేయుచుండెడివారు. ప్రజలకు మతగ్రంథములను చదివి వినిపించుచుండెడివారు. రాత్రులందు భజనలు చేయుచు కీర్తనలు పాడుచుండెడివారు. త్వరలోనే వారి కీర్తి నలుదిశల వ్యాపించెను.

దైవవశాత్తు నిష్ఠాపరుడైన ఒక బ్రాహ్మణుని యింట శ్రాద్ధము జరుగుచుండెను. జ్ఞానేశ్వరుడాసమయమున అక్కడనే వుండెను. బ్రాహ్మణుడు తన పితృదేవతలను పిలుచుచూ మంత్రములు చదువగానే ఆ పితరులందరూ సశరీరముగా వచ్చి ఆసనముపై

కూర్చుండిరని చెప్పుదురు. ఇది జ్ఞానేశ్వరుని మహిమ అనియే ప్రజలు తలచిరి. అతని ఆరాధక శక్తికి అందరూ దిగ్భాంతులైరి. తమ గోత్రము కొంత చర్చించిన పిమ్మట పండితులు జ్ఞానేశ్వరునకు, అతని అన్నలకు శుద్ధిపత్రము నిచ్చిరి. ఈవిధముగ తిరిగి వారు బ్రాహ్మణ కులములో కలిసిపోయిరి.

వైతన్ లో మరెకొన్ని రోజులున్న తరువాత జ్ఞానేశ్వరుడు తన అన్న చెల్లెండలతో పాదయాత్రచేయుచూ నేవాసా అనేడి గ్రామమును చేరుకొనెను. ఆ గ్రామములోనికి ప్రవేశించగానే తన భర్త శవమువద్ద కూర్చుండి విలపించుచున్న ఒక స్త్రీని ఆతడు చూచెను. ఆ మరణించినతని పేరు సచ్చిదానందుడని తెలిసినది. అప్పుడు జ్ఞానేశ్వరుడు 'సత్, చిత్, ఆనందము' అమరములైనటువంటివనుచూ ఆ శవముపై చేతి సుంచెను. శవము వెంటనే ప్రాణము పోసుకొని లేచి కూర్చుండెను. అతడు జ్ఞానేశ్వరుని పాదములకు మ్రొక్కి అతని శిష్యుడయ్యెను. కొంతకాలమైన తరువాత ఈ సచ్చిదానందుడే "జ్ఞానేశ్వరవిజయ"మనే పేరుతో ఒక చక్కని కావ్యమును రచించెను.

అక్కడనుండి బయలుదేరి తిరిగి జ్ఞానేశ్వరుడు ఆలంది చేరుకొనెను. అతని రాకకు పూర్వమే అతడు చేయు అద్భుతములనుగురించి అవటివారందరును తెలుసుకొనిరి. ఎంతో ప్రేమతో అక్కడనున్న పండితులందరు అతనికి స్వాగతమిచ్చిరి. విసోబాచాటి అనే బ్రాహ్మణుడు ఇదిమాచి ఈర్ష్యచెందెను. అతడు జ్ఞానేశ్వరుని హేళనచేయుచూ పదేపదేసన్యాసికి గలిగిన పిల్లవాడని అతనిని పిలుచుచుండెడివాడు.

ఒకసారి దీపావళి పండుగ నాడు నివృత్తినాథుడు ముక్తాబాయితో ఒక విశిష్టమైన మిత్రుని తయారుచేసిపెట్టమని కోరెను. దానిని తయారుచేయుటకు వందలు కావలసినచ్యెను. ముక్తాబాయి ఆ గ్రామ కుమ్మరితో వందలు తయారుచేయమని చెప్పెను. విసోబాచాటికి ఎటులనో ఈసంగతి తెలిసినది. అతడు ఆ కుమ్మరిని భయపెట్టి ఆ వందలను చేయనియలేదు.

కుండలు దొరుకనందువలన పాపము ముక్తబాబయి యింటికి వెళ్లి ఎంతో ఏడ్చెను. జ్ఞానేశ్వరునకు ఆమె దుఃఖమునకు కారణమేమో తెలిసినపుడు యోగాభ్యాసముద్వారా తన పిపుపైననే ఆ మిత్రాయని తయారుచేసెను. విసోబాచాటి జ్ఞానేశ్వరుని పాదములకు మ్రొక్కి ఆనాటినుండి అతనికి పరమ భక్తుడయ్యెను.

పదిహేను సంవత్సరముల వయస్సులోనే జ్ఞానేశ్వరుడు పూర్ణయోగియై శ్రీకృష్ణ భగవానుని భక్తుడయ్యెను. తన అన్నయైన నివృత్తినాథునిపై అతనికి మిక్కిలి శ్రద్ధ. నివృత్తినాథుని తన గురువుగా భావించుచుండెడివాడు. అతని ఆజ్ఞననుసరించి జ్ఞానేశ్వరుడు అంత చిన్న వయస్సులో శ్రీమద్భగవద్గీతకు భాష్యమును వ్రాయనారంభించెను. ఆ పుస్తకము ఒక సంవత్సరములో పూర్తయ్యెను. దానిపేరే 'జ్ఞానేశ్వరి.' ఇది మరాఠీ భాషలో ఒక అద్వితీయమైన గ్రంథము. దాని భాష ఎంతో సరళమైనటువంటిది. సుబోధకరమైనటువంటిది. పండితులు సామరులు అందరు దానిని చదివి గీతాజ్ఞానానందమును పొందగలరు. జ్ఞానేశ్వరియే గాక జ్ఞానేశ్వరుడు యింకను అనేక గ్రంథములను రచించెను. ఎన్నో పద్యములు వ్రాసెను. వాటిలో 'అమృతానుభవము,' 'చాంగ దేవపాసప్తి,' 'హరిపాఠము,' 'యోగ వాశిష్ఠ టీక,' 'స్వాత్మ పత్రము' మొదలైనవి ప్రసిద్ధికెక్కినవి. జ్ఞానేశ్వరిని పూర్తిచేసిన తరువాత జ్ఞానేశ్వరుడు తన అనుచరులతో ఆలందినుండి తీర్థయాత్రలకు బయల్పడెను. నివృత్తినాథుడు యింకను అనేక భక్తజనులు అతని వెంటనుండిరి.

తిరిగి తిరిగి వారంతా కమ్మాడుచేరిరి. అచటి రాజు రామరాముడు. రాణి సీతా బాయికి సన్యాసులెవడల మిక్కిలి భక్తిగలదు. కాని రాజు రామారాయుడు వీరికి వ్యతిరేకి. సాధు సన్యాసులెవ్వరూ తన రాజధానిలోనుండరాదని రాజు ఆజ్ఞనిచ్చెను. సంత జ్ఞానేశ్వరుని ప్రభావముతో రామరాముని మనస్సు మారిపోయెను. అతను సన్యాసులను వ్యతిరేకించుట మానివేసి వారిని భక్తిశ్రద్ధలతో నాదరించ నారంభించెను.

యాత్రచేయుచూ సంత జ్ఞానేశ్వరుడు సత్పురాచేరెను. అక్కడ హర్ పాల్ అనేటటువంటి ఒక భిల్లుడు నివసించుచుండెను. అతడు యాత్రికులను దోచుకొనేడివాడు. కాని భజనచేయుచుపోవు యాత్రికుల జోలికి పోయెడివాడుకాదు. అతడు ప్రేమతో జ్ఞానేశ్వరుడు మొదలైనవారిని సేవించెను. స్వయముగ ధనస్వాధిపతులను ధరించి ధార్

అనే గ్రామము వరకు పంపించుటకు వెళ్లెను. ధార్మికుండి జ్ఞానేశ్వరుడు తన అనుమాయులతో ఉజ్జయిని చేరెను. అచ్చట జ్ఞానేశ్వరుడు ప్రసిద్ధి కెక్కిన వీరమంగళుడనే జ్యోతిష్యుని సమాధిని పునరుద్ధరించెను. అచ్చటనే శివలింగము నొకదానిని ప్రతిష్ఠించెను. ఈ స్థానము నగరమునకు దూరముగ, సుందీపుని ఆశ్రమమునకు సమీపమున యిప్పటికిని మంగళేశ్వర్ అనే పేరుతో ప్రసిద్ధి చెందినది.

అటు పిమ్మట జ్ఞానేశ్వరుడు ప్రయాగ చేరుకొనెను. త్రివేణిలో స్నానముచేసి, భరద్వాజాశ్రమమును దర్శించి కాశీకి వెళ్లెను. కాశీలో ఆ సమయమున మణి కర్ణిక ఘాటువద్ద శ్రీ మద్గలాచార్య అనే ఒక మహాత్ముడు ఒక పెద్ద యజ్ఞమును చేయుచుండెను. అక్కడకు అనేకమంది గొప్పగొప్ప విద్వాంసులు ఆహ్వానింపబడిరి. జ్ఞానేశ్వరుడుకూడ అక్కడకు చేరుకొనెను. అందరికంటే ముందు ఎవరిని పూజించవలెనను ప్రశ్న చర్చకురాగా, మద్గలాచార్యుడు, ఒక వీనుగను తెచ్చి దాని తొండమునకు పూలదండను తగిలించి వదలినచో, అది వెల్లి ముందుగ ఎవరి మెడలో వేయునో వారిని సర్వప్రథమముగా పూజించవలెనని నిశ్చయించెను. వీనును ఆ దండను జ్ఞానేశ్వరుని మెడలో వేసెను. దానిపై అందరికంటే ముందు వారు జ్ఞానేశ్వరుని పూజించిరి.

జ్ఞానేశ్వరుడు తన అనుచరులతో గయ, అయోధ్య, బృందావనము, ద్వారక, గిరినార్ మొదలగు స్థానములను సేవించి మార్వాడు మీదుగా చివరకు పండరీపురము చేరుకొనెను. దానిలో అతని యాత్ర ముగిసినది. జ్ఞానేశ్వరుని అనుచరులలో ముఖ్యుడైన నామదేవుడు ఈ సందర్భములో నొక పెద్ద బిందునొసగెను. దానిలో అనేకమంది భక్తులు పాల్గొనిరి.

చాంగ్ దేవుని సముద్రరించుట జ్ఞానేశ్వరుని జీవితములో నొక మహనీయమైన సంఘటన. చాంగ్ దేవుడు లేక చాంగవలేశ్వరుడు శివ భక్తుడు, సిద్ధపురుషుడు. అతడనేక విద్యలలో గొప్ప పండితుడని చెప్పబడివారు. అతడు పరకాయ ప్రవేశము చేయుచుండెడివాడు. నీటిపై నడచుట, భూమికిపైన ఆకాశముక్రింద ఏ సహాయము లేకుండా కూర్చొని ఎన్నో విచిత్రములు చేయుచుండెడివాడు. అతని ఆశ్రమము తపశీ నదివొడ్డున నుండెను. అతడు పదునాల్గు సార్లు మృత్యువు నెదిరించెనని కూడ చెప్పుదురు. కాని అతనిలోనున్న పెద్దలోటు ఒక్కటే. అతడు చాల గర్విష్ఠి. ఎవరిని లెక్క చేసెడివాడు కాదు.

జ్ఞానేశ్వరుని అద్భుతములను వివరంగా అతనికి ఈర్ష్యకలిగెను. జ్ఞానేశ్వరుని అవమాన పరచకలెనని తలచెను. అతడు ముందుగా తన శిష్యునితో నొక తెల్లకాగితమును జ్ఞానేశ్వరునికి పంపెను. ఆ శిష్యుడు చేరగానే జ్ఞానేశ్వరుడు చాంగ్ దేవుడు నా వద్దకు తెల్లకాగితమును పంపెనాయని అడిగెను. అందరు ఆశ్చర్యపోయిరి. ఆ తెల్లకాగితమునకు ప్రత్యుత్తరముగా జ్ఞానేశ్వరుడు దానిపై ఆరువదియైదు ఛందస్సులలో నొక ఉత్తరము వ్రాసి చాంగ్ దేవునకు పంపెను. ఆ ఉత్తరముంతా బ్రహ్మజ్ఞానముతో నిండియుండెను. చాంగ్ దేవుడు దానిని సరిగా నరము చేసికొనలేక పోయెను.

చాంగ్ దేవుడు జ్ఞానేశ్వరుని కలుసుకొనుటకు ఆరాటపడుచుండెను. అతడు తన పదునాలుగు వందలమంది శిష్యులను తీసుకొని జ్ఞానేశ్వరుని కలుసుకొనుటకై బయలుదేరెను. చాంగ్ దేవు డొక సింహముపై వచ్చెనని చెప్పుదురు. అతనిచేతిలో నొక పాము ఉండెనని దాని నతడు కొరడాగా ఉపయోగించెడి నాడనికూడ అందురు. చాంగ్ దేవుడు అలంది గ్రామము చేరినట్లు జ్ఞానేశ్వరునకు తెలిసినప్పుడు అతడు తన యింటి గోడపై నెక్కి కూర్చుండి నివృత్తి నాధునితో సంభాషించుచుండెను. చాంగ్ దేవునివంటి మహాపురుషుని స్వాగతము నకు తప్పక వెళ్ళవలెనని నివృత్తి నాధుడు జ్ఞానేశ్వరునితో చెప్పెను. కాని కావాన మెక్కడి నుండి తేగలరు? జ్ఞానేశ్వరుని ఆజ్ఞపై ఆ యిద్దరన్నదమ్ములు కూర్చొనియున్న గోడయే కదిలిపోవ నారంభించెనని చెప్పుదురు. చాంగ్ దేవుడు జ్ఞానేశ్వరుడు గోడపై నెక్కి వచ్చుచుండుట చూచి మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడెను. అతని అహంకారమంతయు నశించి పోయెను. అతడు జ్ఞానేశ్వరుని పాదములపై వ్రాలెను.

ఆపాద, కార్తిక మాసములలో కృష్ణపక్ష ఏకాదశినాడు పండరీ పురములో, ప్రాచీన కాలమునుండి ఒక మహాత్మ్యము జరుగుచుండెడిది. ఒక సారి జ్ఞానేశ్వరుడు తన అన్న చెల్లెండ్రతో నచ్చటికి పోయెను. భగవత్సంప్రదాయము ననుసరించి సంద్రభాగా నదిలో స్నానము చేసెను. పుండరీక భగవానుని దర్శించెను. శ్రీ విఠల్ రుక్మిణి దర్శనార్థమై దేవాలయమునకు పోయెను. అత డక్కడ భక్తులందరి ఎదుట భగవంతుని స్తుతించి ధ్యానము ద్వారా సమాధిగతుడై ప్రాణములను త్యజించుటకు అనుమతించవలసినదని ప్రార్థించినట్లు చెప్పుదురు. అతనికి ఈ ప్రపంచముపై పూర్తిగా విరక్తి కలిగినది.

జ్ఞానేశ్వరుడు క్రీ॥శ॥ 1296 వ సంవత్సరములో ఇరువదొక్క ఏండ్ల చిన్న వయస్సు లోనే ఆలంబీ గ్రామములో సమాధిలోనుండి తన ప్రాణములను త్యజించెను. ఈ హృదయ విదారకమైన సంఘటనను నామదేవుడు రెండువందల ఏబది ఛందస్సులలో వర్ణించెను. అతని పుణ్యస్మృతికై ప్రతి సంవత్సరము ఆ దినమున ఆలంబీ గ్రామములో నొక మహోత్సవము జరుపబడుచున్నది.

ఖున్ రో

దాదాపు ఆరువందల సంవత్సరముల క్రిందట భారతదేశములో అమిర్ ఖున్ రో అనే పేరుగల ఒక ప్రఖ్యాత కవి జన్మించెను. అతడు వ్యావహారిక భాషలో చాలా పద్యములు, పాడుపు కథలు, చాటువులు మొదలగునవి వ్రాసెను. అందువలన ఆరువందల ఏండ్లు గడిచిన తరువాత కూడ అమిర్ ఖున్ రో పలుకుబడి ఏమాత్రము తగ్గలేదు. అతడు తన గ్రంథముల ద్వారా నేటికిని మన మధ్య జీవించియున్నాడు. అమిర్ ఖున్ రో హిందీలోకూడ రచన సాగించెను. అతడు ప్రయోగించిన హిందీలోడు వాడుకలో నున్న హిందీకి అతి సన్నిహితమైనటువంటిది. ఇందువలన ఒక విధముగా అతనిని ఆధునిక హిందీ కవులలో ప్రథముడనియే చెప్పవచ్చును.

క్రి.శ. 1255 వ సంవత్సరములో ఏలూ జిల్లాలో పటియాలీ అనే గ్రామములో ఖున్ రో జన్మించెను. అతని తండ్రి జీవనోపాధికై బలకొహజారానుండి యిచటకు వచ్చి స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనెను. ముగ్గురన్న దమ్మలలో ఖున్ రో అందరికంటె చిన్నవాడు. అతనికి తొమ్మిదేండ్లయిననూ నిండలేదు. అతని తండ్రి ఎనుబది ఐదవఏట స్వర్గస్థుడయ్యెను. తండ్రి మరణించిన తరువాత అతని తాత నవాబ్ ఇమాద్-ఉల్-ముల్క్ అతనిని పెంచి పెద్ద వానిని చేసెను.

పన్నెండవ ఏట ఖున్ రో జీవనోపాధికై అన్వేషణ ప్రారంభ మయ్యెను. అప్పటి వరకు ఖున్ రో కుటుంబీకులు కత్తి త్రిప్పూర స్థానములోచేరి దూరదూర ప్రాంతములకు యుద్ధము చేయుటకు పోవుట మాత్రమే పరుగుదురు. కాని ఖున్ రో స్థానములోచేరి కత్తి త్రిప్పూటకన్నా కలము చేపట్టుటయే శ్రేయస్కరమని తలచెను. మొట్టమొదటి అతని మనస్సు కవిత్వముపై పుకే మొగియుండెను. అతడు స్వభావతః శాంతి ప్రియుడు. అతడు తన ధ్యాన మంతయు వ్రాయుట చదువుటలోనే వినియోగించెను.

తాను రచించిన ఒక పుస్తకమునకు పీఠికలో అతడిట్లు వ్రాసెను. “నేను పన్నెండవ ఏటనే కవిత్వము వ్రాయ ప్రారంభించితిని. కాని నేనే గురువుపద్దను శుశ్రూష చేయలేదు.

నేను ప్రాచీన పవన కవుల కవిత్వమును చదువుచుండెడివాడను. వాటి నాధారముగా తీసుకొని రచనకు ప్రాసముకొంటిని. ఈ విధముగనే కలను యిష్టము వచ్చినట్లు పద్యాలు తేని గుత్తము వలె పద్యగైత్ర సాగించి.

ఆ రోజులలో కవులు రాజుల ఆస్థానములకు పోయెడివారు. రాజులకు తమ రచనలను వినిపించి ధన సహాయము పొందెడివారు. ఖుస్ రోహాడ ఈ వృత్తి నే ప్రారంభించెను. ఇతర కవులకంటె దర్బారులలో ఖుస్ రోహాడ త్వరగా సఫలత చేకూరెను. అతని కీర్తి పెరుగుటయే గాక అతనికి ధనముకూడ అధికముగా లభించెను. అతడు ఆరవీళ్ళి, షారీ, తుర్కీ మొదలగు భాషలన్నిటిలో కవిత్వము వ్రాయగల్గుటయే దీనికి ముఖ్య కారణము. ఢిల్లీ ముసల్మాను సుల్తానులు తుర్కీ లేక ఆరవీళ్ళ భాషను తేలికగా అర్థము చేసికొనెడివారు.

ప్రారంభములో ఢిల్లీ దర్బారులో అతనికి ప్రాపకము లేనపుడు ఖుస్ రో కష్టముల నెదుర్కొన వలసివచ్చెను. అతడు చిన్న చిన్న పద్యాలు లేక సర్గాల కొలుభులలో ఊటూ ఇటువంటు తిరుగాడవని వచ్చెను. ఢిల్లీ సుల్తాను గయాజుద్దీన్ బల్ బన్ జ్యేష్ఠ పుత్రుడైన శహజాదా మహమ్మద్ ను అతడు తన కవిత్వముతో ముగ్ధపరచెను. అతడు ఖుస్ రోను విడిచి ఒక్క నియమముకూడ నుండెడివాడు కాదు. క్రీ.శ. 1284 వ సంవత్సరములో పంజాబులో మొగలాయిల ఆక్రమణ జరిగినపుడు అతడు గురుదము చేయుటకు వెళ్ళెను. అప్పుడు ఖుస్ రోను కూడతనవెంట తీసుకొని పోయెను. ఆయుధములో శాహజాదా చంపబడెను. మొగలులు ఖుస్ రోను బంధించి బలక తీసుకొని పోయిరి. ఖుస్ రో పూర్వీకులు ఈ బలక నివాసస్థులే. రెండేండ్లయిన తరువాత అతడు బలకనుండి తిరిగివచ్చెను. భాగత జేశము చేరిన పిమ్మట అతడు గయాజుద్దీన్ బల్ బన్ ను అతని కుమారుని మృత్యువును గురించి తాను వ్రాసిన కవిత్వమును చదివి వినిపించెను. అది ఎంత కరుణా పూరితమైన దంటే బల్ బన్ దానిని విని గుఱుఖముతో క్రంగిపోయెను. అతని ఆరోగ్యము హఠాత్తుగ చెడి పోయెను. మూడు రోజుల తరువాత అతడు మరణించెను.

ఖుస్ రోహాడ యిప్పుడు మరొక ఆశ్రయదాత కావలసివచ్చెను. రెండేండ్ల వరకు అతడు అకథ్ ను బేదారువద్ద నుండెను. తరువాత ఢిల్లీ తిరిగివచ్చెను. అటుపిమ్మట కైకోబాద్ చక్రవర్తి దర్బారులలో నొకడుగా అతడు నియమింపబడెను.

క్రీ.శ. 1290 క సంవత్సరములో జలాలద్దీన్-ఖిల్జీ ఢిల్లీ సింహాసన మెక్కినప్పుడు ఖుస్రో అతనికొలువులో హాజరయ్యెను. అతడు ఖుస్రోపేరు ఇది వరకే వినియుండెను. అతని కవిత్యమును విని జలాలద్దీన్ సుల్తాను మిక్కిలి ప్రసన్నుడై అతనికి “అమీర్” అనే బిరుదు నిచ్చెను. అతడతనిని తన దర్బారులో నియమించి ప్రతినెలా పెద్ద జీతము నిచ్చుటకు ఏర్పాటు చేసెను.

క్రీ.శ. 1295 వ సంవత్సరములో జలాలద్దీన్ సుల్తానును చంపి అతని అన్నకొడుకు అల్లాఉద్దీన్ ఖిల్జీ ఢిల్లీ సింహాసన మెక్కెను. అల్లాఉద్దీన్ కు కూడ అమీర్ ఖుస్రో యనిన అభిమానము కలదు. ఖుస్రోకు వెనుకటి వలెనే అన్ని సౌకర్యములు అభించుటకు అతడు తన ఏర్పాటు చేయించెను. అల్లాఉద్దీన్ ఖుస్రోకు ఖుస్రవే-హా అరా (కవి సామ్రాట్) అనే బిరుదు నిచ్చెను. జలాలద్దీన్ వద్ద అతనికి ఎంత జీతము దొరకెడిదో అంత జీతమును మంజూరు చేసెను.

క్రీ.శ. 1316 లో కుతుబుద్దీన్-ముబారక్ షాహ్ సుల్తానయ్యెను. కుతుబుద్దీన్ కు కూడ కవిత్యముపై మిక్కిలి మోజు. అతడు ఖుస్రో వ్రాసిన ఒక పద్యమునకు మోహితుడై అతనికి ఒక పన్నుగట్టు బంగారము నిచ్చెను.

ఖిల్జీ వంశము అంతమొందిన తరువాత గయాజుద్దీన్ తుఘ్లక్ సింహాసన మెక్కెను. అప్పుడు ఖుస్రో అతనిపేరిట “తుఘ్లక్ నామా” అనే పుస్తకమును రచించెను. ఇది ఖుస్రో వ్రాసిన అఖరి పుస్తకమని యందురు.

మొత్తము మీద ఖుస్రో తొంబది తొమ్మిది పుస్తకములు వ్రాసెను. చాదాపు అన్ని పుస్తకములు ఛారశీ, అరబ్బీ భాషలోనివే. హిందీ ఉరుదూ భాషలో వాటిలో కొన్నిటికి అనువాదములు గలవు. కొన్ని పుస్తకముల పేర్లవి. “మన్నవీషీరీఫరహద్” “మన్నవీ తైలాముజ్జూ”, “ఖాలిక్ బారీ”. ఖుస్రో నాటి ఛారశీక కవులందరిలో గొప్పవాడుగా పరిగణింపబడెను. కాని హిందీపైకూడ అతనికి ఛారశీపై నున్న అధికారమే కలదు. అతడు వ్రాసిన కొన్ని పద్యములలో ఒక పంక్తి ఛారశీకములో నున్నచో మరొకటి హిందీలో నుండెడిది.

శబానెహిజరా దరాజ్ ఘా జుల్ ఘోరోజే వస్సత్
ఘా ఉమ్రోతహ్
సఖీసియాకోజో మైనడేఖుంతో కై నే కాటూం
అంధేరి రతియా.

దీనివలన ఆ కాలములో హిందీ షారశీక భాషలను సమానముగా నేర్చినవారు లేకపోలేదని తెలియుచున్నది.

ఖుస్ రో తన కళ్ళ ఎదుట బానిసవంశము అంత మొందుట ఖిన్నవంశపు ఉత్తాన పతనము, తుష్టుకో వంశోదయము చూచెను. అతని జీవితకాలములో ఢిల్లీ సింహాసనముపై ఎనమండుగురు సుల్తానులు కూర్చుండిరి. వారిలో ఐదుగురు సుల్తానుల దర్బారులో గౌరవ స్థానము నలంకరించు మహద్భాగ్యము అతనికి లభించెను.

షారశీక భాషలో రచించిన గ్రంథముల మూలముననే నేడు ఖుస్ రోడు ఇంత గౌరవము లభించుచున్నదని గమనించ దగినది. షారశీకభాషలో అతడు ఐదు కావ్య సంకలనములను, ఐదు ఖండ కావ్యములను రచించెను. భారతదేశములోని షారశీక కవులందరిలో అతడే శ్రేష్ఠుడు. హిందీలో వ్రాసిన చిన్నచిన్న పద్యములనలన కేటికిని అతనిని ప్రజలు స్మరింతురు. ఖుస్ రో ఆ రోజులలోకూడ వ్యావహారిక హిందీ భాషలోనే కవిత్వమును వ్రాసెడివాడు. అతడు షారశీక, అరబ్బీ ఉరుదూ భాషలు మిశ్రమమైన చిన్నచిన్న పద్యములలో ఒక నిఘంటువు రచించెను. తద్వారా ఈ భాషలన్నియు ఏక మగునని అతడభిప్రాయపడెను.

ఆరువందల సంవత్సరముల క్రిందట అతడు వ్రాసిన పాద్యపు పద్యములను పరికించండి ఆది నేడు వ్రాయబడినట్టుగా కన్పడును :—

హిందీ : ఖుడాభీలోటా పడాభీలోటా

మల్తా బౌర్ కహీహిం లోటా

(జవాబు : లోటా)

“తోటా” యనగా “చెంబు”, “పరుండెను” అనే ద్వంద్వము నుపయోగించిన పాడుపిది.

‘తెలుగు’ నిలబడినా, నడినా
మార్పున్నా, లోటాయే (లోటా=చెంబు).

హిందీ : “ బీసోం కాక్సిక్ నాట్ లియా ”

నామాలా నాఖరాన్ లియా (జవాబు : నాఖరాన్)

తెలుగు : ఇరవైమంది తల నరికినా దానిని కొట్టినట్లుకాదు, ఖాన్ చేసినట్లుకాదు.

(జవాబు : గోరు)

ఇదిగాక అతడు కమోముకరీలను వ్రాసెను. వీటితో సమస్యకు బదులు నాల్గవ
పాదములో దొరుకును.

హిందీ : “ సోభాసదాబధావన్ హారా
ఆంఖోం తేభిన్ హాతనన్యారా
ఆయేఖిన్ మేరే మజ రంజన్
ఏ సఖి సాజన్ నాసఖి అంజన్ ”

తెలుగు : అందాన్ని పెంచుచూ, కళ్ళలో మెగుస్తూ
మనస్సుని రంజింపజేస్తూ, వచ్చింది సాజన్ (సాజన్ అంటే సఖుడు అని
అర్థం)
కాదు అది అంజన్ ! (అంజన్ అంటే కాటుక)

‘దోషలు నేలలో రెండు ప్రవృత్తులకు ఒక సమాధానమందును.

పండిత్ బ్యాసాక్సో, గదహా ఉదేసాక్సో (లోటా నధా)

సితారేక్సో నబజా, వారీక్సో ననహాయీ (వర్తనధా)

తెలుగు : పండితునకు కాహమెందుకు

గాడిదకు విచారమెందుకు

(“లోటా” తేదుగనుక)

“లోటా” అంటే చెంబు అని ఒక అర్థము.

“నేలమీద పరుండి దొర్లు” అని మరియొక అర్థము.

చెంబులేనందున పండితునకు దానార్థి; దుష్కృతులపడి బొల్లక లే గాడదన విచారం
కూదాను!

సితార్ ఎందుకు మ్రోగలేదు

స్త్రీ ఎందుకు స్నానం చేయలేదు

(పర్దాలేదు గనుక)

పర్దాయనగా “తెర” యని ఒక యర్థము. “మీటుట” అని మరియొక ఆర్థము.

మీటకపోలే సితారు మ్రోగదు గదా! చాటులేనిదే స్త్రీ స్నానము చేయదు.

ఇప్పుడొక చాటవు పరికించండి. ఒకసారి ఖున్ రో ఎచటో వెళ్ళుచుండెను. దారిలో అతనికి దాహమయ్యెను. అతడొక నూతివద్ద నీటికొరకై ఆగెను. ఆ సమయములో నూతివద్ద నలుగురు స్త్రీలు నీళ్లు తోడుచుండిరి. వారు ఖున్ రోను గుర్తుపట్టిరి. వారిలో నొక యామె ఖున్ రోతో “భీర్” (పరమాన్నము లేక క్షీరాన్నము) పైన కవిత్యము చెప్పినచో మంచినిళ్ళ నిచ్చెదననెను. రెండవయామె “చరఖా” (రాత్తుము)పై చెప్పుననెను. మూడవ యామె “కుత్తా” (కుక్క)పై చెప్పుననెను. నాలుగవ యామె “ఘోల్” (ఘోలు)పై చెప్పుననెను. ఖున్ రో ఒకే ఛందస్సులో నలుగురను సంతోషపరచుచు యిట్లు సమాధాన మిచ్చెను.

భీర్ పకాయీ జతన్ సే

ఛరఖాదియా జలా

ఆయా కుత్తాఖాగయా

తూలైతీ ఘోల్ బజా లా పాసీలా

దీని బావార్థము శ్రమపడి క్షీరాన్నము చేసితివి

రాత్తుముతో మంట పెట్టితివి

కుక్కవచ్చి తినిపోయెను

నీవు కూర్చొని ఘోలు వాయిస్తున్నావు రా తీసుకురా నీళ్లు.

ఖున్ రో గొప్ప సంగీతజ్ఞుడు, అనేక రాగమాలికలను కనిపెట్టెను.

అమీర్ ఖున్ రో భారతీయ సంగీతములో నైపుణ్యతను పొందెను. అతడు ఇరాన్ సంగీతములో కూడ మంచి నైపుణ్యతను పొందెను. రెండు పద్ధతులను మేళవించి మూడవ

దానిని కనిపెట్టెను. దానితో సంగీతమునకే ఒక నూతనబోధ చేపూరినది. సరిక్రొత్త జీవము వచ్చినది. కొన్ని భారతీయ రాగములను కొన్ని ఇరానీ రాగములతో మేళవించి ఆశుకనిపెట్టిన క్రొత్త రాగములలో కొన్నింటి వివరములు దిగువ నివ్వబడినవి.

యమన్ — భారతీయ హిందోల్ రాగము, ఇరానీ నీరీజ్ రాగము కలిపి.

ఉసుక్ — భారతీయ పారంగ బసంతరాగములతో ఇరానీ నవారాగము కలిపి

మువాఫిక్ — భారతీయతోడి మాలర్ రాగములతో ఇరానీ దూర్ గాహు సైన్ కలిపి

జైల్ థ్ — భారతీయ ఖట్ రాగ రాగముతో ఇరానీ షెహనాజ్ రాగము కలిపి

ఫర్గానా — భారతీయ కంగలి గౌరరాగములతో ఇరానీ ఫర్గానా రాగమును కలిపి

సర్ పర్ దా — భారతీయ పారంగ బిలావల్ రాగముతో ఇరానీ రాస్త్ రాగమును కలిపి

బాహ్ రాజ్ — భారతీయ కేస్కార్ రాగముతో ఒక ఇరానీ రాగమును కలిపి

ఫర్ దో స్త — భారతీయ కన్నడ రాగము పూర్వ గౌరీలతో ఒక ఫారశీ రాగమును కలిపి

ప్రాచీన పద్ధతులను సరిచేసి పురాతన మార్గములను విడిచి సంగీతములో ఖుస్రో అవలంబించిన నూతన పద్ధతులన్నియు ప్రజలనున్నవలను పొందినవని యనుకొనరాదు. ప్రాచీన రాగములపై అభిమానము కలిగినవారు ఈ క్రొత్త రాగములను స్వీకరించలేదు. ఇందువలననే వైన పేర్కొనిన రాగములలో అనగా భారతీయ - ఇరానీ రాగములను మేళవించి కనిపెట్టిన వాటిలో నేడు బహుకొద్దియే మిగిలియున్నవి. మిగతా వాటిపేర్లు ప్రజలకు తెలియనే తెలియవు.

అమీర్ ఖుస్రో సితారు కనిపెట్టెనని చెప్పుదురు. కాని చాలమంది అభిప్రాయ మేమనగా అమీర్ ఖుస్రో సితారును క్రొత్తగా ఏమి కనిపెట్టలేదని. అంతకు మునుపే పదవ శతాబ్దము నుండియే లేక అంతకు పూర్వమునుండి ఆసియా, ఖోచక్, ఇరాన్, ఆర్యవియా, తుర్కీస్థానములలో సితారుకు దరిదాపుగానున్న ఒక యంత్రముండెడిది. దానిని “శిథర్” లేక “గీటార్” అనేవారు. కాని యీ యంత్రముకూడ ఈజిప్టులో ప్రాచీన యంత్రము “సారా” వంటిదే.

నితారులాంటి యంత్రములు ప్రాకృత్యముచేకాలలో ఎక్కడెక్కడ వాడబడుచుండినా వాటికి కేవలము నాల్గు తీగలుండెడివి. అమీర్ ఖుస్రో బహుశా మరో మూడు తీగలు చేర్చి ఆ యంత్రము పేరు నితారు అని పెట్టెనేమో. నితారు మ్రోగించు సమయమున విశిష్టమైన ధ్వను లుద్భవించును. దా, రా, డిర్. తీగలను మీటి తనవైపునకు లాగినపుడు 'దా' ధ్వని బయలుదేరును. రెండవవైపు లాగినపుడు 'రా' ధ్వని బయల్పడును. ఇటులాగి అటు వదిలేముందు మధ్యలో 'డిర్' అనే ధ్వని బయలుదేరును. ఈ విధముగ నితారుద్వారా దా, డిర్, దా, రా, అనే ధ్వనులు బయల్పడును.

మన దేశములో హిందూ మహమ్మదీయ సంస్కృతులు కలియుచున్నప్పుడు అమీర్ ఖుస్రో ఒక మహత్తర కార్యమును నెరవేర్చెను. ఇదియే అమీర్ ఖుస్రో ఘనతకు కారణము. సంగీత సాహిత్య క్షేత్రములలో రెండు సంస్కృతుల సమ్మేళనము మిక్కిలి పెంపొందించెను. భారతదేశమునకు ఖుస్రో అర్పించిన అమూల్యమైన కానుక యిదియే.

ఖుస్రో ధర్మ పరాయణుడు. అతడు తన మత గురువు నిజాముద్దీన్ ఔల్యామహత్తును ప్రశంసించుచు ఏది చెప్పినను దాని ప్రభావము మిక్కిలిగ నుండెడిది. ఇందువలననే మత విషయములతో కూడి యున్నటువంటి కవ్యాలీలు మొదలైనవి ఎక్కువ జనప్రియము లయ్యెను. నేటికిని అవి విరివిగా ప్రచారములో నున్నవి. ఖుస్రో రచించిన గీతములు కూడ మిక్కిలి ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. ఢిల్లీ పరిసర ప్రాంతములలో స్త్రీలు నేటికిని అతడు రచించిన సాటలు పాడుచుందురు. అట్టి పాటలలో ఒకదాని సారాంశము క్రింద యివ్వబడినది.

“క్రావణమాసము వచ్చింది, అమ్మా మా బాబును పంపించు.”

“మీ బాబు ముదుసలి అమ్మాయి క్రావణము వచ్చింది.”

“అమ్మా మా అన్నను పంపించు క్రావణము వచ్చింది.”

“పిల్లా, నీ అన్న పిల్లవాడు, క్రావణము వచ్చింది.”

పైన చెప్పినట్లుగా ఖుస్రో తన ధర్మ గురువైన నిజాముద్దీన్ ఔల్యాను మిక్కిలి గౌరవించెడి వాడు. క్రీ॥శ॥ 1324 వ సంవత్సరములో ఔల్యా మరణించెను. ఖుస్రో ఆసమయమున ఢిల్లీలో లేనందున ఈ సంగతి అతనికి తెలియగానే వెంటనే ఢిల్లీకి వచ్చి నిజాముద్దీన్ వగోరీద్దఖ్ షెర్లి ఈ క్రింది పద్యమును చదివెను.

“గోరీ సోవేసేజోపర్ ముఖోపర్ డారీకేస

చల్ ఖుస్రో ఖుర్ ఆవ్ శే రైన్ ధయీ చహూదేస

(భావార్థము)

సుందరి పరుంది పాన్పుపై, ముఖముపై కేశములు కప్పకొని

ఖుస్రో నడుయిక యింటికి; దేశదేశాల క్రమ్మినవి చీకట్లు”

తరువాత ఖుస్రో యిల్లు వదిలి తన మతగురువు సమాధివద్దనే కూర్చుండెను. తన సమస్త సంపదను దానముచేసెను. ఆ సంవత్సరమే అతడుకూడ మరణించెను. అతని గురువు గోరీ ప్రక్కనే అతనికిగూడ గోరీ కట్టించిరి. నేటికిని అతని గోరీవద్ద గొప్ప ఉత్సవము జరుగుచుండును.

విద్యారణ్యుడు

విద్యారణ్యుడు పదునాల్గవ శతాబ్దమునకు చెందిన మహాపురుషుడు. అతడు మత రాజకీయ రంగములలో మిక్కిలి ఖ్యాతిగాంచెను. అతని మహత్వమును తెలుసుకొనుటకు నాటి రాజకీయ, మత పరిస్థితులను అవగాహన చేసికొనుట అవసరము.

క్రీ॥శ॥ 712 వ సంవత్సరములో అరబ్బులు సింధుప్రాంతమును జయించిరి. కాని ఎంతోమంది రాజపుత్రులు చూపిన బలపరాక్రమముల వలన ముందుకు సాగి రాలేకపోయిరి. క్రీ॥శ॥ 1000 వ సంవత్సరములో రెండవ సారి ఆక్రమణ జరిగినది. ఈసారి పంజాబు అరబ్బుల వశమైనది. అయినను భారతీయులు మేల్కొనలేదు. వారిలో పరస్పర యుద్ధములు జరుగుచునే యుండెను. గుజరాత్ చాళుక్యులు, అజ్మీరు చౌహాన్లపై దాడి జరిపిరి. అటు అజ్మీరు చౌహాన్ చక్రవర్తి పృథ్వీరాజు, మహాబా చెండేటలతోను, కనాజ్ గహడ్ వాలలతోను విరోధమును పెట్టుకొనెను. దీని ఫలిత మేమనగా సుమారు క్రీ॥శ॥ 1192 వ సంవత్సరములో తిరిగి విదేశీయుల ఆక్రమణ జరిగినపుడు భారతదేశపు రాజులు దాని నెదుర్కొన లేకపోయిరి. కొలది సంవత్సరములలోనే మహమ్మదీయులు భారతదేశపు పడమటి దిశనుండి తూర్పు దిశవరకు వ్యాపించిరి.

దక్షిణ దేశములోని రాజులు ఉత్తర దేశములోని ఈ దుస్థితిని చూచి కొంత గుణపాఠమును నేర్చుకొని యుండవచ్చును. కాని వింధ్య, సత్పుర పర్వతములవలనను దట్టమైన అడవులవలనను తాము సురక్షితులమని భావించి ఉత్తర భారతదేశములోని రాజుల వలెనే తాము కూడ పరస్పరము యుద్ధములు చేయ మొదలిడిరి. ఉత్తర భారతదేశము రాజకీయముగా పతనమైన వంద సంవత్సరముల తరువాత దక్షిణాపథమున అదే చరిత్ర పునరావృత్తమయ్యెను.

క్రీ॥శ॥ 1294 వ సంవత్సరములో జలాలుద్దీన్ ఖిల్జీ ఢిల్లీని పరిపాలించుచుండెను. అతని అన్నకొడుకు అల్లా ఉద్దీన్ అకస్మాత్తుగా యాదవ రాజ్యమైన దేవగిరిపై దండెత్తెను.

ఈ దండయాత్రను రామచంద్రయాదవుడు ఎదుర్కొనలేకపోయెను. అందుచే చాల ధనము నిచ్చి వారిని వెనుకకు పంపివేసెను. సుమారు పన్నెండు సంవత్సరముల తరువాత ఉత్తర దేశములోని అనేక ప్రదేశములను జయించి, క్రీ॥శ॥ 1307 వ సంవత్సరములో అల్లా ఉద్దీన్ తిరిగి తన సైన్యమును దక్షిణాదికి పంపెను. ఈసారి దేవగిరిరాజు ఢిల్లీ ఆధిపత్యము నంగీకరించెను. వరంగల్ రాజైన రెండవ ప్రతాపరుద్రుడు కూడ కప్పమును చెల్లించవలసివచ్చెను. ద్వార సముద్రపు రాజైన మూడవ వీరవల్లభుడు కూడ మహమ్మదీయులచే ఓడింపబడెను. అటు పాండ్య రాజ్యము కొరకై సుందర పాండ్యుడు, వీరపాండ్యుడు పోరాడుకొనుచుండిరి. ఇందువలన అల్లా ఉద్దీన్ సేనాపతి మల్లిక్ కఫూర్ యీ అవకాశమును పురస్కరించుకొని సుందర పాండ్యునకు సహాయము చేయు నెపముతో మధుర మీదుగా భారత దేశపు దక్షిణ కొనకు చేరుకొనెను.

అల్లా ఉద్దీన్ ఉత్తరాధికారి యైన ముబారక్ దేవగిరిని మహమ్మదీయ సామ్రాజ్యములో కలుపుకొనెను. తిరిగి క్రీ॥శ॥ 1323 వ సంవత్సరములో గయాజుద్దీన్ తుఘ్లక్ వరంగల్ జయించెను. విదు సంవత్సరముల తరువాత క్రీ॥శ॥ 1328 వ సం॥ములో మహమ్మదీయులు మధురనుకూడ వశపరచుకొనిరి. క్రీ॥శ॥ 1334 వ సం॥రములో అచట మహమ్మదీయ ప్రభుత్వమును కూడ స్థాపించిరి.

ఈ విధముగ క్రీ॥శ॥ 1330 నాటికి భారతదేశములోని అన్ని ప్రదేశములలోను మహమ్మదీయుల ప్రభావము పెరిగినది. భారతీయులు తన రాజ్యములను కోల్పోయిరి. వారి సంస్కృతికూడ చిన్నా భిన్నమగుచుండెను. దేవాలయాలు ధ్వంసము చేయబడుచుండెను. ఇస్లామత ప్రచారము విరివిగా జరుగుచుండెను. వర్ణాశ్రమ ధర్మము రూపుమాసి పోవుచుండెను. ఏతత్వములను భారత ప్రజలు మతమునకు ఆధారము లైనవని భావించెడివారో నాటికే మహమ్మదీయులు ఆక్రమణవలన మిక్కిలి హానికలిగినది.

ఇట్టి భయంకరమైన స్థితిలో రాజకీయముగాను, సాంస్కృతికముగాను భారత దేశమును పునరుద్ధరింపగల్గినటువంటి ఒక మహా పురుషుని ఆవశ్యకత ఎంతయేని దక్షిణ భారత దేశములో ఏర్పడినది. రాజకీయ సాంస్కృతికరంగములలో ఏ ఒక్కటి ఉద్ధరింపబడినను సరిపోదు. ఈ రెండింటికీని అవినాభావ సంబంధము కలదు. సంస్కృతిని ప్రేమించునటువంటి జాతి రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము కొరకు యుద్ధము చేయజాలదు.

ఏ దేశము రాజకీయముగ దుర్బలముగను ఆ దేశపు సంస్కృతికి దెబ్బ తగులుటయేగాక అందువలన దేశగౌరవమునకే ముప్పువాటిలును. దక్షిణ భారత దేశములోని ఈ విషయ సమస్యను బాగుగా అవగాహన చేసికొని తదనుగుణ్యముగా విద్యారణ్యుడు కార్యాచరణకు పూనుకొనెను. విద్యారణ్యుని యింటిపేరు మాధవవారు, నాయుడు, భోగ నాథుడు, అతని తమ్ములు. తండ్రి పేరు మాయణుడు. తల్లి పేరు శ్రీమతి. మాధవుడు తన తండ్రివద్దనే కొంత విద్య నేర్చుకొనెను. కాని అతడు ముఖ్యముగా విద్యాతీర్థలను, భారతీయ తీర్థలను, శ్రీకంఠలను గురువులుగా పేర్కొనెను. విద్యాతీర్థులు శృంగేరి మఠపు స్వాములవారు. భారతీయ తీర్థులు వేదాంతోపదేశకులు. శ్రీ కంఠస్వామి విద్యారణ్యునకును, భోగనాథునకును గురువు. బహుశఃకావ్యము, సాహిత్యము మొదలగు వాటిని మాధవుడు శ్రీ కంఠుని వద్దనే నేర్చుకొనియుండవచ్చును.

బాలకుడైన మాధవుడు తన దేశపు దుస్థితిని బాగుగ నర్థము చేసికొనెను. అప్పటికి ప్రజలు పుణ్యతీర్థమైన చిదంబరమును కూడ వదలి పారిపోయిరి. దేవాలయముల గర్భగుడులలోను, మండపములలోను గడ్డి మొలకెత్తినది. దేవాలయముల వైనను దేవదాయమువైనను పన్నులు విధింపబడుచుండెను. అనేక దేవాలయములు శిథిలము లయ్యెను. అనేకములు పడగొట్టబడెను. కుట్రలతోను బాహుబలముతోను మహమ్మదీయులు అనేక హిందూ రాజ్యములను నాశనము చేసిరి.

మాధవుడిటువంటి ఒక హిందూరాజ్యములోనే జన్మించెను. ద్వార సముద్రపు రాజైన వీరవల్లాల్ గొప్ప మనీషి. తెలివిగలవాడు. అతని సంరక్షణలోనే సంగమ సోదరులు పెరిగి పెద్దవారైరి. దక్షిణభారత దేశపు దుస్థితిని మాధవుడు చూచి సహించ లేకపోయెను. శక్తికొలది దానిని బునరుద్ధరించుటకు అతడు నిశ్చయించుకొనెను. తన తమ్ములతోను, శిష్యులతోను ఈ కార్య సాధనకు అతడు ప్రతిజ్ఞ చేయించెను.

శ్రీ. శ.॥ 1336 వ సంవత్సరములో మాధవాచార్యుని (విద్యారణ్యుడు) ఆధ్వర్యమున సంగమరాజు పుత్రులు, హరిహరుడు, బుక్క విజయనగర సామ్రాజ్యమును స్థాపించిరిని చెప్పుదురు. అప్పటికీ దేశములో మహమ్మదీయుల అత్యాచారములు ప్రబలియుండెను. ప్రజలు త్రాహి త్రాహి అని మొరపెట్టుచుండిరి. ప్రజల కష్టములను తొలగించుట మాధవాచార్యుడు తన ప్రథమ కార్యముగా భావించెను. అతని తమ్ముడు

సాయణుడు విద్వాంసుడు, గొప్ప సేనానాయకుడు. భోగనాథుడు మంచి కవి. మాధవాచార్యుడు స్వయముగా సేనానాయకత్వమును వహించెనో లేదో సందేహముగాని కాటిల్లుడు కత్తి త్రిపుకుండానే నంద సామ్రాజ్యమును అంతమొందించి మరొక క్రొత్త సామ్రాజ్యమును స్థాపించెను. ఇంచుమించుగా మాధవాచార్యుడు చేసిన పనికూడ అటువంటిదే. అంత మహనీయుడైనటువంటిదే. అతని ఆదేశములను పాలించి సంగమ రాజపుత్రులు దక్షిణదేశములో భారతీయ సుస్కృతిని పునరుద్ధరించిరి. వారు మహమ్మద్-బీన్-తుఘ్లక్ సేనానాయకులను అనేకచోట్ల ఓడించిరి. చివరకు విశాలమైన విజయనగర సామ్రాజ్యమును స్థాపించిరి. ఇది హిందువులలో ఒక నూతనోత్సాహము రేకెత్తించినది. ఈ సామ్రాజ్య స్థాపన సమారంభము జరిగి కేరళాగానే ఆ రాజు మహమ్మదీయులపై ధ్వజమెత్తి వారిని ఓడించి క్రి. రంగనాథుని పునఃప్రతిష్ఠించెను. బుక్కరాయని వీరపుత్రుడు కకపన్ ప్రాచీన దేవాలయములను తిరిగి కట్టించెను. వాటిలో పూజలు జరిపింపసాగెను.

ఇట్టి మహాన్నతమైన రాజకీయ కార్యమును నెరవేర్చుటయే గాక మాధవాచార్యుడు హిందూమత సిద్ధాంతములను ప్రజలలో ప్రచారము చేయుటకు సంకల్పించెను. 'పరాశర మాధవీయము'లో హిందూమతము వ్యవహార యోగ్యమైనటువంటిదని చక్కగా విశద పరచెను. మనుస్మృతికన్నులువంటి గౌరవమే పండితులలో ఈ గ్రంథమునకు గలదు. మూడు క్రి.శ. 1354 సంవత్సరములో ఈ గ్రంథమును రచించెను. 'జీవన్ముక్తి-వివేక పంచదశి' మరియు జైమినీయ న్యాయమాల' అతడు రచించిన ప్రసిద్ధికెక్కిన గ్రంథములు. వేదములకు భాష్యమును వ్రాయుటకుకూడ పాటుపడెనని చెప్పదురు.

సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మమును మించిన వస్తువు మరేదియు లేదనియు, ఆత్మ బ్రహ్మ మున కభిన్నమై నటువంటిదనియు విద్వారణ్యుని దృఢనమ్మకము. ఎవడు ఈ సిద్ధాంతము ననుసరించి పనిచేయునో వాడే జీవన్ముక్తుడు. భగవద్గీతలోని స్థిత ప్రజ్ఞుడు ఈ జీవన్ముక్తుని క్రేణికి చెందినటువంటివాడే.

రమారమి క్రి.శ. 1377వ సంవత్సరములో మాధవాచార్యుడు విద్వారణ్యుడు అనే పేరుతో సన్యాసి అయ్యెను. అయినను హిందూమతము నుద్ధరించవలెనను అతని అభిలాష అట్లే యుండెను. వైష్ణవ మతాచార్యుడైన వేదాంత దేశికుని కూడా ఈ పనిలోనే నియ

మించుటకు ప్రయత్నించి నటులకూడ చెప్పదురు. క్రీ.శ. 1386 వ సంవత్సరములో విజయ నగరరాజు ద్వితీయ హరిహరుడు నాల్గు వేదములకు భాష్యము వ్రాయుచున్న కొంతమంది విద్వాంసులను విద్యారణ్యుని సన్నిధిలో గౌరవించెను. ప్రజల హృదయములలో విద్యారణ్యుని శిష్టి గౌరవస్థాన ముండెడిదో అనేక విషయములవలన మనకు తెలియవచ్చుచున్నది.

క్రీ.శ. 1880 వ సంవత్సరములో ద్వితీయ హరిహరుని మేనల్లుడు విద్యారణ్యుని శిష్యుడైన విద్యా భూషణ దీక్షితునకు ఒక అగ్రహారమును దక్షిణగా నిచ్చెననియు, దానికి విద్యారణ్యుని పేరు పెట్టెననియు అందురు. హరిహరుడు విద్యారణ్యుని పేరుమీద హంపిలో ఒక దేవాలయమునుకూడ నిర్మించెను.

విద్యారణ్యుడు నిజముగా నొక యుగకర్త. అతనిలో నాయకత్వమును వహించగల ఒక అద్భుతమైన ప్రతిభయుండెను. లక్ష్యసిద్ధికి స్వయముగా పాటుపడుచూ, యితరులను ఉత్సాహ పరచుచూ ముందుకుపోగి పోగలవాడే నిజమైన నాయకుడు. ఈ దృష్టితో చూచిన యెడల విద్యారణ్యుడు అద్వితీయుడు. అతని ప్రయత్నముల ఫలితముగనే దక్షిణ దేశములో భారతీయ సంస్కృతి సురక్షితముగా నుండెను. సంస్కృత సాహిత్యము, ధర్మ శాస్త్రములకు మాతనోత్తేజము కలిగెను. భారతీయ రాజులు “వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనా చార్యులు” “వైదికమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్య” వంటి బిరుదులను వహించుచుండిరి. శంకరాచార్యుని తరువాత వేదాంత సిద్ధాంతములకు యింత సరళమైన అద్భుత శైలిలో మరే యితర విద్వాంసులను భాష్యమును రచించియుండలేదు.

శంకరదేవుడు

క్రీ॥శ॥ 1448 వ సంవత్సరములో దసరాపండుగ నాడు ఆలిపుఖురి అనే గ్రామములో శంకరదేవుడు జన్మించెను. శంకరదేవుని తల్లి సత్యసంధాదేవి. తండ్రి కనుంబరుభయ్య. వీరియొక్క శంకరదేవుని బాల్యములోనే మరణించిరి. కనుంబరు ఒక పెద్ద జాగీర్దారు. అతడు మరణించిన తరువాత శంకరదేవుని తాత జయంతు శార్యభారము నంతయు వహించెను. అతని నాయనమ్మ భేర్సుతి అతనిని పెంచి పెద్దవానిని చేసెను.

శంకరదేవుడు పన్నెండేళ్లవరకు ఆట పాటలతో కాలమును గడిపెను. బాల్యమిత్రులతో ఒక దశము నేర్పరచి శంకరుడు అడవులందు తిరుగుచుండెడివాడు. ధనుర్మాసములు చేత పుచ్చుకొని వేటాడు చుండెడివాడు. పక్షులను కొట్టెడివాడు. బ్రహ్మపుత్రా నదిలో ఈ ఒడ్డునుండి ఆ ఒడ్డుకు ఈదుచు గల్లంతు చేయుచుండెడివాడు. అతడు చాల అల్లరి పిల్లవాడు. నిర్భయుడు కూడ. ఒకసారి అతడు నిద్రపోవుచున్న ఎలుగుబంటిపై నెక్కి కూర్చుండెనని చెప్పుదురు. ఎలుగు బంటిలేచి అతనిని ఎత్తుకుని పారిపోయెను. చివరికిలాగో శంకరుడు ప్రాణములను దక్కించుకొని బయట పడెను.

చదువు సంధ్యలయందు అతనికి శ్రద్ధ తక్కువగా నుండెడిది. ఆటపాటలలో నిమగ్నుడై అన్న పానాదులను కూడ మరచిపోయెడివాడు. పిలచినను యింటికి వచ్చెడివాడు కాదు. అంతా అతనిని పెదకచూ తిరుగుతూవుంటే తాను పారిపోవుచుండెడివాడు. పట్టుబడ గానే బాగా దెబ్బలు తినుచుండెడివాడు. అయినను అల్లరి మానలేదు. ఎవరిమాట విన్నెడివాడు కాదు. ఒకనాడు నాయనమ్మ అన్నము పెట్టుచూ కన్నీరు కార్చుచూ యట్లు అడిగెను. “నిజము చెప్పునాయనా, నీవు ఎందుకు చదువుకోడం లేదు?”

శంకరుని మనస్సు కరిగిపోయినది. “నరి ఇంక శాస్త్రములన్నిటిని చదివెదను” అని జవాబిచ్చెను.

తాత ఆతనిని పాఠశాలలో ప్రవేశపెట్టెను. అతని గురువు మహేంద్రకందలి. ఈ సారి శంకరుడు చదువులో శ్రద్ధచూపెను. అట పాటలు మరచి ఐందేడ్లవరకు ఎల్లప్పుడూ చదువుచునే యుండెను. ఐదు సంవత్సరముల తరువాత వ్యాకరణము, కావ్యము, ధర్మ శాస్త్రము మొదలగు విషయములలో పారంగతుడై యింటికి వచ్చెను.

పాఠశాలలో నున్నప్పుడు శంకరుడు కొంత యోగాభ్యాసముకూడ చేయుచుండెడి వాడు. కాని క్రమక్రమముగా భాగవత రసాస్వాదనము గావించుచు యోగమార్గమును త్యజించెను. ఎల్లప్పుడూ అతని వద్ద భాగవతము ఉండెడిది. చదువుచూ, పాడుచూ ఇతరులకు వినిపించుచుండెడివాడు. భాగవత పఠనములో ముని త్రేలుచుండుట చూచి ప్రతివారు ఆతనిని శ్రీభాగవతము చేయుచుండెడి వారు. “శంకరుడా, నాయన్నా మే మేమి చేయలేము చూ అందరకు నీవే వైఖరమునకు దారి చూపించు.”

నిజముగా శంకరుడు వైఖరమును నిర్మించుటలో నిమగ్నుడయ్యెను. అతనికి చిత్ర లేఖనములో మంచి నేర్పుకలదు. పెద్దపెద్ద తెరలను తీసుకుని వాటిపై చిత్రములను గీయ నారంభించెను. కుంకుమరంగు, ఆకు పచ్చని రంగులతో ఏడు తెరలపై ఏడు స్వర్గములను చిత్రించెను. ఆ ఏడింటిలోను ఏడుగురు దేవతలను చిత్రించెను. అందందు సరస్సులను తోటలను కూడ చిత్రించెను. ఆ చిత్రములను చూచి ప్రజలు ఆశ్చర్యపడి శంకరుడు స్వర్గపురి చిత్రములను చిత్రించెనని అందరకు తెలిసినది. రాజ్యమున మూలలనుండి ప్రజలు దండోప తండములుగా వచ్చుచుండిరి. పిల్లలు పెద్దలు, స్త్రీలు పురుషులు వరుసలు తీర్చి వచ్చుచుండిరి. అప్పుడప్పుడు ఇసుక జేసిన రాలనట్లుగా నుండెడిది, ఆ గ్రామము. ప్రజలు ఆ చిత్రములను తెలుసుకొన దలచిరి. అన్ని స్థలముల వద్ద న విగరములను వినదలచిరి. పాపము శంకరునకు రాత్రింబవళ్ళు ఇదేపని సరిపోయెడిది.

ఛివర కతనికొక ఉపాయము తట్టెను. గ్రామ్య భాషలో ‘చిహ్నయాత్ర’ అనే నాటకము నొక దానిని రచించెను. కొంతమంది నటులను తయారుచేసెను. రామ్ రామ్ గురువును నూత్రధారునిగా చేసెను. ఆ తెరలనే కట్టి నటన ఆరంభించెను. శంకరుడు జేష

ములు మాడ్చుకొంటూ ఒక్కడే అనేక పాత్రలలో రంగము మీదికి వచ్చేడివాడు. వాఢ్య గాండ్రు కొరవై నప్పుడు ఒకేసారి విదారు డోళ్ళు వాయిచేవాడు. నటన ప్రారంభ ముగానే గంతులు వేస్తూ రంగముమీదికి దుమికేవాడు. నాటక మెంత రక్తి కట్టెడిదో ఇంక చెప్పనవసరము లేదు. ఆ నటుల బంధుమిత్రులు కూడ వారిని గుర్తుపట్ట గలిగేవారు కారు. అన్ని పాత్రలు శంకరునివే నన్నట్లుగా వారు భావించెడివారు.

‘చిహ్నయాత్ర’ శంకరుని రెండవరచన. విద్యార్థి దశలోనే అతడొక ఖండ కావ్య మును రచించెను.

పుస్తకములో అతని స్వీయసందేశము బయటపడెను. దీనికి కారణము అతని భగవద్భక్తియే. అతడు భాగవతమును చదువుటయే గాక జీర్ణించుకొనెను. ఇందువలన అతడు మతమును గురించిన స్పృహలు వ్యర్థములని నిశ్చయించుకొనెను. మతము సరళమైనటువంటిదిగా నుండవలయును. ఈశ్వర ప్రాప్తికి అతడు భక్తిమార్గము నవలంబించెను. ఈ మార్గము ప్రజలలో వికమత్యమును చేకూర్చగలదు.

శంకరుని మతము ప్రజలలో సమ్మతమును కలిగించెను. ప్రపంచములో నందరు సరి సమానులనే భావము వారిలో కలిగినది. ఎవరికివారే గొప్పవారు. ఇందువలన భేదభావములు తగ్గినవి. మనిషికి సంఘములో గర్వముగాను, సంతోషముగాను తలెత్తుటని జీవించుటకు చక్కని అవకాశము చిక్కెను.

శంకరుడు ఇరువదియొకటవ ఏట కీర్తనలు వ్రాయవారంభించెను. భాగవతములోని కథ లెన్నియో ఇందులో వ్రాయబడెను.

సులభముగా అర్థమయ్యేది భాషలో, పాటలలో, కథలలో భక్తి, వికమత్యము, సమానత్యము, మొదలగు వానియొక్క బౌద్ధత్యమును చాటుటయే ఈ కీర్తనల ప్రధాన ఉద్దేశ్యము. అస్సామలో ఆంథటా (కీర్తనల స్థలములో) నేటికిని ఆ కీర్తనలను పాడుదురు.

రాత్రింబుగళ్లు మత విషయములలో నిమగ్నుడైయుండుటచే మూర్ఖులని అనే ఆఫెలో శంకరునికి తివాహము చేసిరి. దీనితో ఆస్థి పాస్తుల నిర్వహణ కాధ్యక్షుడ

అతనిపై చేసిరి. శంకరుడే రెండు బాధ్యతలను నిర్వహించెను. అయినను అతడు కాలమునంతయు నెక్కువగా నిర్దుణ్ణుని కీర్తించుటలోను మత ప్రచారములోను గడుపుచుండెడివాడు.

ఆ రోజులలో కులభేదములు ఎక్కువగా పాటించబడుచుండెను. ఎంతో దీన స్థితి. బ్రాహ్మణులు, భూస్వాములైన కాయస్థులు ఉచ్చకులమువారని మిగత వారందరు సంచకులమువారని తలంచెడివారు. వారిలో కూడ మరల ఎక్కువ తక్కువలుండెడివి. పల్లెవాండ్లు అందరికంటె తక్కువగా చూడబడెడివారు. శంకరునకీ భేదభావములన్నియు నచ్చెడివి కావు. అందువలన అతడు కులమత భేదములను నిశేధముగ ఖండించెను.

'బరదోవా' దగ్గరనొక వీరు వుండెడిది. వర్నాకాలములో వీటికి వరద వచ్చినప్పుడు తాలములలోని పంటనంతటిని ఊడ్చిపెట్టుకొని పోయెడిది. ప్రజలందరు శంకరునితో 'ప్రభూ అనకట్ట కట్టించు'డని మొరపెట్టుకొనిరి.

శంకరుడు అన్ని గ్రామములలోని ప్రజలను ప్రోగుచేసి అనకట్ట కట్టుట ప్రారంభించెను. కాని అనకట్ట తెగిపోవుచుండెడిది. చివరకు శంకరుడిట్లనెను. 'ఏ పతివ్రతయైనా మొదటిసారి మట్టిరట్టను పోసినచో అనకట్ట నిలచును.'

పతివ్రతకొరకు వెదకుట ప్రారంభమయ్యెను. బ్రాహ్మణులు, భూస్వాముల భార్యలు భుజములు తడుముకొనసాగిరి. చివరకొక పల్లెపడుచు "కాధిక" ముండుట వచ్చెను. అనకట్ట నిలచినది. పెద్ద కులములవారి గర్వము చితికిపోయినది. నేటికిని ఈ వీరు సరీ వీరు (కాంతి వీరు) అని పిలువబడుచున్నది.

ముప్పువడ వీట శంకరునకు ఒక కుమార్తె కలిగినది. అతడామెకు 'మను' అను పేరు పెట్టెను. మను పుట్టిన తొమ్మిది నెలలకే శంకరుని భార్య పర్లపూరముయ్యెను. తొమ్మిది సంవత్సరముల తరువాత శంకరుడు తీర్థయాత్రకు బయలుదేరెను. ఆరోజులలో తీర్థయాత్ర చేయుట అవగా చేశుండుటా కాలి నడకను చిరుగుట. రైళ్లు లేవు. చుట్టూ అడవులు. అతడు పన్నెండు సంవత్సరములు పర్యటన చేసెను. అన్నిచోట్లా అతని ఉపదేశములను విని మునులైరి. ఈ యాత్రలలో అతనికందలొ కిమ్మలైరి. తిరిగి

బరవోవా వచ్చినప్పుడు బంధుమిత్రుల కోర్కెపైనను, ప్రజల వత్తిడిమీదను అతడు ద్వితీయ వివాహము చేసికొనెను.

ఇంకలో భూస్వాములకు కభారీలకు విరోధము వచ్చెను. కనుంబరుని తరువార పరిపాలనకూడ. అంత భాగస్వామిగా లేదు. కభారీలు తిరుగుబాటు చేసిరి. వారి నెదుర్కొనుట అవసరమని శంకరుడు తలచలేదు. యుద్ధములో అనేకమంది ప్రాణములను వృథాగా కోల్పోయెదరు. అందువలన అతడు బరవోవా వదలి వెళ్లిపోవుటకు నిశ్చయించుకొనెను.

ఇది క్రీ॥ శ॥ 1516 వే నాటి సంఘటన. శంకరదేవుడు అరువదిఏనిమిది సంవత్సరముల వాడయ్యెను. అప్పటికతడు “కీర్తనఘోష” అనే పుస్తకములూ ఎనిమిది ఖండములను పూర్తిచేసెను. అదిగాక “భక్తి ప్రదీప్”, “రక్తిజీ హరణ కావ్యము”, బడగీతములు, భాగవతములోని అజామిగళుని కథ, అష్టమస్కంధములోని గజేంద్ర మోక్షము, అమృతమధనము, మోహిని అవతారము, గుణమాల మొదలగు ఆధ్యాత్మములనుకూడ రచించెను.

ఈ భుక్యాలు (భూస్వాములు) బరవోవా వదలిన తరువాతకూడ ప్రశాంతముగ నుండలేకపోయిరి. బ్రహ్మపుత్రనదీ కావలనుండి భోవెయాలు భూయ్యాలపై అప్పడప్పుడు దండెత్తుచుండెడివారు. భుక్యాలకు మిక్కిలి కష్టము వాటిల్లినది. అప్పుడు శంకరుడు తన దళమువారందరితో మాజులి అనే ద్వీపమునకు వెడలిపోయెను. అచట అతడు పథునాల్గు సంవత్సరములుండెను. అచటనే అతనికనేకమంది ముఖ్య శిష్యులైరి. అట్టివారిలో మాధవదేవుడుకూడ ఒకడు. అతడు శాస్త్ర చర్చకు వచ్చెను. కాని శంకరుని చూడగానే అతని గర్వమంతా అణగిపోయెను. చివరకు శంకరుని వద్దనే దీక్ష పొంది జీవిత పర్యంతము నీడవలె శంకరుని అంటిపెట్టుకొనియుండెను. అతడు శంకరుని మతమును ప్రచారము చేసెను.

శంకరదేవుడు తన శిష్యులతో పాట్ బావుషీ లో కీర్తనలు పాడుచుండెడివాడు. ఇందువలన అతని భక్తులు పాట్ బావుషీని రెండవ బృందావనముని అందురు. ఇచట చాంద్ వా అనే ఒక మహమ్మదీయ సజ్జనుడు, గాఢో పర్వతీయకానికి చెందిన గోవిందు

డనే నాయకుడు అతనికి శిష్యులైరి. వీరియందు కల భేదములను, అంటరాని తనమును రూపుమాపుటకు, అస్సమీయులనందరను వికృతరచుటకు గట్టి ప్రయత్నము చేసి శంకరుడు తాను వెల్లిన ప్రతిచోటా 'నామయ్య' అను కీర్తనల స్థానములను (ప్రార్థనా మందిరములను) ఏర్పరచెను. తరువాత ఈ ప్రార్థనా మందిరములే గ్రామములలో గ్రామ పంచాయతీ సభాస్థానములుగను, చిన్న చిన్న సాంస్కృతిక మందిరములుగను మారెను.

అతడు పాట్ బావునీనుండి తొంబది ఏడవ ఏట రెండవసారి తీర్థయాత్రలకు బయలుదేరినాడు. ఈసారి అతడు గంగ, నర్మదీపము, కచీరమతము, శ్రీశైలము, పూరి, మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములను దర్శించెను.

తిరిగివచ్చిన తరువాత అస్సాములో నలుమూలలా అతని కీర్తనల ప్రభావము ప్రజలపై బడెను. ఈ ప్రభావము మనుషటికంటె పెక్కురెట్లు హెచ్చుగా నుండెను. అతని శత్రువులందరు భయపడిరి. శంకరదేవుడు హిందూమతమును నాశముచేయదలచెనని వారికి దుష్ప్రచారము చేయసాగిరి. కోచరాజు శంకరుని వైదు చేయుటకు ఆజ్ఞానొసగెను. రాజు సోదరుడైన దివాన్ చిలారాయ్ శంకరుని బాగుగా ఎరుగును. అతడు ఎవరికి తెలియకుండ శంకరుని పిలిపించెను. శంకరుడు దర్బారునకు వెళ్ళెను. పండితులందరు శంకరునితో శాస్త్ర చర్చచేయుటకు సంసిద్ధులైరి. కాని శంకరుడు వారందరను ఓడించి కూర్చుండ బెట్టెను. ఇందువలన అతని గౌరవము మరింత పెచ్చెను. అచటనే అతడు 'గుణమాల' అనే పుస్తకమును పూర్తిచేసి రాజునకు సమర్పించెను. రాజు శంకరుని ప్రతిభ చూచి ఆశ్చర్య వొందెను. అతడు శంకరునకు రత్న ఖచిత వస్త్రములను బహూకరించెను.

క్రీ.శ. 1568 వ సంవత్సరములో భాద్రపద శుద్ధ విదియనాడు, నూట ఇరువది సంవత్సరముల వయస్సులో సామూహిక ప్రార్థన జరుపుచూ, కీర్తనలు పాడుచూ, దివ్యపురుషుడు శంకరదేవుడు తన జీవనశీలను ముగించెనని యందురు.

శంకరుడు అస్సాము ప్రాంతములోని సాంఘిక, సాహిత్య, సంస్కృతీ రంగములలో నూతనోత్సాహమును, నవచైతన్యమును కలుగజేసెను. అతని ప్రభావమువలననే సాహిత్యము లోను, సంగీతములోను, నృత్యములోను, చిత్రకళలోను నూతన పద్ధతులు, నవీన రచనలు ప్రారంభమయ్యెను.

శంకరుడు ఆదర్శ గృహస్థుడు. అతని శ్రీగృహార్థ జీవితము దీర్ఘమై నటువంటిది. తన పిల్లలను అతడు గురువృత్తికి పోషించెను. వ్యవసాయము నాకరులు చూచుచుండెడివారు, అతని గృహము యెల్లప్పుడు అతిథులతోను, యాచకులతోను నిండియుండెడిది. అతని ఉచారణ అంతులేదు.

శంకరుడు శ్రీప్రజలను, పురోహితుల బారినండి తప్పించి, కలభేదములను కూకటి వ్రేళ్ళతో పెకలించి వేసెను. శంకరుడు అప్సారము జాతివారికి చైతన్యము నొసగిన వారిలో ఆగ్రగణ్యుడు. అతని పేరు మరువరానిది. వైష్ణవభక్తులు అతని జీవిత చరిత్రగాథ లెన్నియో వ్రాసిరి. కాని శంకరుడు ఇవి యున్నను లేవన్నను చిరస్మరణీయుడే.

న ర సి ం హ మె హ తా

తెల్లవారగనే గుజరాతులో ప్రతియింట మేల్కొలుపు పాటలు, భగవన్నామ సంకీర్తనలు, ప్రతిధ్వనిస్తూ ఉంటవి. గుజరాతులో నరసింహ మేహతా రచించిన కీర్తనలు మిక్కిలి ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. భక్త నరసింహ గుజరాత్ భాషలో ప్రథమ కవిగా పరిగణింపబడుచున్నాడు. అతడు రచించిన కీర్తనలు కల్పనతోను, భక్తిరసముతోను నిండియున్నవి. భక్తితో ఆనందపరవళ్ళుడై అతడు కీర్తనలు రచించెను. సులభశైలిలోను, రసవంతముగా నుండుటచే అవి మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కినవి. అతడు గొప్ప గాయకుడు. అతడు తన కీర్తనలను భిన్న భిన్న రాగములలో రచించెను.

బాపూజీకి ప్రియమైన ఈక్రింది భజన నరసింహ మేహతా రచించి నటువంటిదే :

“వైష్ణవ జనతో తేనకహీయేజే వీడపరాయి బాణదే ।

ఫరదుఃఖే ఉపకార్ కరేతోయే, మన అభిమానన ఆణేరే !

సకల లోకమానమా నే వందే, నిందానకరే కేసీరే

వాచకాభ మన నిశ్చలరాభే, ధన ధన జననీ తేసీరే

సమదృష్టి తే తృష్ణాత్యాగీ, పరస్త్రీ జేసే మాతరే

జిహ్వభక్తి అనత్యనబోలే, పరధన నవ ఝారేహాథోరే

మోహమాయా వ్యాపేనహి జేసే, దృఢ వైరాగ్య జై నా మన మాతే

రామనామ శుం తాలీలాగే, సకల తీర్థ తేనా మనమాంరే,

వణలోభి కేకపటరసి తథే కామక్రోధ నివార్యారే

భణీనరసైంయోతేనూ దరసన్ కర్తాంకుల ఇక తేర్ తాంయాకే.

నరసింహ గుజరాతీ భాషకు తన రసవత్తరమైన కవిత్వముతో మెరుగులు దిద్దెను. భక్తి జ్ఞానములతో కూడిన అనేక కీర్తనల నతడు రచించెను.

సౌరాష్ట్రములోని తలాజా అనే గ్రామములో నరసింహుడు జన్మించెను. అతని జీవిత కాలము క్రీ॥శ॥ 1414 నుండి 1480 వరకునని అందురు. నరసింహుడు నాగర కలస్థుడు. అతని తండ్రిపేరు కృష్ణదాసు, తల్లి పేరు దయావత్. బాల్యమందునే అతని తల్లిదండ్రులు మరణించిరి. తరువాత పిన తండ్రి యింట్లో అతడు పెరిగి పెద్దవాడయ్యెను.

చిన్ననాటినుండి నరసింహుడు సాధు సన్యాసులతో కలిసి తిరుగుచుండెడివాడు. కాని తన కాలము నెక్కువగా దేవాలయములో గడుపుచుండెడివాడు. పదిహేడు, పదునెనిమిది ఏండ్లున్నప్పుడు అతనికి వివాహము జరిగెను. అతని భార్య పేరు మాణిక్ బాయి. వివాహమయిన తరువాత కూడ అతడు తన పినతండ్రి కొడుకు ఇంటిలోనే ఉండెడివాడు. ఇంటి పనులలో అతనికి అంతగా భ్యాస ఉండెడిదికాదు. అందువలన నరసింహుని వదిన తరుచుగా చీవాట్లు వేయుచుండెడిది. ఒకసారి అతడు మిక్కిలి బాధపడి శివాలయమునకు వెళ్ళెనని చెప్పుదురు. అక్కడత డొకవారము రోజులు తపస్సుచేసెను. అటుపై శివుడు ప్రసన్నుడై సాక్షాత్కరించి అతనితో యిట్లనెను “నీవు కృష్ణుని భజింపుము. అతనిని స్తుతించుము.”

నాటినుండియే నరసింహుడు జూనాఘడ్ లో ఒక ప్రత్యేకమైన గృహము నిర్మించుకొని కృష్ణ భక్తితో తన్మయుడయ్యెను. నేటికిని జూనాఘడ్ లో నాగర్ వాడా అనేపీఠిలో అతని యింటి స్థలములో ఒక మంటపమున్నది. అది నరసింహ మేహతా మంటపమని ప్రసిద్ధి కెక్కినది.

ప్రాచీన కాలములో ప్రజలు హరిజనులను ముట్టుకొనుటయే సాప మనుకొనెడివారు. కాని నరసింహుడు హరిజన వాడలకుపోయి వారి ప్రక్కనే కూర్చొని హరినామ సంకీర్తన చేయుచుండెడివాడు. అతనికి అంటుసాంటు లేదు. ఇందువలన నాగరకులము వారందరూ అతనిని హేళనచేసెడి వారు. కులమునుండి అతనిని బహిష్కరించిరి. కాని నరసింహుడు తన ఆదర్శమును వీడలేదు. ప్రాణులన్ని ఈశ్వరుని రూపమేనని తలచెడివాడు. ఎచట కృష్ణుని భక్తితో స్తుతింతురో అచట తప్పక కూర్చుండెదనని అతడు అనెడివాడు.

ఆ కాలములో నరసింహుడు ప్రసిద్ధి కెక్కిన సంఘ సంస్కర్తయని చెప్పటలో సందేహమేమియు లేదు. ఇందుమూలముగా అతడనేక మంది శోపమునకు గురియైనను తన నమ్మిన దానిని వీడలేదు.

నరసింహుడు అనేక భక్తి కీర్తనలను రచించెను. కృష్ణునిపై ఆతనికి గాఢమైన విశ్వాసముండెడిది. నిండుసభలో ద్రౌపది మాన సంరక్షణ జరిగినట్లుగా, మీరాబాయి త్రాగబోయిన విషపాత్ర అమృత పాత్రగా మారినట్లుగా, నరసింహ భక్తుని జీవితములో కూడ చాల విచిత్ర సంఘటనలు జరిగినవని భక్తుల నమ్మిక.

ఒకసారి కొంతమంది భక్తులు ద్వారకా యాత్రకు బయల్పడలిరి. ఆ ప్రాంతములో నున్న షాహుకారు పేరున హుండి వ్రాయించుకొని పోదలచిరి. ఇరుగుపొరుగువారు జెక్కిరిస్తూ నరసింహుని పేరుచెప్పి ఆతనియింటిజాడ నిచ్చి అక్కడకు పొమ్మనిచెప్పిరి. ఆతని పేరున హుండి అన్నిచోట్లా చెల్లుననికూడ వారనిరి. భక్తులందరు నరసింహుని దగ్గరకు పోయ యిట్లు నివేదించుకొనిరి. “తమకు కావలసినంత ధనము మాదగ్గర తీసుకొని ద్వారకలో ఎవరిపేరు నైనా హుండి వ్రాసి యివ్వండి.”

వీరందరు భక్తులు. వీరిపని తప్పక నెరవేర్చవలయునని నరసింహుడు అనుకొనెను. కాని ద్వారకలో అతని పరిచితు లెవ్వరు లేరు. కొంతసేపు ఆలోచించి ద్వారాకాధీశుడైన శ్యామలకామి (శ్రీకృష్ణుని పేరు) నేలేపేరున ఏడువందల రూపాయలకు హుండి వ్రాసి యిచ్చెను.

భక్తులు ఆ హుండిని తీసుకొని ద్వారకకు చేరిరి. కాల కృత్యములు తీర్చుకొని భోజనము లయిన తరువాత వారు శ్యామలకామినేలేను వెదక నారంభించిరి. చాలాసేపు జెడకిన తరువాత వారికి అక్కడ శ్యామలకామి నేలే అనే వారెవరూ లేరని తెలిసినది. అప్పుడు వారందరు నిరాశచెంది జానాఘడ్ వైపుకు తిరుగువారి పట్టిరి. అప్పుడు కృష్ణ భగవానుడు నరసింహ భక్తుని విషమపరిస్థితి తెలుసుకొని శ్యామలకామినేలే రూపములో ఆ భక్తులందరును దారిలో కలుసుకొని “నేనే శ్యామలకామి నేలేను. ఈ హుండి వైకము తీసుకొనండి మరేమైనా ఆజ్ఞ నివ్వండి” అని వారితో చెప్పెను.

హుండి వైకము ముట్టగానే భక్తులందరూ మిక్కిలి సంతోషపడిరి. కాని ఈ సంగతి నరసింహునికి తెలియగానే అతడు గడ్గదుడై భగవంతుని భక్త వాత్సల్యమును గురించి ప్రశంసింప నారంభించెను.

నరసింహునకు యిద్దరు పిల్లలు. ఒక కొడుకు, ఒక కూతురు. పిల్ల పేరు కంవర్ బాయి, పిల్లవాని పేరు శ్యామలదాసు. అతడు తన కుమార్తె వివాహముచేసెను. నాల్గు సం॥రముల తరువాత ఆమె గర్భవతి యయ్యెను. ఇటువంటి సమయములో గుజరాతులో పుట్టింటి నుండి కానుకలు పంపు ఆనవాయితీ వుండెను. దీనిని గుజరాతులో “మామేరు” అని యందురు. పిల్ల ఆత్తవారు ఈ మామేరుకు కావలసినవన్ని ఒక పెద్ద జాబితా వ్రాసి నరసింహునకు పంపిరి. నరసింహుని పేదరికమును వెక్కిరించుటకు ఇదొక సాకు.

నరసింహుని వద్ద ఒక్క చిల్లిగవ్వ యైననూలేదు. కాని కృష్ణభగవానుడు తనకు తోడ్పడగలడిని అతని దృఢనమ్మకము. ఈ సమయమున నరసింహుడు కొంతమంది సాధువులను వెంట పెట్టుకొని కుమార్తె గ్రామమునకు వెళ్లెను. పిల్ల తండ్రిని చూచి బావురుమని ఏడ్చెను. నీ దగ్గర డబ్బులేనప్పుడు ఎందుకు వచ్చితివని కూడ అడిగెను.

నరసింహుడు ఏమేమి కావలయునో వాటి నన్నిటిని ఆత్తగారిచేత వ్రాయించి తెమ్మని కుమార్తెకు నచ్చచెప్పెను.

ఆత్త యిదివిని కావలసిన వస్తువులకు పదిరెట్లుగా వస్తువుల జాబితా వ్రాయించెను. వందల జతలుగా బట్టలు, రకరకాల చీరలు కావలెనని వ్రాస్తూ నవ్వుటలకు ఏమీ దొరకకపోతే రెండు పెద్ద పెద్ద రాళ్లు తెమ్మని చెప్పెను. పేదరికములోనున్న తండ్రి వద్దనుండి ఇంకేమి ఆశించగలరు?

ఈ విషయమిండి తనను రక్షించవలసినదిగా నరసింహుడు భగవంతుని ప్రార్థింప సాగెను. భక్తుని మొరవిని భక్తవత్సలుడైన భగవానుడు శ్యామల శాహసేత్ రూపములో సరియైన సమయమునకు సామానులన్నిటిని తీసికొని పిల్లయింటికి చేరెను. వ్రాసిన వస్తువులన్నియు చేరినవి. ఆ రెండు రాళ్లను ఆత్తగారికిచ్చు చున్నప్పుడు భగవంతుని హస్తస్పర్శచే ఆ రాళ్లుకూడ బంగారమయ్యెను.

నరసింహుని విషయములో మరొక కథ ప్రచారములో నున్నది. నరసింహుని కుమారుడు శ్యామలదాసు వివాహముకూడ భగవంతుని దయతోనే జరిగినదని చెప్పుదురు. నరసింహుడు తన కీర్తనలలోకూడ దీనిని గురించి సవిస్తరముగా వ్రాసెను.

శ్యామలదాసు పన్నెండవ ఏట, అతని తల్లి పుత్రుడు వివాహ యోగ్యుడయ్యెననియు, అతని వివాహము చేయవలయుననియు తలచెను. కాని డబ్బులేనిదే వివాహము చేయుట అసంభవము. కాని భగవానుడు తప్పక వివాహమునకు వేం చేయుననియు, ఈ శుభకార్యమును జయప్రదముగా నెరవేర్చుననియు నరసింహుని గాఢ నమ్మకము.

అదృష్టవశాత్తు ఆగోజులలో బడనగర్ రాజు మంత్రియైన మదన్ మేహతా కుమార్తెకు ఎనిమిదేండ్లు. ఆ కాలములోని ఆచారము ప్రకారము ఆమెకు తగిన వరుని పెదకుటకు పురోహితులను పంపిరి. పురోహితులు జునాఘడ్ వెళ్లిరి. అనేక ఇండ్లలోని పిల్లవాండ్రను చూచిరి. కాని ఎవరు వారికి నచ్చలేదు. వారు తిరిగిపోవుచుండగా ఎవరో వెక్కిరింపుగా నరసింహుని కొడుకుండెనని చెప్పిరి. నరసింహుని భక్తి, సదాచార పరాయణతకు మిక్కిలి ప్రభావితులై అతని కుమారుని చేసికొనుటకు తాంబూలములిచ్చి వెళ్లిరి.

పురోహితులు బడనగర్ తిరిగి వెళ్లి ఈ సమాచారమునంతయు మదన్ మేహతాకు తెలియ జేసిరి. ఇదివిని ఆ పిల్ల తల్లిదండ్రులు మిక్కిలి దుఃఖపడి ఇట్లనిరి. “మీరు మా పురోహితుడైయుండికూడ ఈవిధముగ చేసితిరా? నరసింహుడు చాల బీదవాడు.”

పురోహితులు అందరకు నచ్చచెప్పి ముహూర్తము నిశ్చయించి నరసింహునకు తెలియజేసిరి. ముహూర్తము నిశ్చయమైన తరువాత నరసింహుడు సహాయము కొరకై ద్వారకకు వెళ్లెను. అచట ప్రభువును మిక్కిలి ప్రార్థించి వివాహములో పాల్గొనవలసి నదిగా భగవంతుని ఆహ్వానించెను. ప్రభువు శ్యామలశాహసేత్ రూపములో పెండ్లి వారితో తరలి వెళ్లెను. పన్నెండు గోజులతరువాత పెండ్లివారు బడనగర్ కు వెళ్లినప్పుడు వారి తీవని, ఘనతనుచూచి మదన్ మేహతా తలవంచుకొనెను. ఈవిధముగా రాజవైభవముతో ఒక భక్తుని పుత్రుని వివాహము జరిగెను.

విరోధులద్వారా ఏవిధముగా మీరాబాయి అనేక కష్టములకు లోనయ్యెనో అదేవిధముగ నరసింహుడు కూడ అనేక కష్టముల నెదుర్కొనవలసి వచ్చెను.

అతని జీవితములోని విచిత్రములను జూనాథుడే రాజుకూడ తెలిసికొనెను, కాని కొంతమంది గాజదర్బారులోనున్నవారు నరసింహుడు మోసగాడనియు, ఆచార సంప్రదాయములన్నిటిని ఏనాడో గంగపాలు గావించెననియు, హరిజనులతో కలసి మెలసి తిరుగుచుండెననియు రాజుతో చెప్పిరి. అతనిది నిజమైన భక్తియోలేక దంభాచారమో మారే పరీక్షించి చూడుడు రాజుతో అనిరి,

రాజు నరసింహుని బంధించి తన ఎదుట నిలబెట్టి నీవు నమ్మిన భగవంతుడు బలవంతుడైనచో, ఇప్పుడు నిన్నే విధముగ రక్షించునో చూచెదనని బెదరించెను. “తెల్లవారుసరికి భగవంతుడు నీ మెడలో పూలమాలను వేయకున్నచో నీ ప్రాణములు నీవికావు.”

నరసింహునికి భగవంతునిపై అమిత శ్రద్ధకలదు. అతడు ఆర్తనాదముతో పాడుచూ, చిడతలు వేయుచూ గోవిందుని భజనచేయ నారంభించెను. భగవంతుడు ఆ సంకట సమయములో భక్తుని మొరనాలకించి ఆకాశమునుండి నరసింహుని మెడలో పూల మాలను వేసెను. ఈ చిత్రమును చూడగానే నాల్గువైపులా కరతాళ ధ్వనులు మారు మ్రోగెనని యందురు.

నరసింహుడు మీరావలెనే తన జీవితములో ఈవిధముగా జరిగిన చిత్రవిచిత్రములైన సంఘటనలను గురించి తన కీర్తనలలో వ్రాసెను. అతని మధురమైన గీతములు గుజరాతులో ప్రతీయింట నేటికిని పాడబడుచున్నవి. అతని భగదృక్తిని గురించిన కథలను నేటికిని అందరూ శ్రద్ధాభక్తులతో విని తన్మయులగుచుందురు.

క బీ రు

భక్త కబీరు రమారమి క్రీ॥శ॥ 1898వ సంవత్సరములో జన్మించెను. ఇతని జన్మనుగురించి పెక్కు కథలు చెప్పుదురు. ఒకటేమనగా, కాశీలో “నీరూ” అనే ఒక సాలెవాడుండెడివాడు. ఆ సాలెవాని భార్య పేరు నీమా. నీమా నీరూలకు సంతానము లేదు. వారిరువురు రోజూ సంతానముకొరకై ప్రార్థించుచుండెడివారు. అనేకమంది యోగులదగ్గరకు పోవుచుండెడివారు. అనేక దేవతలకు మ్రొక్కుకొనుచుండెడివారు. అయినను వారు సంతాన సుఖమునకు నోచుకొనలేదు. తుదకు ఒక రాత్రి నీరూ ఒక విచిత్రమైన కల గాంచినని చెప్పుదురు. అందు నీరూతో ఎవరో యిట్లు చెప్పిరట: “నీరూ, నీకు కొడుకు కావలెనా? అయినచో రేపు ఉదయము లహార్ తారా చెరువు గట్టుకు పొమ్ము. ఆచట నీకు చెరువులో తామర రేకులపై పరుండి యుండిన ఒక పిల్లవాడు నొరుకును. నీ పిల్లవానివలె భావించి అతనిని పెంచుకొనుము॥

మరునాడు నిద్రనుండి లేవగానే నీరూ తన కలనుగురించి నీమాతో చెప్పెను, ఇద్దరు పరుగెత్తుకొని లహార్ తారా చెరువు గట్టుకు వెళ్లిరి. నిజముగానే వారప్పుడు తామర పూవు రేకులపై పరుండియున్న పసి పిల్లవానిని చూచి ఆశ్చర్యపడిరి. వారు ఆ పిల్లవానిని తమయింటికి తీసుకొనిపోయిరి. ఆ పిల్లవాడే తరువాత కబీరు నే పేరుతో ప్రసిద్ధికెక్కెను.

మరొక కథ ఏమనగా ఒక బ్రాహ్మణుడు తన విధవ కుమార్తెతో గంగా స్నానము చేయుటకు కాశీ వెళ్లెను. ఒక రోజున గంగానదీ తీరమున అతడు ప్రఖ్యాత మహాత్ముడైన స్వామి రామానందుని చూచి నమస్కరించెను. అప్పుడు స్వామి రామానందుడు ఆ బ్రాహ్మణుని కుమార్తెను ‘అమ్మా పుత్రవతి వాడువుగాక’ యని ఆశీర్వదించెను.

ఈ ఆశీర్వాదమును విని బ్రాహ్మణుడు ఉలిక్కిపడి యట్లనెను. “స్వామీ, నాకుమార్తె విధవ. తమరు ఆమెను పుత్రవతియగుగాక యని ఎట్లు ఆశీర్వాదించితిరి ?”

స్వామి రామానందు డిట్లనెను. “నే నాశీర్వాదము నిచ్చితిని. ఈ ఆశీర్వాదము ఆసత్యము కాజాలదు. ఈమె పుత్రుడు ఒక గొప్ప భక్తుడు కాగలడని మీరు తెలుసుకొనుడు.”

నిజముగనే ఈసంఘటన జరిగిన కొన్నాళ్లకు ఆ బ్రాహ్మణుని కుమార్తె కొకపిల్లవాడు కలిగెను. విధవయైనందువలన సిగ్గుచే ఆమె ఆ పిల్లవానిని దాచి లహర్ తారా చెరువుగట్టున వదలి దుఃఖితురాలై యింటికి తిరిగివచ్చెను. అదృష్టవశాత్తు కొంతసేపటికి నీరూ అనే సాలెవాడు తన భార్యయైన నీమాతో కలిసి అక్కడకు వచ్చెను. చెరువునడున పడియున్న ఆపిల్లవానిని ఎత్తుకొని ఎంతో సంతోషముతో యింటికి తీసుకొనిపోయిరి. నీరూకు సంతానము లేదు. అందువలన ఆ పిల్లవానిని తన పిల్లవాని వలెనే పెంచెను.

నిజమునకు యివన్ని కబీరుకు సంబంధించి నటువంటి కథలు మాత్రమే. కబీరుదాసు తల్లి దండ్రులెవరైననూ ఆతని పెంపకము నీరూ అనే సాలెవాని యింటిలో జరిగెననెడి సంగతి నిజము. కబీరు స్వయముగా తన పదములలో తనను సాలెవానిగనే చెప్పుకొనెను.

కబీరు స్వామీ రామానందుని గురువుగా నిర్ణయించుకొనెను. స్వామీ రామానందు ఆ కాలములో కాశీలో ప్రసిద్ధికెక్కిన హిందూయోగి పుంగవుడు. కబీరు ఆయనవద్ద గురూపదేశము పొంద దలచెనని చెప్పెదరు. చిన్ననాటినుండియే కబీరు ఈశ్వరుని ధ్యానించుచుండెడివాడు. స్వామీజీ ఒక మహమ్మదీయునకు గురూపదేశము చేయరేమోనని ఆతడు భయపడెను. ఏని కతడొక ఉపాయము నాలోచించుకొనెను. స్వామీజీ తిరిగి వెళ్లనటువంటి దారిలో గంగానది ఒడ్డున ఉన్న మెట్టపై ఆతడు పడుకొనియుండెను. తెల్లవారు ఝూము; ఇంకా పూర్తిగా వెలుతురు రాలేదు. స్వామి రామానందుడు స్నానముచేసి తిరిగి వెళ్ళుచుండెను. మెట్టెక్కుచున్నప్పుడు ఆతని కాలు తెలియకుండగనే కబీరుపై బడెను. ‘రామ, రామ’ అని ఆయన నోటివెంట వెలువడెను.

ఇంకేముంది. కబీరుకు మంత్రోపదేశము లభించినది, ఆతడు రామ రామ యని జపింపసాగెను.

రామానందు వద్దనుండి కబీరు దీక్ష గైకొనిన కథ ఇదియే.

భక్త కబీరు వివాహమును గురించి కూడ రెండు రకములైన కథలున్నవి. కబీరు ఆసు యాయలు అతడు జీవిత పర్యంతము అవివాహితుడనియే చెప్పదురు. కాని కబీరు పదము లలో మాట మాటకు “లోయి,” “ధనియా” అనే పేర్లు వచ్చినవి. ఈ “లోయి” కబీరు భార్యయని కొందరందురు. కబీరుకు కమాలుడు, కమాలి అనేకొడుకు, కూతురు, కలరని కూడ చెప్పదురు.

కబీరు మొదటినుండి స్వేచ్ఛాజీవి. అతనికి భోజనము గురించిగాని, దుస్తులను గురించి గాని, ఏ మాత్రము చింతయందెడిది కాదు. అతడు తన తండ్రి నీరూ సాలెవానివలెనే సాలె వృత్తిచేయుచు, బట్టలుసేయుచూ జీవితము గడుపుచుండెడివాడు. కబీరు భిక్ష మెత్తు కొనెడి సన్యాసికాదు. కష్టావస్థయందే జీవితము గడుపుచుండెడివాడు. తీరిక సమయములో భగవన్నామ స్మరణచేయుచుండెడివాడు. మతాడంబరము లేవియు అతనికి గిట్టెడివి కావు. స్వార్థ మెరుగని మానవులు, లోక సేవా తత్పరులు ఎల్లప్పుడు యితరులను గురించియే ఆలో చింతురు. అతడెల్లప్పుడు ఈ విధముగా పాడు చుండెడివాడు :—

భగవంతుడా, నాకుటుంబమునకు చాలినంతవరకే యిమ్ము,
నా ఆకలి, నా యింటికివచ్చు సాధువుల ఆకలి తీర్చినచాలు

లేక అతడు పాడు మరొక పాటయొక్క భావార్థమిది.

ఓ సన్యాసీ, ధనము సేకరింపకు
ఉదరపోషణ జరిగినచాలు,
అడిగినది ఇచ్చుటకు
భగవంతు డున్నాడు, తెలుసుకో.

కబీరు భక్తి జ్ఞాన సమ్మేళితమైనది. అతడు దేవాలయములకు కాని మసీదులకు గాని వెళ్ళెడివాడు కాదు. అతని ఈశ్వరుడందరిలోను వ్యాపించి యుండెను. ఎక్కడ ఏ చెడు చూచినా దానిని నిర్భయముగా స్పష్టపరచి ఖండించుచుండెడివాడు. మహమ్మదీయులతో నిట్లను చుండెడివాడు. “రాళ్ళు రప్పాను చేర్చి మసీదును కట్టి దానిపైనెక్కి మోలీస్ బిగ్గ రగా ప్రార్థన జరుపుతాడు. భగవంతుడు చివికివాడని యా మీ అభిప్రాయము. హిందు

వులతో ఈ విధముగ చెప్పచుండెడివాడు. “రాలిని పూజించినంత మాత్రమున భగవంతుని పొంద గల్గినచో నేనును పర్వతమును పూజింతును. కాని రాలి విగ్రహముకంటె, పిండిచేసిన కొని తినుట కుపయోగపడు తిరుగలి మేలు.”

మహాత్మా కబీరునకు మతావేశము, మతాడంబరమనిన ఏ మాత్రము యిష్టముండెడిది కాదు. అది హిందూమతమైనను మహమ్మదీయ మతమైనను సరియే. అతడు మహమ్మదీయులను హిందువులను రెండుమతములలోని మూఁదులను ఖండించుచుండెడివాడు. వారిరువురను పరిహసించుచుండెడివాడు. అసత్యమును అన్యాయమును ఎంతమాత్రము సహించెడివాడు కాదు. ఇందువలన ఏకలము దయా ధర్మమునకు తగినట్టిదో, ఎవరు అణగ ద్రొక్కబడిరో, రెండు మతాడంబరములవలన ఎవరు దుఃఖితులు, పతితులైరో, అట్టి వారందరు అతని భక్తులైరి. కబీరు వారికి వారి భాషలోనే నచ్చ చెప్పెడివాడు. అంటరాని తనము, సంఘము లోని అనేక దురాచారములకు గురియైన హరిజనులకు కబీరు ధైర్యము చేకూర్చెను. తమ్ముతాము గొప్ప జాతివారమని చెప్పుకొనే హిందూ కులస్థులను అతడు నిందించెను. ఇందువలన నిన్నుజాతికి చెందిన పతితులు, అడుగడుగునా అణగద్రొక్కబడిన అసహాయులు కబీరుని తమ సహానుభావిగా, మిత్రునిగా భావించెడివారు. ఇందువలన పండితులు, మాల్వీలు, కులమత భేదములను పాటించెడి సంకుచిత హృదయులు కబీరునకు శత్రువులైరి.

సికందర్ లోడి అనే మహమ్మదీయ సుల్తానుకు కబీరు ఈ విధముగ మహమ్మదీయులను నిందించుట, ఖండించుట ఏ మాత్రము నచ్చలేదు. అతడు దొకసారి కబీరును గొలుసులతో కట్టివేసి గంగలో పార వేసెను. కాని ఈశ్వరానుగ్రహమున కబీరు గొలుసులు తెగిపోయినవి. వెంటనే అతడు గంగనుండి బయటకు వచ్చెను. ఈ విధముగనే మరొకసారి కబీరు క్రోధోన్మాదముతోనున్న ఏనుగు ఎదుట విసిరివేయబడెను. ఏనుగు కబీరువద్దకు రాగానే శాంతించి మరొకవైపునకు వెళ్ళుచు నెమ్మదిగా మరలిపోయెను.

కబీరు అన్ని ప్రాణులపై దయకలిగినటువంటి వాడు. అందరను క్రేమించెడివాడు. అతడు దీవిధముగ పలుకుచుండెడివాడు—

పుస్తకము లెన్నిచదివినా ఎవ్వడూ

పండితుడు కాలేడు... కాని ఎవరైనా

ప్రేమ అనేది రెండు అక్షరములు చదివి
నంత మాత్రముననే పండితుడు కాగలడు.

ఆతడు సమస్త జ్ఞానమును సరళమైన భాషలో అందచేసెను. ఆతని భాష భోజపురీ, రాజస్థానీ, పంజాబీ, అరబ్బీ, ఫారశీ పదములతో నిండియున్నటువంటిది. కబీరు భాష మిక్కిలి శక్తివంతమై నటువంటిది. ఎంతటి గంభీర విషయమునైనను, సుకువుగా చెప్పటవలన తిన్నగా అది ప్రజలకు బోధపడుచుండెడిది. ఆతడు భాషా నియమములను పాటించెడివాడు కాదు. కాని చెప్పదలచుకొనినది ప్రజలకు స్పష్టముగ తెలియ పరచెడి వాడు.

ఆతని భాషవలెనే ఆతని మతముకూడ అనేక భావములతో నిండియున్నటువంటిది. ఆతడన్నిమతములలోని మంచిని స్వీకరించెను. పదములు, సాకీలు (పాటలు) ద్వారా, ఆతడు చెప్పు ప్రతివిషయము జేదములు, ఉపనిషత్తులలోనిదే, బౌద్ధమతములో నున్నటువంటిదే. అది యోగీశ్వరుల యోగములో నున్నదే. మహమ్మదీయ నూఫీ సంప్రదాయమునకు చెందినటువంటిదే. ఆతని మతము భావప్రధానమై నటువంటిది. జ్ఞాన ప్రధానమై నటువంటిది కూడ. ఆతడు తన మతము సహజమై నటువంటిదనెడివాడు. సహజమైన మతమనగా సాధారణమైన మనుష్యుడు ఏ మతము నవలంబించగలడిో అదియేనని ఆర్థము. హిందూ సంఘము పతనమగుచున్న రోజులవి. దురాచారములు ప్రబలియున్న కాలమది. ఈ దంభాచారపు సంకల్పము తెగత్రెంచి సహజమత చీక్షనొసగ గలిగెడి జైరము కబీరువంటి నిస్వార్థ సన్యాసికేతగును. లేకున్నచో మరెవరు ఇంతటి కఠినమైన మార్గము నవలంబించగలరు. దారిలో కష్టములు, నిందలుతప్ప వేటిని ఆశించలే నట్టి మార్గమది. ఆ కాలములో ఈ విషయములను ప్రస్తావించుట అనగా ముళ్లపై నడచుటవంటిదే. కాని కబీరు నిర్భయుడు. తాను నమ్మిన దానిని చెప్పటకు భయపడెడివాడు కాదు. నిజమైన హిందువు, నిజమైన మహమ్మదీయు దేవరొ కబీరు ఈ విధముగా చెప్పెను.

“ఎవనిసీతి సరియైనదో వాడే హిందువు

వాడే మహమ్మదీయుడు

ఎవడు బ్రహ్మ నెరుగునో వాడే బ్రాహ్మణుడు

ఎవడు రహమాన్ ను ఎరుగునో వాడే కాఫీర్.”

కబీరు సిసలైన జ్ఞాని, నిజమైన భక్తుడు. ఈశ్వరుడు ఒక్కడేనని, పేర్లు వేరైనంత మాత్రమున భేదమేమియు లేదని అతడు బోధించెను. రాముడైనను రహిమైనను యిద్దరు ఒకే పరమాత్మ స్వరూపులు. పరమాత్మనే పూజించవలయును. అతడు ప్రేమ, సత్యము, సేవమొదలగు వాటిని ప్రబోధించుచూ కూడ ఈశ్వర జపమును మానలేదు. ఒకప్పుడతడు దైవమునకు భార్యగా తనను భావించెడివాడు. మరొకప్పుడు ఈశ్వరుని తల్లిగా భావించి తాను కొడుకై “హరీ, నీవు తల్లివి. నేను నీపుత్రుడను” అని పలుకు చుండెడివాడు.

కబీరు తన సాధు స్వభావమువలన అందరికీ ప్రేమపాత్రుడయ్యెను. అతడు మరణించినపుడు హిందూ మహమ్మదీయుల మధ్య పోట్లాట జరిగెనని చెప్పుదురు. హిందువులు అతనిని హిందువనిరి. అందువలన అతనికి దహన సంస్కారము చేసెదమనిరి. మహమ్మదీయులు అతనిని మహమ్మదీయుడని, అతనికి గోరీ కట్టెదమనిరి. పోరాటము లేకలేదు.

చివరకు కప్పిన బట్ట ఎత్తి అతని శవమును చూడగా అచట కొన్ని పువ్వులు మినహా మరేమియులేదని చెప్పుదురు. సగము పువ్వులను మహమ్మదీయులు తీసికొని గోరీ కట్టించిరి. సగము పువ్వులు హిందువులు తీసుకొని సమాధి కట్టిరి. భక్త కబీరు మగహర్ లో క్రీ. శ. 1518 వ సంవత్సరములలో సుమారు నూట ఇరువది సంవత్సరముల వయస్సులో మరణించెను.

కబీరుదాసు కాలములో భారత దేశములో హిందూ మహమ్మదీయుల మధ్య వికమత్యము నేర్పరచుట ఒక గడ్డు సమస్యగా నుండెను. అతడెంతో ధైర్య సాహసములతో హిందూ మహమ్మదీయుల వికమత్యమునకు పునాదులు వేసెను. ఇరువురు పరస్పర ప్రేమనురాగాలతో సంఘటించుటయే నిజమైన మతమని అతడు వక్కాణించెను. అన్ని మతములకు చెందిన పరమాత్మ ఒక్కడేనని ప్రప్రథమముగా ఘోషపథముగా చెప్పినది కబీరే. మనమందరము హిందువులైనను, మహమ్మదీయులైనను, సిక్కులైనను క్రైస్తవులైనను ఆ పరమాత్మ సంతానమేననియు, అన్నదమ్ములవంటి వారమనియు అతడు పలుసార్లు ఘోషించెను.

ఎన్నో వందల సంవత్సరముల క్రిందట కబీరు దేనిని ప్రస్తావించెనో దానినే మన బాపూజీ జీవిత పర్యంతము బోధించిరి. గాంధీజీకి కబీరు రచించిన ఈభజన ఎంతో యిష్టమైనటువంటిది.

“ రాముడను, రహీమను,

వీడైనను ఆతని స్మరణయేకదా ”

భక్త కబీరు భారతదేశపు మహాపురుషులలోనొకడు. అతడు తన కాలములో దేశ ప్రజలకు మత సాంఘిక క్షేత్రములలో సరియైన మార్గమును చూపించి, సత్యము, ప్రేమ, ఐకమత్యము, మానవత్వము మొదలైన మహాన్నత ఆశయములను బోధించెను.

నానక్

సిఖుమతమును స్థాపించిన గురునానక్ దేవ్ క్రీ.శ. 1469 వ సంవత్సరములో లాహోరు నగరమునకు, రమారమి ముప్పదియైదు మైళ్ల దూరమున దక్షిణ-పశ్చిమముగా రాయీ మోయితలోవండీ (నన్ కానా సాహేబ్) అనే గ్రామములో ఒక ఖత్రీ కుటుంబములో జన్మించెను. అతని తండ్రివేరు మెహతాకాలూ. తల్లివేరు తృపత్. మెహతాకాలూ గ్రామకరణము.

నానక్ దేవ్ చిన్ననాటినుండియే ఈశ్వరుని ధ్యానించుచుండెడివాడని చెప్పుదురు. అతడు తన మిత్రులతో తరుచు ఈవిధముగా చెప్పుచుండెడివాడు—మీరదైనా క్రొత్త అట అడుకొనదలచినచో నేనేమి చేయుచున్నానో అటులనే చేయుడు. నావలెనే కూర్చొనుడు. నాతోపాటు మనస్సుతో సత్యస్వరూపుడైన ఈశ్వరుని ధ్యానింపుడు.

నానక్ దేవ్ కు ఏదేండ్ల వయస్సులో అతని తండ్రి, విద్యాభ్యాసమునకై అతనిని గోపాల్ పండితుని వద్దకు తీసికొనిపోయెను. గోపాల్ పండితుడు ఎంతో స్నేహముతో నానక్ దేవ్ ను తనవద్ద కూర్చుండజెట్టుకొని చదువుకొనుమని చెప్పెను. నానక్ దేవ్ గురువునిట్లడిగెను. “గురువుగారూ, మీరు నాకేమి నేర్పుదురు?” గురువు ఇట్లనెను: “నేను నీకు వ్యాపారపు లెక్కలు, గణిత శాస్త్రము, ఇంకా ఇతర విషయములను నేర్పుదును”.

ఇది వినగానే నానక్ దేవ్ ఇటువంటి విద్యనేమియు నేర్చుకొననని జవాబు చెప్పి చూ యిట్లనెను. ఈ విద్య ప్రాపంచిక మైనటువంటిది. నేను అంత్య దశలో కూడ ఉపయోగపడునటువంటి విద్యనే నేర్చుకొందును.

ఇదివిని రుపు ఆశ్చర్యగతుడై నానక్ దేవ్ వైపు తడవ దృష్టితో చూచెను.

హిందీ, గణితము నేర్చుకొనుట యిష్టములేదని తెలుసుకొని తండ్రి తన కమారుని మొదటిలో బ్రిజలాల్ పండితునివద్ద సంస్కృతము నేర్చుకొనుటకు తరువాత మార్క్సి కతుబుద్దీన్ వద్ద ఫారశీ నేర్చుకొనుటకు తీసికొని వెళ్లెను. కాని వీరువురు ఉపాధ్యాయులు కూడ పిల్లవాడైన నానక్ జ్ఞానమును చూచి మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడిరి. నానక్ సంస్కృతము, ఫారశీ అభ్యసించుటకు అంగీకరించెను. అతనిని చదివించుట వృధాయేనని నానక్ దేవ్ తండ్రి తలంచెను. ఇందువలన నానక్ దేవ్ ను గేదెలను మేపుటకు పంపసాగెను. అతడు గేదెలను తీసుకొని అడవులకు పోయెడివాడు. అచట ఈశ్వరుని ధ్యానించుచు కూర్చొని యుండెడివాడు.

ఒకసారి అతడు ధ్యాననిమగ్నుడైయున్నప్పుడు అతని గేదెలు ఒక జాబ్ పాలము లోనికి పోయినవి. ఆ పాలమును కొంత పాడు చేసినవి. ఆ జాబ్ గ్రామ పెద్దలతో ఫిర్యాదు చేసెను. గ్రామ పెద్ద నానక్ దేవ్ ను పిలిచి యిట్లడిగెను: నీవు గేదెలతో అతని పాలమును ఏల పాడు చేయించితివి ?

నానక్ దేవ్ వెంటనే బదులు చెప్పెను. “పాడుచేయువాడు, బాగుచేయువాడు ఈశ్వరుడే. అతడు పాడుచేసినలో బాగుచేయకలడు కూడ. మనమేమి చేయలేము.

ఈ జవాబు ఆ పిల్లవాని నోటినుండి విని ఆ గ్రామ పెద్దకు ఇంకేమి అడుగవలెనో తోచలేదు.

నానక్ దేవ్ కు నానక్ కీజీ అనే ఒక ఆక్కయ్య ఉండెడిది. ఆమెకు వివాహమయినది. ఆమె నానక్ దేవ్ ను మిక్కిలి ప్రేమించుచుండెడిది. నానక్ దేవ్ పై తండ్రి కోపమును చూచి, ఆమె తన భర్తకు నచ్చచెప్పి తనయింటికి సుల్తాన్ పూర్ తీసుకొని వెళ్లెను. అచట నానక్ దేవ్ దాంతో ఖాన్ లోడి అనే వర్తకునివద్ద పనిచేయుచు అతని అంగడిలో సామాన్లను అమ్ముచుండెడివాడు.

పదునెనిమిదవ ఏట నానక్ దేవ్ వివాహము మూల్ చంద్రజీ కమార్తయైన సులక్షణాదేవితో జరిగెను. వారికి శ్రీ చంద్ర, లక్ష్మీదాసు అనే ఇద్దరు కొడుకులు గలిగిరి.

నానక్ దేవ్ ఇంతవరకు ఏదోవిధముగా ఆ అంగడి పని చూచుచుండెను. కాని అతడు చాలామందికి డబ్బు తీసికొనకుండనే వస్తువులనిచ్చుచుండెడివాడు. డబ్బు

తీసుకొనకయే అపసరమైనవారికి సామాన్లు ఎందుకివ్వరాదని అతడనుచుండెడివాడు. నానక్ దేవ్ దయవలన బీదవారికి పూరకనే సామాన్లు దొరుకుచుండెడివి.

ఒకసారి ఒక విచిత్రమైన సంఘటన జరిగినది. అతడొకనికి గోధుమసిండి తూచుచుండెను. ఒక నేరు రెండు నేరు మూడు నేర్లు ఈవిధముగ పన్నెండు స్వేదరకులెక్క సరిగా వచ్చినది, కాని పదమూడవ నేరు (వీనిని హిందీలో తేరా అంటారు.) ఇది రాగానే తేరా, తేరా అనడం ప్రారంభించెను. అంటే ఈ ప్రపంచములో 'మేరా' (నాది) ఏమున్నది. అంతా 'తేరా' (నీదే) అంటే భగవంతునిదే, అని చెప్పుచూ అతడా గోధుమసిండినంతనూ తూచియిచ్చెను. ఇందువలన యజమాని అతనిని ఆఠోజాననే దుకాణమునుండి తీసివేసెను.

నానక్ దేవ్ జీవిత పర్యంతము ప్రజలలో శత్రుత్వమును ద్వేషభావమును రూపుమాపుటకు కాయశక్తుల ప్రయత్నించెను. ఎవరూ హిందువుకాదని మహమ్మదీయుడు కాదని అతడు అనుచుండెడివాడు. అందరు ఆ పరమేశ్వరుని నేవకులే అని అనెడివాడు. ప్రపంచములో ఎవ్వరూ దుర్మార్గులు కారని అతడనెడివాడు. ఇతరుల చెడును మాచుటకు బదులు ముందు మన దోషములను మెరుగవలెననియు వాటిని పోగొట్టుకొనుటకు ప్రయత్నించవలెననియు, అప్పుడే మన జీవితము సార్థకమగుననియు అతడు పదే పదే చెప్పెడివాడు. ఇతరుల నేవచేయుటయే గురునానక్ ఆదర్శము.

నానక్ దేవ్ ఆ కాలములో గొప్ప సంఘ సంస్కర్తకూడ. అంటరాని తనము గ్రుడ్డి నమ్మకములు, డంబాచారములను ఖండించి, పరోపకారము, మానవ ప్రేమ, పరస్పర సహాయము మొదలగువాటిని కొనియాడెను. అతడు ప్రజలకు వికమత్యముతో నుండమని బోధించెను. హిందూ మహమ్మదీయ వికమత్యము నతడు అధికముగా సమర్థించెను. అందరి భగవంతుడు ఒక్కడేనని అతడు బోధించెను. అనేకచోట్ల పర్యటించి ప్రజలకు మానవ ప్రేమను ప్రబోధించెను. శాంతి ప్రచారము గావించెను. సుఖ శాంతుల సందేశమును ప్రజలకందించుటకు గురునానక్ దేశవిదేశ యాత్రలు ప్రారంభించెను.

ప్రప్రథమముగా నతడు ఐమనాబాద్ వెళ్లి అచట లాలో అనే పేరుగల ఒక వడ్డంగి యింటిలో నుండెను. అక్కడనుండి ఢిల్లీ, గయా, హరిద్వార్, కాశీ, జగన్నాథపూరి

వరకు వెళ్ళెను. తరువాత అతడు దక్షిణ భారత దేశమునకు బయలుదేరి నేతుబంధ్ రాష్ట్రము, అర్బుదగిరి, లంక మొదలగు స్థానములకు వెళ్ళి అచట తన మతమును ప్రచారము చేసెను. దక్షిణదేశమునుండి తిరిగవచ్చిన తరువాత అతడు గణ్ధీవార్, హేమకూట్, టెహర్, సర్ హార్, గోరకృష్, సిక్కిమ్, ఘాటాన్, టిబెట్ మొదలగు ప్రదేశముల యాత్రచేసి బెలూచిస్థాన్ మీదుగా మక్కాకూడ వెళ్లెను. ఈ యాత్రలో అతడు ఇరాన్, కంఠార్, కాబూల్, బాగ్ దాద్ మొదలగుచోట్ల “సత్యనామ” ఉపదేశము నిచ్చెను. ఈ ప్రపంచములో అన్నిపనులు ఆ పరమేశ్వరుని కృపకలననే జరుగుచున్నవి. ఇందువలన పోరాటములు, చిన్న పెద్ద భేదములు పాటించుట మానుకొని నిర్మల హృదయముతో ఈశ్వరస్మరణచేయవలయును. దయ ధర్మము, నమ్రత, ప్రేమ, సత్యము మొదలగువాటిని ఎవడు పాటించునో అతడు జీవితములో సుఖమును పొందగలడు.

వానక్ దేవ్ ఉపదేశముల ప్రభావము అన్నిమతముల వారిపై బడెను. చాలమంది వెంటనే అతని శిష్యులైరి. అతని పట్ల గాఢమైన శ్రద్ధా భక్తులను ప్రదర్శింపసాగిరి.

గురువానక్ ఉపదేశము నిచ్చెడి పద్ధతికూడ చాల విచిత్రమై నటువంటిది. అతడు అతేలియాలో నున్నప్పుడు ఒకసారి మక్కావైపుకు కాళ్ళు చాచుకొని నిద్రపోయెను. ఇందులకు ఆక్కడి హవీలు, కాజీలు కోపము తెచ్చుకొని యిట్లనిరి. “అల్లా యింటివైపు కాళ్ళు పెట్టుకొని నిద్రపోవద్దు.”

గురువానక్ యిట్లు బదులు చెప్పెను. “కాజీగారూ. అల్లా యిట్లు ఎటులేదో అటువైపే నాకాలు వుండనీయండి.”

అందరూ ఆశ్చర్యము చెంది అతనివైపు చూస్తూ నిలబడిరి. గురువానక్ కాళ్ళను ఎటువైపు పెట్టవలెనో వా రెవరికీ తెలియలేదు. ఎందువలన అంటే ముల్లాలు కాజీలు పరమాత్మ అన్నిచోట్లా నుండునని ఎరుగుదురు.

గురువానక్ ఉపదేశమిచ్చెడి పద్ధతి యిటువంటిదే. అతడు ఎంతటి సరళమైన భాషలో తేలికగా వారికి తనమాటను తెలియ జేసెనో చూడండి. ఇందు వలననే ప్రజలపై అతని ఉపదేశముల ప్రభావము ఎక్కువగా పడుచుండెను. వా రతని ఎదుట నతమ స్వల్పలె యుండెడివాడు.

నానక్ దేవ్ గొప్పదనమును చాటు మరియొక సంఘటనకలదు. ఒకసారి నానక్ దేవ్ తండ్రి అతనిని గుజరావాలా జిల్లాలో చూహడ్ కానా అనే గ్రామమునకుపోయి ఆక్కడ నుండి ఉప్పు పనుపు మొదలగు వస్తువులనుకొని తెమ్మని చెప్పిరి. దారిలో నానక్ దేవ్ కు కొంతమంది దిగంబర సన్యాసులు ఎదురైరి. అతడు డబ్బంతయు వారికొరకు ఖర్చుచేసెను. అడిగిన మీదట “ఈ వ్యాపారములో నేనుచేసిన బేరమేసిగలదని” తండ్రికి బదులు చెప్పెను.

గురునానక్ హిందూ, మహమ్మదీయ, బౌద్ధజైన మొదలగు మతముల పుణ్యక్షేత్రముల యాత్రలన్నిటిని చేసెను. అన్నిచోట్లా అతడు సత్యస్వరూపుడైన ఈశ్వరునే స్మరించవలసిన దని ఉపదేశ మిచ్చెను. అతని ఉపదేశముల ప్రభావము అన్నిమతముల వారిపై కలిగెను. ఇందువలననే హిందువులు మహమ్మదీయులు జైనులు బౌద్ధులు అందరూ అతనిని అదరించెడి వారు. చాలామంది అతనికి శిష్యులైరి.

నానక్ దేవ్ కు యిద్దరు ప్రముఖ శిష్యులుండిరి. బాలా, మర్దానా. వా రెల్ల పూడు అతని వెంట యుండెడివారు. వారిని గురించి అనేక కట్టుకథలు ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. ఒకసారి నానక్ దేవ్ పంజాబులో పర్యటిస్తూ హసన్ అబ్దాల్ అనే చోటుకు చేరెను. అచట బాబా వలీ కంఠారీ అనే ఒక కపట సన్యాసి (ఫకీరు) యుండెడివాడు. దైవవశాత్తు ఆ ప్రదేశములో ఒకే ఒక సెలయేరు గలదు. అది అతని స్వాధీనములో నుండెను. మర్దానా ఎంత ప్రార్థించినను ఆ ఫకీరు నానక్ దేవ్ నకు జలము నిచ్చుటకు అంగీకరించలేదు. అప్పుడు నానక్ దేవ్ భూమిని బ్రదలు గొట్టి తనకొరకు సెలయేరు నొకదానిని సృష్టించెను. వెంటనే ఆ ఫకీరు అదుపులోనున్న సెలయేరు ఎండిపోయెను. అతడు కుపితుడై పైనుండి కొండలోని బండను దొర్లించెను. నానక్ దేవ్ దానిని తన ఆరచేతితో ఆపివేసెను. ఆరాతిపై అతని ఆరచేయి ముద్రపడెను. నేడు అచట ఒక విశాలమైన ‘గురుద్వారా’ నిర్మింపబడెను. ఈ గురుద్వారా పంజాపాహెబ్ అనే పేరుతో ప్రసిద్ధి గాంచినది.

ఇరువదియైదు సంవత్సరములు పర్యటనచేసిన తరువాత గురునానక్ కర్తూర్ పూర్ లోని నాస మేర్వరచు కొనెను. అచటనే సందేశముల నిచ్చుట ప్రారంభించెను.

అచటనే క్రీ.శ. 1588 వ సంవత్సరములో ఆశ్వయుజమాస శుక్లపక్ష దశమినాడు గురు నానక్ దేవ్ అత్యుత్తమదేవతమును త్యజించి పరలోకమును చేరెను. మరణకాలమున అతని

శిష్యుల నేకమంది అతని ప్రక్కన గుమిగూడిరి. హిందూ మహమ్మదీయ శిష్యులు నానాదేవ్ శవమునకై పోరాడుకొనిరి. హిందువులు అతడు తమ గురువని, అందుకు తాము అతనికి దహన సంస్కారము చేసెదమని చెప్పిరి. మరొకప్రక్కన మహమ్మదీయులు అతడు తమ ధర్మ గురువని చెప్పి అతనికి గోరీ కట్టెదమనిరి.

ఏజాతి మత భేదములను మాపుచేయుటకు గురునానాన్ జీవిత పర్యంతము ప్రయత్నించెనో వాటికొరకే అతని శిష్యులు ఈ విధముగ పోరాడుకొనుట ఏమాత్రము సమంజసమైనటువంటిది కాదు. కాని వారి శిష్యులు శవముపైకప్పియున్న దుప్పటిని తీసిచూడగా అచ్చట అతని శరీరమే లేదని చెప్పుదురు. కొన్ని పువ్వులు మాత్రమే పడియుండెను. ఇరుపక్షముల వారు చెరిపగము పువ్వులు తీసికొని తమ తమ పద్ధతుల ప్రకారము అతని అంత్య క్రియలు జరిపిరి. ఇటువంటి కథయే కబీరును గురించికూడ చెప్పుదురు.

గురునానాన్ ఆ స్తమించెను. కాని నేటికి అతని ఉపదేశములు మన మనస్సులలో యిమిడి యున్నవి. అతడు నిజముగా త్యాగపురుషుడు, మహాత్ముడు. ఈ ప్రపంచము అంతయు మాయ అనియు ఏదియు శాశ్వత మైనది కాదనియు అతని దృఢవస్మృతము. ఇంక వలన మానవ జన్మనైతి పరోపకారము చేయని వానిజన్మ వ్యర్థము, అని అతడు మరీ మరీ బోధించెడివాడు. గురునానాన్ దేవ్ ను గురించి ఈ పద్యము మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కినది.

గురునానాన్ రాజయోగి

హిందువులకు గురువు

మహమ్మదీయులకు పీరు.

సూరదాసు

హిందీ భక్త కవులలో మహాత్మా సూరదాసు స్థానము తులసీదాసుకంటె ఏ మాత్రము తీసిపోయినదికాదు. హిందీ సాహిత్యమునకు సూరదాసు యొగగినది ఇంటింతగాదు. ఇచట మనము అతనిని గురించి సంక్షిప్తముగా తెలుసుకొందము.

సూరదాసు ఏ సంవత్సరములో మరణించెనో సరిగా చెప్పలేము. కాని అతడు అక్కరు చక్రవర్తి కాలమునాటివాడని చెప్పటం కేమాత్రము సందేహములేదు. 'ఆయినే అక్కరీ'లో అతని పేరు వచ్చినది. కాని ఈ రోజులలో ఏ విధముగ కొద్దో గొప్పో పాదగల ప్రతి గ్రంథివాడు సూరదాసుని పిలవబడుచున్నాడో అటులనే ఆ కాలములోకూడ చాలామంది గ్రంథివాండ్లు, పెక్కుమంది కన్నులు కలిగినవారు, తమ భజనకీర్తనలవలన సూరదాసుని పిలువబడెడివారు. అట్టి వారిలో ముగ్గురు సూరదాసులు మిక్కిలి ప్రసిద్ధి కెక్కిరి.

ఈ సూరదాసులలో ఒకరు బిల్వ మంగళుడు. అతడు తన రెండు కండ్లలోను నూది గుచ్చికొని ఈ విధముగా సూరదాసయ్యనని చెప్పదురు. రెండవ సూరదాసు అసలుపేరు మదనమోహనుడు. అతడు అక్కరు దర్బారులో పాడుచూ నృత్యము చేసెడివాడు. సూరభృజ పులసువాడగుటచే సూరుడని పిలువబడెను. మూడవ సూరదాసు (అసలైన సూరదాసు) జన్మాంధుడయ్యెను సూరసాగర్ అను గ్రంథమును రచించుటచే అతనిపేరు హిందీ సాహిత్యములో చిరస్థాయిగా నిలిచిపోయెను.

సూరదాసు జనన మరణములను గురించి ఇతమిదముగా ఏమియు చెప్పలేమని వైన పేర్కొనబడినది. కాని నేటి వరకు లభించిన ఆధారమువలన సూరదాసు క్రీ॥ శ॥ 1483 వ సంవత్సరమున జన్మించెననియు అతడు క్రీ॥ శ॥ 1535 లో మరణించెననియు తెలియుచున్నది. ఈ విధముగ సూరదాసు రమారమి నూటరెండు సంవత్సరములు జీవించెను.

'సూరసాగరము' కాక అతడు రచించిన మరి రెండు గ్రంథములు లభించుచున్నవి. ఒకదాని పేరు 'సూరసారావళి' రెండవదాని పేరు 'సాహిత్య లహరి'.

సాహిత్య లహరిలో నూరదాసు క్లప్తముగా తన వంశ పరిచయము నిచ్చెను. వంశ పరిచయము ఆ కాలమునాటి పద్ధతి ననుసరించి పురాణ శైలిలో నిచ్చెను. రాజా పుత్రు ఒక సారి యజ్ఞము చేసెనని నూరదాసు వ్రాసెను. ఆ యజ్ఞమువలన ఒక దివ్యపురుషుడుద్భవించెను. బ్రహ్మ ఈ దివ్య పురుషుని పేరు బ్రహ్మరావు అని పెట్టెను. ఈ బ్రహ్మరావు కలములో చంద్రభట్టు (చంద్రవరదాయి) జన్మించెను. ఢిల్లీ చక్రవర్తి పృథ్వీరాజు దర్బారులో చంద్రభట్టు మిక్కిలి సత్కరింపబడెను. ఇతడే పృథ్వీరాజు రాసో అను గ్రంథమును రచించెను. ఈ చంద్రభట్టు వంశములోనే కొంతకాలమునకు హరచంద్రుడుద్భవించెను. ఈ హరచంద్రుడే మహాత్మా నూరదాసు తాత. నూరదాసు అసలు పేరు నూరజ్జీ చంద్రుడు. ఏడుగురు అన్నదమ్ములు. ఏడుగురన్నదమ్ములలో అందరికంటె చిన్నవాడు నూరదాసు పుట్టు గుడ్డి. అతని ఆరుగురన్నలు యుద్ధములో చనిపోయిరి. ఆరుగు రన్నలు మరణించిన తరువాత నూరజ్జీ చంద్రుడు విరక్తి చెంది ఒంటరిగా యిల్లు విడిచి వెళ్లిపోయెను. గ్రుడ్డివాడైనందున దారిలో అతడొక బావిలో పడిపోయెను. ఏడు రోజులవరకు అందులోనే యుండిపోయెను. ఏడవనాడు స్వయముగా కృష్ణభగవానుడు అతనిని రక్షించెననియు, అతనికి దివ్య దృష్టి నొసగెననియు చెప్పుదురు. ఆప్పటినుండియే నూరదాసు వ్రజభూమిలో ఉండసాగెను. కృష్ణభగవానుని భక్తిలో లీనుడయ్యెను.

ఈ వైకథ నూరదాసు స్వయముగా చెప్పుకొనెను. ఈకథ నావరించుకొనియున్న పురాణపు తెరను తొలగించి నూరదాసు పూర్వజులు బ్రహ్మ తనగా జ్ఞాన ప్రచారముచేసెడి బ్రాహ్మణులని నిరూపించుటకు ప్రయత్నములు జరిగినవి. ఈ వంశమునందు పృథ్వీరాజు కాలములో చంద్రభట్టు, తరువాత అక్బరు చక్రవర్తి కాలములో నూరజ్జీ చంద్రుడు జన్మించిరి. నూరజ్జీ చంద్రుడు జన్మాంధుడు. అతడజ్ఞానమనెడి బావిలో పడిపోయెను. కృష్ణభగవానుడు దయచూపి అతనికి దివ్యదృష్టి నొసగి అజ్ఞానాంధకారమును తొలగించెను. ఈ విధముగ దివ్యదృష్టిని పొంది అతడొక లక్షపద్యములు రచించెను. లక్ష పద్యములు వ్రాసిన సంగతి అతడు నూరసారావళిలో స్వయముగా ఈ విధముగ తెలియ పరచెను.

ఆనాటినుండి హరి స్మరణగావించి

తిని, ఒక లక్ష్య పదములలో

(“లక్ష్య” అను మాటకు లక్ష, లక్ష్యము అని రెండర్థము లున్నవి)

కాని నూరదాసు రచించిన ఏడువేల పదము లభించినవి. బహుశా 'ఒక లక్ష్య పదములతో' అనుదాని యగ్రము అతడు ఒక లక్ష్యముతో అనగా ఏకైక లక్ష్యముతో పదములు రచించెను. కాని ఏడువేల పదములుకూడ తక్కువేమికాదు. వాటి సంగ్రహము నూరసాగర్ ఆనే పేరుతో సార్థక మయ్యెను. నూరదాసు అక్కరు చక్రవర్తి పరిపాలనా కాలములోనుండెనని పైన చెప్పబడినది. ఒకసారి అక్కరు తాన్ నేన్ ద్వారా నూరదాసు పాటవిన అతనిని కలుసుకొనవలెనని తలచెను. ఆ సమయములో నూరదాసు మధురలో నుండెను. అక్కరు ఆచటకు వెళ్ళి నూరదాసును కలుసుకొనెనని నూరసాహిత్య పరిశోధకుల అభిప్రాయము. నూరదాసు - అక్కరుల కలయిక ఢిల్లీలో జరిగెనని మరొకొందరు విద్వాంసుల అభిప్రాయము. మరొకొందరి అభిప్రాయ మేమనగా ఈ యరువురు మహాపురుషుల కలయిక ప్రయాగలో అక్కరు కోటనూ ఆనఆట్టనూ నిర్మించుటకు వెళ్ళినప్పుడు జరిగెను.

అక్కరుకు బిల్వమంగళ నూరదాసువలన పరిపూర్ణమైన సంతోషము కలుగ లేదని తెలియుచున్నది. నూరసాగర్ ను రచించిన నూరదాసు ఖ్యాతి అతని చెవినిపడినప్పటి నుండి తన ఆస్థానములో నవరత్నముల నుంచుకొనెడి ఈమహా పరిపాలకుడు నిజమైన నూరదాసును వెదకి వెదకి చివరికి అతనిని కలుసుకొనెను. కాని అతనిని ఢిల్లీకి పిలిపించి తన దర్బారులో నుంచుకొనవలెననెడి ప్రయత్నములో సఫలుడుకాలేదు. నూరదాసు తన జీవితమును కృష్ణభగవానుని సేవకై అర్పించెను.

ఆ కోజులలో మరొక మహాపురుషుడుద్భవించెను. అతడు నూరదాసుకు అక్కరు కంటె మహనీయుడుగ కనబడెను. నూరదాసు అతని కొలువులో నుండుటకు యిష్టపడెను. ఆ మహాపురుషుడే వల్లభాచార్యులు. వైష్ణవమతమును ప్రచారము చేసిన మహనీయుడు. దక్షిణదేశములో దిగ్విజయమును పొంది ఉత్తరదేశము వచ్చినప్పుడు అతడు నూరదాసు ఖ్యాతిని విని స్వయముగ అతనిని కలుసుకొనుటకు బయలుదేరెను. ఆ సమయములో నూరదాసు గోఘాట్ లో సన్యాసియై నిజసించుచుండెను. ఆస్థానము ఆగ్రా - మధురలనుధ్యును న్నది. వల్లభాచార్యులు తన యిష్ట జైవారాధనకై గోవర్ధనములో ఒక చిన్న దేవాలయము కట్టించెను. ఆ దేవాలయము శ్రీనాథ దేవాలయమనే పేరుతో ప్రసిద్ధి కెక్కెను. ఆచట పూజార్చనలకు ఏర్పాట్లుండెను. కేవలము భజన కీర్తనలకు మాత్రమే ఏర్పాటు చేయుట మిగిలి యుండెను. ఇందువలన నూరదాసు సహాయము పొందవలెనని వల్లభాచార్యులు గోఘాట్ కు వెళ్ళెను.

దక్షిణ దిగ్విజయము గావించిన మహాప్రభు వల్లభాచార్యులు గోఘాట్ వచ్చెనని నూరదాసుకు తెలియగానే అతడు స్వయముగ ఎదురేగి వల్లభాచార్యులను కలుసుకొనెను. వల్లభాచార్యులు నూరదాసును మిక్కిలి ప్రేమతో తన దగ్గర కూర్చుండబెట్టుకొని భజన కీర్తనలు పాడమనెను. అప్పుడు నూరదాసు “హరీ, పతితులలోకెల్లా పతితుడను” అనే పాటను పాడెను. అప్పుడు ఆచార్యుడు నూరుడు వయ్యకూడ ఎందుకీవిధముగ బ్రతిమాలు కొనుచున్నావు. భగవంతుని లీలను వీల వర్ణించరాదు. అని ప్రశ్నించెను.

“మహాత్మా నేనేమి ఎరుగను” అని నూరదాసు బదులు చెప్పెను.

అప్పుడు వల్లభాచార్యులు అతనికి దీక్ష నొసగెనని చెప్పుచురు. భాగవతములోని కొంతభాగమును, పురుషోత్తమ సహస్రనామమును చదివి వినిపించెనని యందురు. తదపరి నూరదాసు హృదయములో సంపూర్ణ భాగవతకథ ముద్రింపబడెను. అతడు వల్లభాచార్యుని కద్ద దీక్షను బొంది తన శిష్యులందరకు ఆ దీక్ష నిప్పించి అందరను తన వెంట తీసుకొని, ఆచార్యునితోకలిసి వ్రజభూమికి వెడలిపోయెను. గోవర్ధనము చేరిన తరువాత వల్లభాచార్యుడు నూరదాసుకు శ్రీనాథుని దర్శనముగావించెను. ఆ సమయమున నూరదాసు ఈ పాటను పాడెను.

“అబ్ మై నాచో బహుత్ గోపాల్”

ఇది విని వల్లభాచార్యుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై యిట్లనెను. “నూరదాస్, యింక నీలో ఆజ్ఞానమేమియు మిగులలేదు.”

నూరదాసు గొప్ప వినయముకలవాడు. తనను పరమేశ్వరుని సేవకునిగా భావించి భజన కీర్తనలు రచించుచు పాడుచుండెడివాడు. అతడు కృష్ణభగవానుని జన్మ, లీలలను వర్ణించుచుండెను.

నూరదాసు పాటలన్నిటిని రెండు భాగములుగ విభజింపవచ్చును. మొదటిభాగములో వేడుకొలు పాటలు, ఇవి వల్లభాచార్యులను కలుసుకొనక పూర్వము రచించినటువంటివి. రెండవ భాగములో కృష్ణ లీలలకు సంబంధించిన పాటలు. ఇవి వల్లభాచార్యులను కలుసుకొనిన తరువాత రచించినటువంటివి. నూరసాగరులో నున్న వేలకొలదిపాటలు కృష్ణ లీలలకు

దక్షిణ దిగ్విజయము గావించిన మహాప్రభు వల్లభాచార్యులు గోఘాట్ వచ్చెనని సూరదాసుకు తెలియగానే అతడు స్వయముగ ఎదురేగి వల్లభాచార్యులను కలుసుకొనెను. వల్లభాచార్యులు సూరదాసును మిక్కిలి ప్రేమతో తన దగ్గర కూర్చుండబెట్టుకొని భజన కీర్తనలను పాడమనెను. అప్పుడు సూరదాసు “హరీ, పతితులలోకెల్లా పలికుడను” అనే పాటను పాడెను. అప్పుడు ఆచార్యుడు సూరదాసు వయస్సుకూడ ఎందుకీవిధముగ బ్రతిమాలుకొనుచున్నావు. భగవంతుని లీలలను వీల వర్ణించరాదు. అని ప్రశ్నించెను.

“మహాత్మా నేనేమి ఎరుగను” అని సూరదాసు బదులు చెప్పెను.

అప్పుడు వల్లభాచార్యులు అతనికి దీక్ష నొసగెనని చెప్పుచును. భాగవతములోని కొంతభాగమును, పురుషోత్తమ సహస్రనామమును చదివి వినిపించెనని యందుడు. తదపరి సూరదాసు హృదయములో సంపూర్ణ భాగవతకథ ముద్రింపబడెను. అతడు వల్లభాచార్యుని కద్ద దీక్షను బొంది తన శిష్యులందరకు ఆ దీక్ష నిప్పించి అందరను తన వెంట తీసుకొని, ఆచార్యునితోకలిసి వ్రజభూమికి వెడలిపోయెను. గోవర్ధనము చేరిన తరువాత వల్లభాచార్యుడు సూరదాసుకు శ్రీనాథుని దర్శనముగావించెను. ఆ సమయమున సూరదాసు ఈ పాటను పాడెను.

“అబ్ మై నాచో బహుత్ గోపార్”

ఇది విని వల్లభాచార్యుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై యిట్లనెను. “సూరదాస్, యింక నీలో ఆజ్ఞానమేమియు మిగులలేదు.”

సూరదాసు గొప్ప వినయముకలవాడు. తనను పరమేశ్వరుని సేవకునిగా భావించి భజన కీర్తనలు రచించుచు పాడుచుండెడివాడు. అతడు కృష్ణభగవానుని జన్మ, లీలలను వర్ణించుచుండెను.

సూరదాసు పాటలన్నిటిని రెండు భాగములుగ విభజింపవచ్చును. మొదటిభాగములో పేదలకు పాటలు, ఇవి వల్లభాచార్యులను కలుసుకొనక పూర్వము రచించినటువంటివి. రెండవ భాగములో కృష్ణ లీలలకు సంబంధించిన పాటలు. ఇవి వల్లభాచార్యులను కలుసుకొనిన తరువాత రచించినటువంటివి. సూరసాగరులో నున్న వేలకొలదిపాటలు కృష్ణ లీలలకు

సంబంధించిన పాటలే. నేటికీని వాటిని భజనలుగా ప్రజలు విసుగులేకుండా పాడుకొనుచున్నారు.

సూరదాసు తన భగవంతుని స్వామి, సఖుని రూపములోనే గాక పుత్రుని రూపములో కూడ ఆరాధించెను. అతని ఆరాధనా పద్యములు వాత్సల్య రసముతో నిండియున్నవి. కృష్ణభగవానుని బాల్య క్రీడలను సూరదాసు ఎంత మనోహరముగా వర్ణించెనగా వాటిని చదివినా, వినినా అల్లరిచేయు పసివాని చిత్రము మనకళ్ళ ఎదుట గోచరించును. మన మొక సాధారణమైన పిల్లవానిలో కూడ భగవంతుని చూడగల్గెదము. సూరదాసు రచించిన ఈ పాటలు భారతీయ సంఘములో బాలబాలికల మహత్వమును పెంపొందించెను. ఇందువలన వి గుణముల నైతే బాలకృష్ణునిలో సూరదాసు కల్పించెనో వాటిని తల్లిదండ్రులు తమ ముద్దు బిడ్డలలో గాంచుచుండిరి. ఈ విధముగా ఈ పాటలు పిల్లలను శ్రేష్ఠ నాగరికులుగ తయారు చేయుటకుకూడ సహాయపడుచున్నవి.

సూరదాసు తనయావజ్జీవితమును శ్రీ కృష్ణ భగవానుని సేవకై వినియోగించెను. ఉదయమునుండి సాయంత్రము వరకు కృష్ణుని పూజలో నిమగ్నుడై యుండెడివాడు. వైష్ణవుల ఈ పూజా విధానము పుష్టి మార్గమనబడుచున్నది. మహాత్మా సూరదాసు వైష్ణవులసేవా భావమును పాటలలోనికి మార్చెను. అతడు తన పాటలలో యశోదయై, బాలకృష్ణునికి మేల్కొలుపులుపాడును, చల్దియన్నమును తినిపించును, స్నానము చేయుచును, త్రాగించును, ఉదాహరణకు వీటిని పఠించండి,

“మేలుకో నాముద్దు గోపాలా,

తెలతెల తెల్లవారింది మేలుకో”

అందుకో యశోద తెచ్చిన వెన్నముద్దలనందుకో”

సూర్ అనగా సూర్యుడు. సూరసాగర్ లోని పాటలలో అతడు తనపేరు “సూర్” సూరజ్ లేక సూరజ్ దాస్ అని చెప్పుకొనెను. సూర్ అనేది చిన్నచెన్నందువలన మిక్కిలి ప్రచారములోనికి వచ్చెను. అతడు జన్మాంధుడైయుండుటవలన బహుశ ఈశబ్దము గ్రహివానికి

పర్యాయ పదమైనది. నేను ఏ గ్రుడ్డివానినైనా నూనావాని అని అంటే అశబ్దంతో ప్రసన్నుడై మిక్కిలి గర్వము చెందకలడుకూడ. ఈ విధముగా సూరదాసు పాటలు కన్నులున్న వాని అనందింప జేయుచున్న ఎడల అతని జీవితము గ్రుడ్డివారికి మార్గదర్శకమైనది. గ్రుడ్డి వారు, కన్నులు లేక పోయినను భగవంతుని భజనలద్వారా తమ జీవితమును పాశ్చాత్యము చేసు కొనగలమనే పాశమును సూరదాసు జీవితము నుండి నేర్పుకొనగలరు.

షేర్ షాహ్ సూరి

షేర్ షాహ్ అసలుపేరు ఫరీద్. అతడొక సాధారణమైన బాగీర్దారుని కొడుకు. తన బలపరాక్రమమువలన అతడు 'షేర్ షాన్' అనే పేరును పొందగల్గెను.

షేర్ షాహ్ తాత నూర్ ఆఫ్ఘన్ జాతివాడు. అతడు పెషావరు సమీపములో నివసించుచుండెడివాడు. అతనివృత్తిసిపాయితనము. ఇందువలననే అతడు సైనికోద్యోగము కొరకు వెదకుచు తూర్పు దిశకువెళ్లెను. అతనికొడుకు హుసన్ కూడ అతని వంట వుండెను. ఇద్దరు నేటి పంజాబులోని హోషియార్ పూర్ నగరమునకు సమీపముగా బాజ్ వాడా పరగణాలో నివసించుచుండెడివారు. అచటనే క్రీ. శ. 1472 వ సంవత్సరములో ఫరీద్ జన్మించెను. ఫరీద్ చిన్న నాటనే హుసన్ కు జాన్ పూర్ సుబేదారునివద్ద ఉద్యోగము దొరికెను. అతడు హుసన్ కు సహస్రాం బాగీరు నిచ్చెను. హుసన్ కుటుంబసమేతంగా సహస్రాం వెళ్లెను.

ఫరీద్ కు సవతి తల్లి ఉండెడిది. తండ్రి మరణించిన తరువాత సహస్రాం బాగీరు తన పుత్రునకే దక్కవలెనని ఆమె ఆశ. ఇందువలన ఫరీద్ అంటే ఆమె కేమాత్రము గిట్టెడిది కాదు. హుసన్ మీదకుడ ఆమె ప్రభావ మెక్కువగా నుండెను. అందువలన అతడు కూడ ఫరీద్ ను సరిగా చూచెడి వాడుకాదు. ఇందువలన యువకుడైన ఫరీద్ మనస్సు దుఃఖముతో నిండియుండెడిది. చివరకతడు సహస్రాం వదిలి జాన్ పూర్ వెళ్లిపోయెను. నాటినుండియే అతని జీవితములో సంఘర్షణ ప్రారంభమయ్యెను. అనేక బాధలకు గురియ్యెను.

ముందుగా అతడు తన చదువును వూర్తి చేయుటకు నిశ్చయించు కొనెను. ఫరీద్ ప్రతిభకు ముగ్ధుడై అతనిగురువు జమాల్ హుసన్ తో 'సీకుమారుడు చాల యోగ్యుడు. నీవు అతనియోగ్యతను ఎందుకుపయోగ పరచుకొనుటలేదు?' అని యనెను.

“యోగ్యుడా?”

“అవును. చాలా యోగ్యుడు, ఇంతేకాదు. అదృష్టము సరిగా ఉండినచో మున్ముందు అతడు గొప్ప కీర్తిని పొందగలడని నా అభిప్రాయము.”

ఏతండికి తనకుమారుని యోగ్యతను వినిన సంతోషము కలుగదు? పైగా జమాల్ ఖాన్ మాటను హసన్ మిక్కిలి గౌరవించెడివాడు. అతడు ఫరీదును పిలిచి అతనికి సహస్రాం, ఖ్వాస్ ఖూర్ జాగీరుల నిర్వహణ బాధ్యతను అప్పగించెను. ఫరీదు ఆజాగీరులను ఎంతగా చక్కపరచెననగా అది చూచిన వారందరూ దిగ్భ్రాంతులైరి. కాని ఫరీదు సవతితల్లి అతని ప్రజ్ఞను చూచి ఈర్ష్య పడినది. పాపము ఫరీదు సహస్రాం వదలి ఆగ్రా వెళ్ల వలసివచ్చెను. కాని అతని తండ్రి మరణించిన తరువాత ఫరీదుకు ఒక ఫర్మానాద్వారా తండ్రి జాగీరు వశమయ్యెను. క్రీ. శ. 1522లో అతడు బీహారు నవాబు బహార్ ఖాన్ లోహనీ వద్ద నాకరీ చేసెను. అటుపిమ్మట తన పరిశ్రమతోను, విశ్వాసముతోను నవాబును సంతృప్త పరచెను. ఒకనాడు బహార్ ఖాన్ వేటకు బయలుదేరెను. అప్పుడు ఫరీదు అతనివెంట వుండెను. అడవిలోనికి వెళ్ళగా అమాంతము ఒక సింహము దూకి మీదకు వచ్చెను. సింహము నవాబును చంపి యుండెడిదే. కాని ఫరీదు కైర్యముగా ముందుకు సాగి ఒంటరిగా సింహముతో పోరాడి దానిని చంపెను. బహార్ ఖాన్ ప్రసన్నుడై అతనికి షేర్ ఖాన్ అనే బిరుదునిచ్చెను. ఆ నాటి నుండి అతడు ఫరీదుకు బహు షేర్ ఖాన్ అని పిలువబడు చుండెను. ఇంతయేగాక బహార్ ఖాన్ అతనిని తన వశముగానూ, తన పుత్రుడైన జమాల్ ఖాన్ కు గురువుగాను నియమించెను.

ఫరీదు శత్రువుల నేకమంది అతనిపై నవాబునకు చాడీలు చెప్పిరి. ఇందువలన సహస్రాం జాగీరు తిరిగి అతనివద్దనుండి లాగుకొనిరి. ఆ సమయమున బాబర్ శిల్లీ చక్రవర్తిగా నుండెను. ఆ సమయములో షేర్ షాహ్ మొగలు సైన్యములో చేరెను. ఈ విధముగా అతడు పొందిన అనుభవము ముందతని కంటో ఉపయోగపడెను.

ఏదాది ఏర్పాదము తరువాత బహార్ ఖాన్ మరణించెను. షేర్ ఖాన్ మరల బీహారు తిరిగి వెళ్లెను. తన శిష్యుడైన జమాల్ ఖాన్ కు సంరక్షకుడై అతనిపేరుతో పరిపాలన చేయుచుండెను. మెల్ల మెల్లగా నాలుగేండ్లలో సైన్యములోని చాలా భాగమును తన వైపునకు ద్రిప్పుకొనెను. ఈలోపున ఘనార్ ప్రభువు తాజ్ ఖాన్ తన పుత్రునిచే చంపబడెను. అతని భార్య లాడముల్లిక షేర్ ఖాన్ ను పెండ్లి చేసుకొని అతనికి ఘనార్ కొడుకు స్వాధీనము చేసెను.

షేర్ ఖాన్ ఉన్నతిని చూచి జమాల్ ఖాన్ భయపడెను. అతడు ఈ నియంతను దూరముచేయుటకు ప్రయత్నించెను. కాని అతని ప్రయత్నము కొనసాగలేదు.

జమాల్ ఖాన్ భయపడి బెంగాలు వెళ్లి అచటిరాజైన మహమ్మదుషా సహాయము కోరెను. మహమ్మదుషా కూడ షేర్ ఖాన్ శక్తి పెరుగుట చూచి భయపడుచుండెను. అతడు జమాల్ ఖాన్ సహాయమునకు వెంటనే సంసిద్ధుడయ్యెను. ఇరువురి సేనలు షేర్ ఖాన్ పై దండెత్తెను. సూరజ్ ఘోష్ వద్ద యుద్ధము జరిగెను. ఆ యుద్ధములో బెంగాలు సుల్తాను, ఆఫ్ఘన్ సర్దారులు ఓడిపోయిరి. షేర్ ఖాన్ జీవితములో యీ విజయము ఎన్నదగినటువంటిది. ఈ విజయము లభింపకున్నచో అతడు మహా చక్రవర్తి కాగలిగి యుండెడివాడుకాదు.

మహమ్మదుషా గుజరాత్ పై దండెత్తి అచటి సుల్తాను బహదూర్ షాతో యుద్ధము చేయుచున్నప్పుడు ఆ అదను చూచుకొని షేర్ ఖాన్ బెంగాలుపై దండెత్తెను. సుల్తాన్ మహమ్మద్ షాకు ఆఫ్ఘనుల ముట్టడి నెదురించు సాహసము లేకుండెను. షేర్ ఖాన్ శక్తి అతకు ముందునుండియే అతనికి తెలుసు. ఇందువలన అతడు మూడు లక్షల నవరసులను పెద్ద యిలాకాను యిచ్చి సంధిచేసికొనెను. దీనితో షేర్ ఖాన్ గౌరవ ప్రతిష్ఠా వెనుకటికంటె మరింత పెరిగెను. గుజరాతులో మహమ్మదుషా బహదూర్ షాను ఓడించెను. అందుమూలమున చాలా మంది ఆఫ్ఘను సర్దారులు తమ సూతన నాయకుడైన షేర్ ఖాన్ తో కలిసిరి.

మహమ్మదుషా గుజరాత్ నుండి తిరిగివచ్చి ఆగ్రాలో భోగ విలాసములలో మునిగెను. కాని షేర్ ఖాన్ తనతో చేరిన క్రొత్త ఆఫ్ఘన్ సర్దారులను వెంట పెట్టుకొని బెంగాలును మరల ముట్టడించెను ఈసారి బెంగాలును వశపరచుకొని దీనిని తన రాజ్యములో కలుపుకొనవలెనని అతడు నిశ్చయించుకొనెను. అతడు బెంగాలు రాజధాని గౌడును ముట్టడించెను. మహమ్మదుషాకు, ఈ ముట్టడి సంగతి తెలియగానే ఆశ్చర్యము కలిగెను. షేర్ ఖాన్ నాటి పరిస్థితుల అదనుచూచుకొని క్రీ. శ. 1588 ఏప్రిల్ తో గాడ్ పై తన అధికారమును నెలకొల్పెను.

మహమ్మదుషా ఘనార్ లో విజయము పొందలేక జూలై 1588 లో గాడ్ పై తనకు మరలెను. షేర్ ఖాన్ యుద్ధములో మంచి అనుభవము గడించెను. అతడు మహమ్మదుషా తో బెంగాల్ లో యుద్ధము చేయదలచలేదు. ఇందువలన అతడు స్వయముగ గాడ్

నుండి తప్పకొని వీహరు, కౌన్ పూర్, కనాజ్ మొదలగు మొగలాయి ప్రదేశములను జయించి దోపిడి చేయనారంభించెను.

ఇంతలో వర్నాకాలము వచ్చెను. హుమాయూన్ మిక్కిలి సోమరి. విలాస పురుషుడు అతడు గాడ్ లో విజయము పొందినందున ఉత్సవము జరుపుకొనుచుండెను. షేర్ షాన్ అతని రాజ్యములోని అనేక ప్రదేశములను జయించి అగ్రా పోవు అన్ని మార్గములను నిరోధించిన తరువాతనే హుమాయూన్ నిద్రనుండి మేల్కొనెను. హుమాయూన్ తిరిగి అగ్రా వెళ్ళుటకు బంగారునుండి త్వరగా బయలుదేరెను. కాని షేర్ షాన్ అతని మార్గము నవరోధించెను. ఘోరయుద్ధము జరిగెను. ఎంతోమంది మొగలు సైనికులు పట్టుబడిరి. ఎంతోమంది నదిలో మునిగిపోయిరి. హుమాయూన్ కూడ తన గుఱ్ఱముతో గంగలోకి దుమికెను. అతడు మునిగిపోయెడి వాడే కాని ఒక పల్లెవాడతనికి తన తోలుసంచి ఇచ్చి దానిసాయముతో నదిలో నుండి బయటకు తెచ్చెను.

తరువాత హుమాయూన్ చక్రవర్తి యైనప్పుడు తన వాగ్దానము ప్రకారము బచ్చా సక్కా అనేపేరు గల ఆ పల్లెవానికి ఒకరోజు రాజ్యాధికారము నిచ్చెనని చెప్పుదురు. బచ్చాసక్కా ఆనాడు తనపేరుతో తోలు నాణెములను చలాయించెనని చెప్పుదురు.

షేర్ షాన్ యిప్పుడు కనాజ్ నుండి అస్సాం, చిట్ గాం వరకునున్న విశాల భూభాగమునకు రాజయ్యెను. అతడు తన విజయోత్సవమును వైభవముగా జరిపెను. చక్రవర్తి బిరుదును పొంది షేర్ షాన్ బదులు షేర్ షాహ్ అయ్యెను. తాను లోబరచుకొనిన ప్రదేశమును చక్కగా పాలించి తనరాజ్యమును ధృఢపరచుకొనెను.

హుమాయూన్ ఎంత ప్రయత్నించినను తనసోదరుల సహాయమును పొందలేక పోయెను. ఇందువలన ఆ మరుసంకల్పము అతడు ఒంటరిగా షేర్ షాహ్ పై దండెత్తెను. మే 17, 1540 న సంకల్పములో మొగలు — అప్పుడు నేనలు కనాజ్ వద్ద తలపడెను. షేర్ షాహ్ వద్ద ఏబదివేలమంది సైనికులు, హుమాయూన్ వద్ద ఒక లక్షమంది సైనికులుండెరి. కాని మొగలుల సైనిక వ్యవస్థ సరిగా లేదు. సైనికాధికారులు విలాస పురుషులు, సోమరులు. సైనికుల ధైర్యము ప్రారంభములోనే జారిపోయినది. ఒక గుండు నయినా త్రేల్చుకుండ అప్పుదులు విజయమును పొందిరి. హుమాయూన్ ప్రాణములను దక్కించుకొని పారి

పోయెను. పరులైన సంవత్సరములవరకు ఇటునటు తిరుగుచునే యుండెను. షేర్ షాహ్ వైభవముతో ఢిల్లీ ప్రవేశించెను. భారతదేశపు చక్రవర్తి యయ్యెను.

షేర్ షాహ్ ఐదేండ్లవరకు ఢిల్లీ చక్రవర్తిగా నుండెను. ఒక సాధారణమైన బాగీరుదారుగా నుండి ఢిల్లీ చక్రవర్తి యగుట మాత్రమే అతని గొప్పతనముకాదు చరిత్రలో అతి సాధారణమైనవలములో జన్మించి ఉన్నత పదవుల నలంకరించిన వ్యక్తు లెందరోకలరు. కాని షేర్ షాహ్ గొప్పతన మేమనగా అతడు ఆ కొద్ది సమయములో చేసిన గొప్పపనులను చదివి మనము ఆశ్చర్య చకితులగుదుము. హిందుస్తానీ వాడగుటచే భారతీయ ఆచారవ్యవహారములు అతడు బాగుగా ఎరిగియుండెను. సమయాను కూలముగ నడచుకొనుట అతనికి బాగుగా తెలియును. పతాన్ స్థూరుల విశ్వాసము, సహాయముతో పాటు అనేక మంది హిందువుల సహాయమునకూడ పొందగలిగెను. వారి సహాయమువలన అతడు రాజ్యపరిపాలనలో గొప్ప మార్పులు తెచ్చెను. తరువాత అక్కరుకూడ ఈ మార్పులనే ఆధారముగ తీసుకొని తనరాజ్యపు పునాదులను గట్టిపరచుకొనెను.

దేశములోని ఒక ప్రదేశమును మరియొక దానితో కలుపుటకు రోడ్లను వేయించుట షేర్ షాహ్ చేసిన ఘనకార్యములలో నొకటి. నిజముగా ఈ రోడ్ల ద్వారానే దేశ వికృత సాపేక్షపడెను. ఈ రోడ్లలో అన్నిటికంటె పెద్దదైన గ్రాండ్ - ట్రంక్ రోడ్డును నేటికీని చూడగలము. ఈ రోడ్డు షేర్ షాహ్ వేయించినది. ఇది కలకత్తా నుండి పెషావర్ వరకు వెల్లుచున్నది. అతడు రోడ్లకు రెండు వైపుల మంచి నీడనిచ్చు చెట్లను నాటించెను. యాత్రీకుల సౌకర్యము కొరకై సత్రములు, తపాలాచాక్సీలు నిర్మించెను. ఈ చాక్సీలద్వారా వార్తలు, ఉత్తరములు ఒక చోటునుండి మరియొకచోటునకు చేరుచుండెను. గూఢచారులు దేశములోని అన్ని వార్తలను తెలియ జేసెడివారు.

ప్రప్రథమముగా షేర్ షాహ్ రాజ్యపాలనా సౌకర్యమునకై రాజ్యమును నలుబదిఏడు మండలాలుగ విభజించెను. అధికారుల పనిని షేర్ షాహ్ స్వయముగా కనిపెట్టుచుండెడివాడు. ఆశోకుడు, హర్షవర్మలవలె గొప్పవారు ఎల్లప్పుడు కర్మిష్టులై యుండకలెనెడి సిద్ధాంతమే అతనిది.

దురదృష్టవశాత్తు ఇంత మిక్కిలి యోగ్యుడైన పరిపాలకుడు చాల చిన్నవయస్సులోనే మరణించెను. అతడొకసారి ఒకకోటను ముట్టడించుచుండెనట, అమాంతము ఒక మందుగని బ్రద్దలగుటచే శ్రీ. క. 1545 మే 22 వ తేదీన షేర్ షాహ్ మరణించెను.

చైతన్య మహాప్రభు

చైతన్య మహాప్రభు క్రీ. శ. 1485 వ సంవత్సరములో హోలీపండుగనాడు, బంగాలులోని నవద్వీపనగరములో జన్మించెను. అతని తండ్రి పండితజగన్నాథమిత్రుడు, తల్లి శచీదేవి.

నామకరణ సమయమున అతనికి విశ్వంభరుడనే పేరుపెట్టబడెను. అతడు చాల అందమైనవాడు. మంచి రూపురేఖలు గలవాడు, ప్రజలు అతనిపేరు గౌరంగానుడని పెట్టిరి. కాని అతని తల్లి అతనిని 'నిమాయి' అనే ముద్దు పేరుతో పిలుచుచుండెడిది. ఈ 'నిమాయి' అనేపేరే మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కినది. ఈ 'నిమాయి' యే చివరికి చైతన్య మహాప్రభు అనే పేరుతో సర్వత్ర పూజింపబడసాగెను. అతనికి విశ్వరూపుడనే అన్న యుండెడివాడు.

నామకరణ సమయమున నిమాయి స్వభావములు పరీక్షించిరి. అతనికెదురుగా బట్టలా, ఆయుధములు, డబ్బు, పుస్తకములు పెట్టిరి. పసివాడైన నిమాయి పావతూ, పావతూ, చేయి ముందుకు చాచి శ్రీమద్భాగవతముపై నుంచెను. ఈ విధముగ పసితనయుననే అతడు తన భగత్ ప్రేమను తెలియపరచెను.

నిమాయి చిన్నప్పడు చంచల స్వభావుడు అల్లరిచేయు చుండెడివాడు. అతని బాల్య లీలలను చూడగా శ్రీకృష్ణుని చిన్నతనము స్ఫురణకు వచ్చుచుండెడిది. ఒకనాడు ఒక నల్ల త్రాచు వారింటిలోనికి వచ్చెనని చెప్పుదురు. నిమాయిని చూచి ఆ త్రాచు చుట్టచుట్టుకొని జూర్చుండెను. నిమాయి పసిపిల్లవాడు. నిర్భయంగా ఆ త్రాచుపడగను తన పసివేళ్ళతో నిమరసాగెను. పాముపడగ విప్పి ఆడుచుండెను. నిమాయి అదిచూచి నవ్వుచుండెను. ఇకిలింతలు పెట్టుచుండెను. ఈ దృశ్యమును చూచి అతని తల్లి, అన్న భయముతో గజ గజలాడి పోయిరి. వారికి ఏమిచేయవలెనో తోచలేదు. తల్లిని చూడగానే నిమాయి, పామునువదిలి తల్లిని కాగలించుకొనెను. పాము తనదారిని తాను పోయెను.

ఒకనాడు ఒక బ్రాహ్మణుడు నిమాయి వద్దకు వచ్చెను. అతని తండ్రి ఆ బ్రాహ్మణు నకు ఘనమైన స్వాగతమిచ్చెను. తల్లి శచీదేవి అతనికి స్వయంపాకము నిచ్చెను. బ్రాహ్మ

బుడు వంటయిల్లు బాగు చేసుకొని భోజనము తయారు చేసుకొనెను. భుజించుటకు పూర్వము, అతడు కళ్ళు మూసుకొని, విష్ణుభగవానుని స్మరించుచు నైవేద్యమిచ్చుచుండెను. అదే సమయమునకు పసివాడైన నిమాయి అచటికి వచ్చెను. అతడు ఆ భోజనములో తన చేయిపెట్టి తినసాగెను. అదిచూచి, అరె, ఈ పిల్లవాడెవ్వడని, ఆ బ్రాహ్మణుడు చిరాకు పడెను.

ఆ రోజులో వంటయింటి కుది, శుభ్రత ఎక్కువగా పొటింప బడుచుండెడిది. బ్రాహ్మణులు స్వయముగా భోజనము తయారు చేసుకొనెడి వారు, పొయ్యి దగ్గరకు ఎవరైనా వెడితే సరి భోజనము మైబడిపోయేది. ఆ బ్రాహ్మణుని భోజనము నిమాయి తాకినంత మాత్రముననే అపవిత్రమై పోయెను. జగన్నాథ మిశ్రుడు ఇదివినగానే పరుగుత్తుకొనివచ్చి, పిల్లవానిని పట్టుకొని కొట్టబోయెను. కాని బ్రాహ్మణుడు అతనిని ఆపివేసెను.

శచీదేవి చెప్పిన మీదట మరల ఆ బ్రాహ్మణుడు తన భోజనము తయారుచేసుకొనెను. అప్పుడు నిమాయిని పట్టుకొని దూరముగ తీసుకుపోయి త్రాడుతోకట్టి వేసిరి. బ్రాహ్మణుడు కళ్ళు మూసుకొని మరల భగవంతునికి నైవేద్యముపెట్టుచుండెను. కాని ఎటులనో మరల అదే సమయమునకు త్రాడు తెంచుకొని నిమాయి అక్కడకు వచ్చి అన్నములో చేయి బెట్టి తినచుండెను. త్రాడును ఎటుల తెంచుకో గల్గెనో ఎవరికి అర్థముకాలేదు. బ్రాహ్మణుని భోజనము మరల అపవిత్రమయ్యెను. తనకానాడు భోజనముచేయు గీతలేదని తెలిసికొని, ఆ బ్రాహ్మణుడు ఉపవాసముండుటకే నిశ్చయించుకొనెను. కాని శచీదేవి, మిశ్రుని ప్రార్థనపై తిరిగి అతడు భోజనము తయారు చేసుకొనెను. ఈ సారి నిమాయిని మరల త్రాడుతో కట్టివేసిరి. నిమాయి త్రాడు తెంచుకొని పారి పోకుండా వుండెందుక, అతని అన్నను అక్కడనే కాపలాబెట్టిరి. అల్లరి పిల్లవాడైన నిమాయి తిరిగి అదేపని చేయునేమోనని వారి భయము.

ఈ సారి బ్రాహ్మణుడు భగవంతునికి నైవేద్యము నిచ్చు సమయమున కళ్ళుమూసుకున్నప్పుడు ఒక విచిత్రమైన దృశ్యము చూసెను. సాక్షాత్తు విష్ణుభగవానుడే అతని కళ్ళెదుటనిలుబడి ఈ విధముగా చెప్పుచున్నట్లు తోచెను. “నీపిలుపు విని నేను రెండు సార్లు పిల్లవాని చేపములో వచ్చి యుంటిని. కాని నీవునన్ను గుర్తించ లేకపోతివి. నీచేమికావలయునో చెప్పుము?”

ఇప్పుడు బ్రాహ్మణునకు విషయమంతయు తెలిసినది. నిమాయి తూపములో స్వయం
ముగా భగవంతుడే వచ్చి భోజనము నారగించెను. బ్రాహ్మణుడు భగవంతుని క్షమించ
వలసినదని కోరెను. భగవంతుడు అడిగిన వరమునిచ్చి అంతరానుడయ్యెను.

నిమాయి తన చిలిపి చేష్టలతో అందరిని ఆకర్షించుచుండెడి వాడు. తోడివారి
నుండి లాగుకొని ఏడి దొరికితే దానిని తినుచుండెడి వాడు. అతడు కులభేరములను
పాటించెడి వాడుకాదు.

నిమాయి చాల తెలివైనవాడు. చిన్నవయస్సుతోనే అతడు సంస్కృతములూ
మంచి పాండిత్యమును సంపాదించెను. అతని పదునొకండవ ఏటనే అతని తండ్రి మరణిం
చెను. దీనికి పూర్వము అతని అన్న విశ్వరూపుడు వివాహముచేసుకొనుటకు భయపడి ఇంటి
నుండి పారిపోయెను. తుదకు అతడు సన్యసిం చెనని తెలిసింది. కాని ఎంత వెదకినను అతని
వాడ తెలియలేదు.

చిన్నతనముననే నిమాయి పై గృహ భారమంతయు పడెను. పిల్ల వాడైనను అతడు
అత్యైర్యపడలేదు. అతడు తన తల్లికి ధైర్యము చెప్పెను. భక్తి శ్రద్ధలతో ఆమెకు సేవ
చేయుచుండెను. విద్యాభ్యాసము గూడ చేయుచుండెను. అతడు న్యాయ శాస్త్రములో
ప్రసిద్ధి కెక్కిన వాసుదేవ సార్వభౌముని విద్యాఅయములూ న్యాయశాస్త్రము నభ్యసించెను.
పదునారవ ఏటనే న్యాయ శాస్త్రములో సాటిలేని పండితుడని ప్రఖ్యాతి పొందెను.
పెద్దపెద్ద విద్వాంసులను అతడు శాస్త్ర చర్చలో ఓడించెను.

తన విద్యార్థి దశలో నిమాయి న్యాయశాస్త్రమునకు సంబంధించిన ఒక చక్కని
గ్రంథమును రచించెను. అతనితోటి విద్యార్థి, రఘునాథ శిరోమణికి నిమాయి ఒక గ్రంథ
మును రచించెనని తెలియగానే అతడు నిమాయి పండితునికడకు వచ్చెను. నిమాయి తన
మిత్రుని కోర్కెపై పుస్తకమును చదివి వినిపించెను. అది వినగానే రఘునాథుడు ఏడ్వ
సాగెను నిమాయికి చాల ఆశ్చర్యము కలిగెను. దీనికి కారణమేమని యడుగగా, రఘునాథు
డిట్లనెను: నిమాయి, నేను గూడ న్యాయ శాస్త్రముపై నొక గ్రంథమును రచించితిని.
కాని నీ గ్రంథముండగా దాని నెవ్వరూ చూడరు. నీ గ్రంథము చాల ఉత్తమమైనది.
నా శ్రమయంతయు వృధాయైపోయినది. ఇందువల్లనే నాకు ఏడ్పు వచ్చింది."

నిమాయి పండితుని హృదయము అతికోమలమై నటువంటిది. అతడు అందరిని తన వారుగా భావించుచుండెడివాడు. ఇందువలన రఘునాథుని ధుఃఖమును అతడు సహించలేక న్యాయపడి “మిత్రుడా, ఈ మాత్రమునకే ఇంత చింతించవలెనా” యని యనెను.

ఈ విధముగ చెప్పి, వెంటనే అతడు రఘునాథుని కళ్ళ ఎదుటనే తాను వ్రాసిన పుస్తకమును గంగలో పారవేసెను. రఘునాథ శిరోమణి నిమాయి పండితుని స్నేహము, త్యాగమును చూచి మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడెను. నిమాయి రచించిన ఆగ్రంథము శాశ్వతముగ గంగలో కలిసిపోయెను. కాని రఘునాథ శిరోమణి న్యాయశాస్త్రముపై రచించిన ‘దేధితి’ అనే గ్రంథము మిక్కిలి ప్రసిద్ధికెక్కి నేటికిని లభించుచున్నది.

ఈ సంఘటన తరువాత నిమాయి పండితుడు తిరిగి గురువు వద్దను విద్యనభ్యసించుటకు పోలేదు. అతడు తన ఇంటి వద్దనే విద్యాభ్యాసము చేయుచుండెను. కొన్నాళ్ళ తరువాత నిమాయి పండితుడొక పాఠశాల నెలకొల్పెను. అందు విద్య నభ్యసించుటకు అనేక మంది విద్యార్థులు చేరిరి.

ఒకనాడు నిమాయి పండితుడు తన తండ్రి తద్దినము పెట్టుటకు గయకు వెళ్ళెను. అతడు గయకు పోవుటలో నగరమంతయు నిరీవమైనట్లాయెను. అతడు వెళ్ళినందువలన ప్రజలందరు మిక్కిలి చింతా క్రాంతులైరి.

చివరకు తద్దినము పెట్టిన తరువాత నిమాయి పండితుడు తిరిగి వచ్చెను. కాని అతడు వెనుకటి నిమాయి పండితుడు కాదు. అతనిలో ఒక వింత మార్పు కలిగినది. గయనుంచి వచ్చిన తరువాత కొంతకాలము అతడు చదువు చెప్పెను. తరువాత పాఠశాలను మూసివేసెను. అతనికిమైనదో తెలియదుగాని, పాఠము చెబుతూ చెబుతూ అకస్మాత్తుగా మైమరచి పోయెడివాడు. చదువు చెప్పుట మరచి లేచి నృత్యము చేయవారంభించెడివాడు. నృత్యము చేయుచూ భజనకీర్తనలు పాడెడివాడు. భగవంతునిపేరు మధురమైన ధ్వనిలో అతనికంతము నుండి వెలువడు చుండెడిది. ‘హరేకృష్ణ’ ‘హరేకృష్ణ’ యని పాడుతూ నృత్యము చేయు సమయమున తరచుగ అతడు స్మృతితప్పి పడిపోయెడి వాడు. కాని, స్మృతి రాగానే తిరిగి నృత్యము చేసెడివాడు. కృష్ణుని విరహబాధకు తాళలేక పోయెడి వాడు. దీనాలాపములు చేయుచూ అతడు వెక్కిరిచి వేడ్చినపుడు మానవ హృదయమే కాదు, రాయి గూడ కరిగి పోయెడిది. ఆ సమయమున అన్న పానములను మరచెడివాడు.

కొలది కాలములో బెంగాలులో ఒక మూల నుంచి మరొక మూలకు భగవద్భక్తి ప్రవహింప సాగెను. నిమాయి జన్మస్థానమైన నవద్వీపమే ఈ భక్తి ప్రవాహమునకు జన్మస్థానమైనది. అచట ఇంటింట హరినామ స్మరణ జరుగుచుండెను. భజన మండలివారు బజారులో ప్రవేశించెడివారు. వారికి మున్ముందుగా నిమాయి పండితుడు నృత్యము చేయుచూ పాడుచూ వెళ్ళెడి వాడు. ప్రజలు అతని త్రోవలో పూలు పరచెడివారు. దూర దూరమునుండి భక్తులు నవద్వీపమునకు వచ్చెడివారు. దీపమును మిడతలు చుట్టవేయు నటులు నిమాయి పండితుని ప్రజలు చుట్టవేసెడివారు. భగవద్భక్తియే అతని ముఖ్యధర్మము అతడు తన మతము ద్వారా ఉచ్చ, నిమ్న, ధనిక, దరిద్ర, కులమత, భేదములను నశింప జేసెను. అతని భక్తిరసా మృతమును గ్రోలి అందరు ఆనందింపసాగిరి. భేద భావము లేక అందరు ఆ పవిత్రప్రవాహములో మునుకలువేసెడివారు. వారి హృదయముల నుండి ఈర్ష్య, ద్వేషముల మాలిన్యము కడుగ బడుచుండెను. నిమాయి పండితుని కీర్తి నలుదిశల వ్యాపించెను. శ్రద్ధా భక్తులతో ప్రజలిప్పడతనిని గౌరాంగ మహా ప్రభువని పిలువసాగిరి. అతని ఈ గౌరవ మర్యాదలను చూచి కొంతమంది ఈర్ష్యపడెడివారు కూడ. గిట్టనివారు కొందరు కాజీవ ద్దకుపోయి నిమాయి కీర్తనలవలన అనేకమంది బాధ పడుచుండెరియు, ఇంతయేకాక, అతడు మహమ్మదీయులనుకూడ కృష్ణ భక్తులగా చేయుచుండెనని ఫిర్యాదు చేసిరి.

ఇది వినగానే కాజీ ఆ పట్టణములో నెవ్వరూ భజననేయ రాదని ఆదేశించెను. కాని గౌరాంగ మహాప్రభు ఆ యాదేశము సంగీకరింపన ఒక విచిత్రమైన పనిజేసెను. అతడు స్వయముగ ఆ కాజీ ఇంటి ఎగురుగ కూర్చొని భజననేయ నారంభించెను. అతని భజనలో నున్న అద్భుతశక్తి వలన దానిని వినగానే కాజీ ఇంటినుండి బయటికి వచ్చి వారి భజనలో పాల్గొని నృత్యముచేయ నారంభించెను. అదిచూచి ఫిర్యాదు చేసిన వారు తెల్లబోయిరి. ఈ విధముగ నిమాయి బెంగాలులో హిందువులను, మహమ్మదీయులను ఒక్కమ్మడిగా కృష్ణ భక్తియనే త్రాటిపై నృత్యము చేయించెను.

బెంగాలులో కాళీ పూజకు చాల పశువులను బలి ఇచ్చెడి రివాజు ఉన్నది. గౌరాంగ మహాప్రభువు పశు బలితప్పు అని భావించెను. అతని ప్రభోధమువలన సంఘములో ప్రబలి యున్న ఇట్టి దురాచారములు నిర్మూలమైనవి.

ఒక నాడు గౌరాంగుడు సన్యసించెను. సన్యసించుటకు పూర్వము, తనతల్లి కోరికపై, మొదటిభార్య పోయిన తరువాత రెండవ పెండ్లి చేసుకొనెను. కాని సంసారములో అతనికి ఏ విధమైన ఆసక్తి యుండెడిదికాదు. సన్యసించిన తరువాత అతడు 'చైతన్య'డనే పిలువబడెను. తరువాత చైతన్య మహా ప్రభువు వైష్ణవ మతము లేక భగవద్భక్తి ప్రచారము చేయుచుండెను. ఈ ప్రయత్నములోనే అతడు అడవులను, నదులను దాటి దక్షిణభారత దేశమునకు వెళ్ళెను. అతని సంపర్కమువలన ఎంతో మంది చెడ్డవారు మంచివారై, శీవీయమును చక్కగా గడపసాగిరి.

అతని భక్తి పారవశ్యమునకు చాడు లేకపోయెను. ఆ భక్తి తన్మయుతలోనే ఒకసారి అతడు సరస్సులోను, మరొకసారి సముద్రములోను దుమికెను. అదృష్టవశాత్తు, రెండు సార్లు, అతని ప్రాణములు కాపాడి బయటికి లాగిరి. రాత్రింబవళ్ళు అతడు కృష్ణనామస్మరణముచేయు చుండెడివాడు. ఆ భక్తి పరవశతలో అతడు తన్నుతాను మరచిపోయెడి వాడు.

పూరిజగన్నాథములో రథయాత్రా సమయమున చైతన్యడు మరణించెను. అప్పుడు అతనికి 48 ఏండ్లు. అతని ప్రభావము బెంగాలు అంతటా ఎక్కువగా పడెను. ఇంతయేగాక, భారతదేశములోని ఇతర ప్రాంతములలో కూడ, కృష్ణభక్తి తరంగములు పెల్లునీగినవి. ప్రజలలో అతడు ప్రవహింపజేసిన భేద రహితమైన నిత్యభక్తి స్రోతము నేటికిని ప్రవహించుచునే యున్నది.

భారతదేశపు ఐకమత్యమును దృఢ పరుచుటలో మతము, సంస్కృతి చాలా వరకు తోడ్పడినవి. మనదేశములోని విభిన్న ప్రాంతములను పరస్పరముగా కలుపు అనుబంధ మేదైనా సడలినప్పుడు, ఎవరో ఒక మహానీయుడు తప్పక జన్మించి, ప్రజలకు ఐక్యతా సందేశము నొసగి, సరియైన మార్గమును చూపించుచుండెను. అటువంటి మహానీయులలో చైతన్య మహాప్రభువు స్థానము మహత్తర మైనటువంటిది. అతనిపేరు భారతీయులు ఎల్లప్పుడు మిక్కిలి గౌరవముతో స్మరింతురు.

మీరాబాయి

మీరాబాయి హిందీ భాషలో ప్రసిద్ధిగాంచిన భక్త కవయిత్రి. ఆమె రాజస్థాన్ నివాసి. మీరా జీవితమును గురించి మనకంతగా ఎక్కువ తెలియదు. ఆమె జననకాలము మొదలైన వివరములను గురించికూడ ఇతమిద్దరముగ చెప్పట కష్టము. కాని పదహారవ శతాబ్దపు పూర్వార్థములో ఆమె జీవించియుండెనని విశ్వసించబడుచున్నది.

రాజస్థాన్ లోని జోధ్ పూర్ పట్టణముపేరు మీరు విని యుండవచ్చును. దీనినిరావు జోధాజీ నిర్మించెను. మీరా ఈ రావు జోధాజీ వంశములోనే జన్మించినది. రావు జోధాజీ రాతోరు వంశస్థుడు. అతని పుత్రుడు రావు దూదా మేడతాలో రాజ్యమును స్థాపించెను. రావుదూదా పుత్రుడైన రావురత్న సింహునకు మేడతా రాజు జీవనోపాధికై పన్నెండు గ్రామములు ఇచ్చెను. ఐటిలోక్ కర్మి అనేపేరుగల గ్రామములో రావు రత్నసింహుని ఇంట మీరాబాయి జన్మించెను. మీరాబాయి తల్లిపేరు కుసుమ కుంవర్. ఆమెరాజ పుత్ర స్త్రీ.

మీరా చిన్న నాటినుండియే బామ్మల పెండ్లిండ్ల అటలాడు సమయమున గోపాలుని విగ్రహము ఎదురుగా కూర్చుండ కోరిడిది.

మీరా బాల్యములోనే ఆమె తల్లిదండ్రులు స్వర్గస్థులైరి. తండ్రి మరణించినపుడు మీరా వయస్సు మూడేండ్లది. తల్లి మరణించినపుడు పదేండ్లని చెప్పుదురు. తల్లి మరణించుట వలన మీరా తనతాతయైన రావు దూదావద్ద మేడతాలో నుండెడిది. మేడతా మార్వారులో నుండెను. అచ్చటనే ఆమె పెరిగినది. విద్యనభ్యసించినది. రావుదూదా పరమవైష్ణవ భక్తుడు. అతడు సాధువులను సన్యాసులను మిక్కిలి ఆదరించెడివాడు. మెల్ల మెల్లగా మీరాపై కూడ కృష్ణభక్తి ప్రభావముపడెను.

కాని కొద్దిరోజుల తరువాత రావు దూదా పరమోకగతుడయ్యెను. అతడు మరణించిన తరువాత అతని జ్యేష్ఠ పుత్రుడైన పీరమదేవ్ జీ రాజు సింహాసనముపై కూర్చుండెను. మీరా

యు క్తవయస్కురాలైనది. ఆమెకు యోగ్యుడైన వరుని వెదుక వలసిన బాధ్యత వీరమ్మ దేవ్ పైన బడినది. ఆకాలములో చిత్తోడ్ పాలవలైన నీసోదియా వంశస్థుల కీర్తి నలువైపుల వ్యాపించుచుండెను. నీసోదియా వంశమునకు భానుడైన రాణాసాంగా గొప్ప పరాక్రమ వంతుడు. అతని ధైర్యసాహసములు నలుదిశల మారు మ్రోగుచుండెను. ఈ రాణాసాంగా పెద్దకొడుకైన రాజ్ కుమారుడు భోజరాజుతో మీనాబాయి పెండ్లి, వీరమ్మదేవ్ చేసెను. ఈ విధముగ మీనా మార్వారు కన్యయై మేవాడీకు కోడలై నది.

రాణాసాంగా వంశము పరాక్రమము భక్తి రెండింటికీని మిక్కిలి ప్రసిద్ధి జెందినది. మీరా పెద్ద తండ్రి వీరమ్మదేవ్, ఆ వంశము మీరాకు తగినదిగనుండునని తలచెను. కాని మీరాకు సుఖమునకుభవించు అద్భుతము లేకపోయినది. భర్తయైన రాణా భోజరాజ్ ఆమెను బాగుగా ఆదరించి ప్రేమించెడి వాడని కూడ చెప్పుదురు. కాని ఈ సుఖమును మీరా ఎక్కువకాలము అనుభవించలేక పోయినది. అల్పవయస్సులో రాణా భోజరాజు స్వర్గముడయ్యెను. బాజర్ తో ఓడిపోవుటవలన మీరా మామగారు, రాణాసాంగా కూడ మిక్కిలి చింతాక్రాంతుడై త్వరలో ప్రాణములు కోల్పోయెను. మీరాపైన కష్టములు దొరి పడినవి.

మీరా హృదయములో కృషభక్తి ముమ్మందుగనే అంకురించి యుండెను. ఆ సంఘటనలు ఆమె మనస్సును మరింత కదిల్చివేసినవి. ఆమె విహ్వలరాలై తన ఆరాధ్య దైవము కృష్ణునకు సంపూర్ణముగ ఆత్మ సమర్పణ గావించెను. వీరహ వేదనపాటలలో ప్రవహించినది. కృష్ణుని సర్వస్వముగా భావించి మీరా యిట్లు పాడినది—

(భావార్థము)

నీవు వీడినను, నీప్రేమను నేను వీడలేను

కృష్ణా, నిన్ను విడిచి మరెవరి చెంతకు పోగలను

నీవు వృక్షమైతేనే నొకశాఖను

నీవు సరోవరమైతే నేనొక మినమును

నీవు పర్వతమైతే నేను నెమిలిని

నీవు చంద్రుడవైతే నేను చకోరమును

నీవు ముత్యము వైతే, ప్రభూ ! నేను దారమును
 నీవు బంగారమైతే నేను వెలిగారమును
 ఓ బ్రజవాసీ ! మీరా ప్రభూ ! నీవు నాయజమానివి
 నేను నీదాసిని.

రాజాసాంగా తరువాత భోజరాజు చిన్న తమ్ముడు రత్న సింహుడు మేవాడు రాజయ్యెను. కాని అతడుకూడ ఎక్కువకాలము జీవించియుండ లేదు. అందువలన అతని సవతి తమ్ముడు విక్రమాదిత్యుడు లేక విక్రమాజీత్ రాజయ్యెను. మేవాడు పరిపాలనలోను ముఖ్యముగా చిత్తోడ్ రాజ కుటుంబములలోను అనేక మార్పులు జరుగుచుండెను. వీటన్నిటి వలన మీరా మనస్సు విరక్తి చెంది ప్రభు పాదసన్నిధిలో ఎక్కువ లీనమగుచుండెను. సాధు సన్యాసులను సేవించుట హరికథా శ్రవణము, కృష్ణ కీర్తనల ఆధ్యాత్మిక ప్రశాహ ములో మునిగి పోయిన మీరాకు ఈ ప్రపంచమంతయు నిస్సారముగ కనబడుచుండెను.

క్రమక్రమముగా రాజమహల్ లోపల బయటకూడ గుసగుసలు ప్రారంభమయ్యెను. మనిషి కొకమాట చెప్పసాగిరి ప్రజలు మీరా విషయమై పలురకములుగా చెప్పకొన సాగిరి. కాని మీరా గోపాలునితో తామ విర్పరచుకొనిన ప్రేమ సంబంధమును తెగ త్రెంచు కొనుటకు వీమైనను సిద్ధ పడలేదు. ఆమెకు లోకమర్యాదను గురించిన చింతకూడ లేక పోయెను. ఆమె తనప్రేమ ప్రవాహములో ఎటుల సాగి పోయినదో పరికించండి:—

(భావార్థము)

నాకు గిరిధర గోపాలుని కంటే వేరెవ్వరూ లేరు
 శిరమున నెమిలి పించును కిరీటముగా
 ధరించినవాడే నాభర్త.
 నాకు, తాత తల్లి అన్న బంధువు లేవరూ
 లేరు, వంశ మర్యాదను గూడ వీడితిని
 ఇంక నన్నెవరేమి చేయగలరు.
 సాధు సన్యాసుల ప్రక్కన కూర్చొని లోక
 మర్యాదను కూడ కోల్పోయితిని.

కలంకారి చీరను త్యజించి కాషాయి వస్త్రము ధరించితిని
 ముత్యముల పగడాలుహారములను
 తీసివేసి జపమాలను గైకొంటిని.
 అశ్రుధారలతో ప్రేమలతలను పెంచితిని
 ఆలకలు వ్యాపించి ఇప్పుడు ఆనందఫలముల
 నిచ్చుచున్నవి, పాలను ఎంతో అనురాగముతో శ్రద్ధగా
 మథించితిని అందులోంచి తీసుకొన్న తరువాత ఇక
 మజ్జగ ఎవరు త్రాగినవేమి?
 నీ భక్తిక జన్మ నెత్తితిని
 జగత్తును చూచి మోహపడితిని
 ఓ గిరిధర ప్రభూ! ఈదాసీ మీరాను
 ఉద్ధరించుము.

కాని లోకమర్యాదను గురించిన చింత మీరా మరదియైన రాణా విక్రమాదిత్యున
 కుండెను. రాజ కుటుంబమునకు చెందిన విధవకోడలు, యువతి పైపెచ్చు అనన్య సౌందర్య
 వతి, సాధు సన్యాసులను ప్రక్కన కూర్చుండి కీర్తనల పాడుట అతడేమాత్రము సహింపలే
 కుండెను. అతడు మీరాకు నచ్చు చెప్పుట కనేక విధముల ప్రయత్నించెను. మీరా వద్దకు
 అనేక మంది స్త్రీలను పంపెను. తన చెల్లెలు ఉదాబాయిని, స్వయంగా మీరాతో కూడ
 నుంచెను. కాని ప్రయోజనమేమియు లేకపోయెను. మీరా ప్రేమ మరింత ఎక్కువయ్యెనే
 గాని తక్కువగాలేదు. ఆమె గొంతెత్తి పాడినది.

యోగీ, వెళ్ళవద్దు. వెళ్ళవద్దు, వెళ్ళవద్దు
 నేను నీదాసిని చరణములపై బడెదను
 ప్రేమభక్తి పోకడ విచిత్రమైనది
 నాకు మార్గము చెప్పుము, చందనపుచితిపేర్చుతాను
 భస్మీ భూతురాలనైతే
 దానిని వంటికి పూసుకొని పొమ్ము
 ఓమీరా ప్రభూ! గిరిధరనాగర!
 జ్యోతిలో జ్యోతిని లీనముగావింపు

కోపము చెంది రాణా మీరాబాయి కడకు నరణా మృతమునకు బదులుగా విషమును ఒక బుట్టలో నల్లత్రాచును పెట్టి పంపించెను. కాని స్వయముగా భగవంతుడే మీరా రక్షకుడు. ఆమెకెట్టి హానియు జరగలేదు. ఈ విధముగ కష్టములుపెట్టి భయపెట్టుటచే మీరా లొంగలేదు సరిగద ఆమెలో ఐహికజాతముపై వ్యతిరేక భావమే పెరిగెను, నీలమేఘశ్యాముని ప్రేమ దినదినము మరింతగాఢ మగుచుండెను. తనపై జరుగు అత్యాచారములను గురించి మీరా ఈ విధముగ ఎలుగెత్తి చాటినది.

“అత్తపోరాడెడిది, ఆడుబిడ్డ
మందలించెడిది, రాణా రుసరుసమనెడివాడు,
కావలిపెట్టిరి, గదిలోపెట్టి
తాళము వేసిరి,
శరీరము రాజమహాలులో నున్నప్పటికి
మీరా మనస్సు మరక్కడనో ఉండెను.
ఆమె తనబాధల నన్నిటిని నవ్వుచూ, త్రోసి
పుచ్చినది—

కాలికి గజ్జలుకట్టి మీరానాట్య మాడినది
అందరూ మీరాను పిచ్చిదన్నారు
అత్త వంశభ్రష్టరాలన్నది
రాణా విషపుగిన్నెను బంపినాడు
త్రాగి మీరా నవ్వింది, పాడింది.

కృష్ణప్రేమతో మీరా ఆత్మకై కెగసినది. ప్రాపంచిక శక్తుల అశక్తత ఆమెకు తెలిసినది. రాజుకు కోపమువస్తే తన అధికారము చలాయించి రాజ్యము నుండి బయటకు పొమ్మన వచ్చును. కాని భగవంతునికి కోపమువస్తే మరక్కడను తావు దొరకదు. అందు వలన మీరా రాజాజ్ఞ నుల్లంఘించెను. గోవిందుని గుణకీర్తనలో చిత్తమును రంజింప చేసెను.

నేను గోవిందుని గుణగానము చేతును
రాజుకోపగించిన రాజ్యము వదలాలి

శ్రీహరి కోపగించిన మరి తావేది
భరిణెలో పంపిన నల్లత్రాచును
సాలిగ్రామముగా మార్చిన దెవరో

రాణా విక్రమాదిత్యుని దారి మీరా దారి వేరై నటు వంటివి. రాణాలోక మర్యాద, వంశ మర్యాదను పాటించెడివాడు. మీరా యీసాంసారిక విషయముల నిస్సారతను గుర్తించినది. ఇందువలన మీరా తనమార్గమును తాను ద్వేషించుకొన వలసి వచ్చినది. రాణా పెట్టు బాధలను పడుదూ రాజమహాజులో నుండుటయో లేక ఆ సంబంధములను తెగ త్రేంచుకొని స్వతంత్రముగ నుండుటయో ఆమె నిర్ణయించుకొన వలసి వచ్చెను.

మీరాబాయి యీ చిక్కలో నున్నప్పుడు ఆమె కష్టములను విని ఆమె పిన్నతండ్రి వీరమ దేవుడు మీరాను చిత్తోడు నుండి మేడ్తా పిలిపించెను. అక్కడ ఆమె నెంతో ప్రేమతో చూచుచుండెను. మీరా చిత్తోడు వదిలి వెళ్ళిన తరువాత చిత్తోడు అనేక విపత్తులకు గురియ్యెను. గుజరాత్ సుల్తాను బహదూర్ నా చిత్తోడును ఆక్రమించెను. చివరకు విక్రమాదిత్యుడు చంపబడెను.

అటు మేడ్తాపై కూడ విపత్తి మేఘములు క్రమ్ము కొనినవి. జోధ్ పూర్ రావు మాలవదేవుడు వీరమ్ దేవ్ నుండి మేడ్తాను వశపరచుకొనెను. ఆ సీతిలో మీరా తీర్థయాత్రలు పోవుటకు నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె మేడ్తా నుండి బయలుదేరినది. ఆమె మనస్సులో ప్రేమాంకురములు ఇదివరకే మొలకెత్తినవి. విరహబాధ రేకెత్తినది. అడవులలో తిరుగుచు తిరుగుచు మీరా పాడినది.

నేను ప్రేమపిపాసిని, నాబాధ ఎవరి కరుక
చుళ్ల పాస్పనాది ఎటుల నిదించుదాననేను
గగనవీధిలో ప్రియుడు శయనించినాడు
నేనెట్లు చేరుదు నాప్రియుని.
గాయపడిన నానికే దానిబాధ తెలియును
రత్నాలమ్మ నాని సంగతి: రత్నాలమ్మ నానికే తెలుసు
బాధతోనేను వనమంతా తిరిగినా, వైద్యు

దేవరూ దొరకలేదు.

ఓ మీరా ప్రభూ ! ఆ నీలమేఘశ్యాముడు
వైద్యుడైతేనే నాబాధ తొలుగుతుంది.

తనను గోపికగా భావించినటువంటి మీరా కృష్ణుని వెదుకతూ వ్రజ భూమి తైపునకు
వెళ్ళినది. బృందావనము చేరినది. బృందావనములోని వీధులలో, పొదలలో కృష్ణలీలలను
తీర్చించుచు ఆమె పలువిధముల తన యిష్టదేవమును ఆరాధించెను.

ఓ కృష్ణా నన్ను నౌకరుగా నుంచుకొనుము
గిరిధారి ! నన్ను నౌకరుగానుంచుకొనుము
నీకొలుపులో తోట మాలినై
ప్రతినిత్యము నీదర్శనము చేసికొందును
బృందావనములోని పొదరిండ్లలో, వీధు
లలో నీ పాటలు పాడుకొందును
కొలుపులో నుండి నీదర్శనము
నీ నామస్మరణ, నీభక్తిని పొందుదును
నెమిలి పించుము తురిమిన కిరీటము
శోభిల్లగా పీతాంబరధారివై
వైజయంతీమాతను ధరించి బృందావనములో
ఆవులను మేపే ఓ మురళీ, బాలకృష్ణ
తోటకు నీరుపెట్టి పెంచుతూ నేవచేస్తాను
నీదర్శనము పొందుతాను అన్ని వేళలా.
యోగివచ్చెను, తపస్సు చేయు
సన్యాసులార, హరిభజనకై సాధువు
వచ్చెను, బృందావన వాసులార
మీరా ప్రభూ
ప్రకాంత గంభీరుడు.
అర్ధరాత్రి వేళ ప్రేమనదీ తీరాన
ప్రభు దర్శనమాయెను.

కాని బృందావనములో నుండుట కూడా మీరాకు కష్టమైనది. కృష్ణుడు తన జీవితమును గడిపినచోట్లన్నిటిలోను మీరా అతని దర్శనము కోరినది. ఇందువలన మీరా, బృందావనమునుండి ద్వారక వెళ్ళింది. ద్వారకలోకూడ ఇదే విధముగ తనయిష్ట దైవముపై కీర్తనలు రచించినది. ఇంతలో చిత్తోడ్ మేడ్తా రాజ్యములు తిరిగి తన ప్రాచీన వైభవమును పొందినవి. మీరాను తీసికొని వెళ్లుటకు సేవకులను పంపించిరి. మీరా మొదట్లో తిరస్కరించినను చివరకు వెళ్లుటకు అంగీకరించినది. కాని ద్వారకను వదిలివచ్చుటకు పూర్వము రణఛోడ్జీ దేవాలయములో పూజచేయుటకామె వెళ్ళినది. ఆ పూజలో ఉండగానే ఆమె ఆ విగ్రహములో లీనమై పోయెనని చెప్పదురు. ఈ విధముగ మీరా జీవిత లీల గుజరాత్ లో సమాప్తమయ్యెను.

మీరా తనపాటలలో రైదానీను తనగురువు గా బావించెను ఇది ఈ దిగువ వ్రాసిన దానివలన దృఢపడుచున్నది.

“నామనస్సు భగవంతుని వైపునకు మరలినది,

రైదానీజీవంటి గురువు నాకు దొరికెను

ఆయనే జ్ఞానోపదేశము చేసెను.”

ఆమె జీవగోస్వామివద్ద దీక్ష గ్రహించెనని కూడ కొందరు చెప్పదురు. ఈ విధముగ ఆమెకు ఒకవైపు సగుణమార్గ భక్తులతోను మరొక వైపున నిర్గుణమార్గ భక్తులతోను సంబంధము ఏర్పడినది. నాథ్ శంభాకు చెందినటువంటి గురువు యొక్క ప్రసంగము కూడ ఆమె భజనలలో వున్నది. వీటన్నిటి వలన మీరా ప్రత్యేకముగా ఏ సంప్రదాయమును అనుసరించ లేదని కూడ తెలియుచున్నది. భక్తి భావము ఆమెకు ఎందెందు దొరికినదో ఆమార్గములన్నిటిని ఆమె అవలంబించినది.

ఇతరభక్త కవులవలె మీరాకూడా మన భారతదేశమునకు ఆమర సాహిత్యము నొసగినది. మీరాబాయి భాష సరళమైనది, నూటియైనది అగుటచే తిన్నగా హృదయమును స్పృశించునటువంటిది. మీరా జీవితము మార్వార్, మేవాడ్, బ్రజ్, గుజరాతులలో గడచినది. ఇందువలన ఆమె పలుకుబడులపై ఈ నాల్గు ప్రదేశముల ప్రభావమూ ఉన్నది. మీరా గీతముల ప్రభావము ఇంటింతనరానిది. ప్రాణికోటిని తన్మయము చేయగలపాటలని, ఇందువలననే మనదేశీయులు మీరాబాయి పాటలను నేటికీని ఇంటింటా పాడుకొందురు.

కృష్ణ దేవరాయలు

కృష్ణదేవరాయలు దక్షిణ భారతములోని విజయనగర సామ్రాజ్యము నేలిన వహా చక్రవర్తులలో నొకడు. అహోబిడు, చంద్రగుప్తునివలె అతడుకూడ తన రాజ్యాభివృద్ధికి, ప్రజల సుఖ శాంతులకొరకు మిక్కిలి పాటుపడెను. ఇందువలన అతని పరిపాలనాకాలము ఆ సామ్రాజ్యపు స్వర్ణయుగమని పిలువబడుచున్నది.

అతని పట్టాభిషేక సమయమున, విజయనగర సామ్రాజ్యము దాదాపు ఛిన్నాభిన్నమై యుండెను. కాని ఈ చక్రవర్తి పది సంవత్సరములలోనే విజయనగర ప్రభుత్వమును దక్షిణ భారత దేశమంతటను వ్యాపింపజేసెను.

మత సంగతులమిషపై ప్రతి సంవత్సరము దండయాత్రలుచేసి దోపిడీలుచేయు ముస్లిములను ఓడించి తన సామ్రాజ్యపు ఎల్లలను విస్తరింప జేయుట, కృష్ణదేవరాయలు చేసిన మొదటి ఘనకార్యము.

బీజాపూరుములోని అంతఃకలహముల అడను చూచుకొని కృష్ణదేవరాయలు రాయ చూరు తరువాత గుల్బర్గా అటు పిమ్మట బీదర్ ను వశపరచుకొనెను. తరువాత అతడు ఉదయగిరిని జయింపెను. ఈ యుద్ధములో ఒరిస్సా రాణి, రాజ కుటుంబమునకు చెందిన మరి కొంతమంది ఖైదీలుగా పట్టుబడిరి. కాని కృష్ణదేవరాయలు ఎవరిని అవమాన పరచ లేదు. తనకు పట్టుబడిన గజపతి రాజమారుడైన వీరభద్రుని ఒక ప్రాంతమునకు రాజ్య పాలనిగా నియమించి తన రాజనీతి నైపుణ్యతను ప్రదర్శించెను. అతని సేనలు కళింగ రాజధాని అయిన కటకముచేరగా అచటి రాజు కృష్ణదేవరాయలతో సంధి చేసుకొని అతనికి తన కమాండ్రు నిచ్చి వివాహముచేసెను. కృష్ణ దేవరాయలు కూడ జయించిన ప్రదేశమును తిరిగి అతనికిచ్చి వేసెను.

అక్బరు మహనీయుని వలెనే కృష్ణదేవరాయలుకూడ అన్ని మతములను గౌరవిం

చెడివాడు. ఇదియే సరియైన మార్గమనియు, జయప్రదమైన నీతియని అతడు భావించెను. అతడు జైనమతమును ప్రోత్సహించెను.

దక్షిణభారత దేశములో పోర్చుగీసు వారి రాకతో క్రైస్తవమతము భారతదేశములో వ్యాపించెను. చక్రవర్తి క్రైస్తవ ఘోషణలను ఆదర పూర్వకముగా దర్శించిన పిలిపించి వారి ధర్మ ప్రసంగములను వినుచుండెడివాడు. అతడు ఘోషణలకు తమ మత ప్రచారము చేయుటకు, చర్చలు కట్టుకొనుటకు అనుమతి నిచ్చెను. కృష్ణ దేవరాయలు మహమ్మదీయులను తగు సంఖ్యలో తన సైన్యములో చేర్చుకొనెను. అతని పరిపాలనా కాలములో హిందువులు మహమ్మదీయుల కొరకు మసీదులు కట్టెరని తెలియుచున్నది. కృష్ణదేవరాయలు స్వయముగా వైష్ణవజైననూ శివాలయములకు ధన సహాయము చేసెను. తాను సనాతన వైష్ణవజైనండువలన వైష్ణవ మతావలంబులైన సాహితీ పురులు కళాకారులు శిల్పులు మొదలగువారి ఎడల అతనికి అమితమైన సానుభూతి యుండెడిది.

కృష్ణదేవరాయలు పరిపాలనా దక్షుడు, రాజనీతి విశారదుడు, మనసరిహద్దుకు సమీపముగా నున్న ప్రాంతమును మనము జయించగలమనెడి సమృద్ధమున్నచో అటుల చేయుటకే మాత్రము వేనుకాడరాదని కృష్ణదేవరాయల అభిప్రాయము. ఈ విధముగ మనము చేయ జాలకపోయినచో మనము, మన పొరుగు రాజులతో స్నేహ సంబంధములను ఏర్పరచుకొని వాటిని కాపాడు కొనుటకు ప్రయత్నించవలయును. రాజులు మంత్రులపై కూడ గూఢచారుల నుంచవలెనన్న కృష్ణదేవరాయల తలంపు కారణమేమనగా విశ్వసనీయుడైన మంత్రుకూడ ఒకప్పుడు ద్రోహము చేయవచ్చును.

దీనినిబట్టి అతడు మానవస్వభావము చక్కగా నెరిగిన వాడని తెలియుచున్నది. అతని రాజనీతి నైపుణ్యతకు మరొక తార్కాణమును చూడుడు. అతడు విదేశీయ రాయబారులతో బాగుగా వ్యవహరించెడివాడు. శత్రురాజులనుకూడ మిత్రులనుగా చేసుకొనుటకు వారి రాయబారులను గౌరవించుటయే ఉత్తమమార్గమని అతని సమృద్ధము. ఈ నీతి సమగరించియే అతడు బీరారు, బీదర్, గోల్కొండ మల్తానులు తమ రాయబారుల ద్వారా కృష్ణ దేవరాయలకు తెదరించుచూ ఉత్తరములను వ్రాసినను వారికి చాలకానుకరించెను.

కృష్ణదేవరాయల ఆస్థానపు శోభ దివ్యమైనటువంటిది. విదేశీ రాయబారులు, యాత్రికులు అనేకమంది దానిని ప్రశంసించిరి. వారు వ్రాసిన విజయనగర వైభవ వర్ణనలు ఉత్సవముల శోభ, సైనిక శక్తి, రాజుల పరాక్రమమునకు సంబంధించిన గాథలు చదివి తీరవలయును.

ఆగోజులలో దక్షిణ భారతదేశములో ఎక్కువ భాగము కృష్ణదేవరాయల స్వాధీనములో నుండెను. అతడు తన సామ్రాజ్యములో నన్ని ప్రాంతములలో రాజ్య పాలురను నియమించెను. వారు నిర్ణీత సంఖ్యలో గుఱ్ఱములు, తాల్పులము, ఏనుగులను వుంచి సామగ్గరి ఆదాయములో కొంత భాగమును చక్రవర్తికి చెల్లించుచుండెడివారు. చక్రవర్తి తన స్వాధీనములో నున్న రాజు లెవ్వరికి మరణ శిక్ష విధించలేదు. శత్రువులపైకూడ అతడు దయ చూపెడివాడు. జయించిన నగరములలోని ప్రజలపై ఎన్నడును అత్యాచారములు చేయలేదు. అతని గొప్ప సైనికశక్తి, దివ్యమైన వ్యక్తిత్వము, అతని వినయము, ప్రజాహిత చింతన అతనిని జనప్రియునిగా చేసినవి.

కృష్ణదేవరాయలకు పన్నెండు మంది భార్య లుండిరినియు, వారిలో ముగ్గురు ముఖ్యులనియు చెప్పదురు. వారి పుత్రులందరు రాజకుమారులుగా చూడబడెడివారు.

కృష్ణదేవరాయలు శృంగార ప్రియుడు. అతడొక సారి ధరించిన వస్త్రములను తిరిగి ధరించెడివాడుకాదు. సాధారణముగ నతడు బంగారు బుట్టెదారీ పనిగతి తెల్లని వస్త్రములను ధరించెడివాడు. బంగారు పూలబూటములతో నిండిన మంచి సిల్క్ వస్త్రములపై అతనికి మోజు ఎక్కువగా నుండెడిది. అతడు రణభూమికి పోవునపుడు వజ్ర వైడూర్యములతో మెరయుచున్న కవచమును, జరీ అంచుతో శోభాయ మైనమైన వస్త్రములను ధరించెడివాడు. అతనికి విలువగల వస్త్రములు, ఉత్తమమైన సుగంధ ద్రవ్యములపై కూడ చాలమోజు. అతడు మాంసాహారి. రకరకములైన మాంసమును చాల యిష్టముగా తినెడివాడు.

నూర్యోదయమునకు పూర్వమే ఈ చక్రవర్తి వ్యాయామము చేసెడి వాడు. కత్తి సాము చేసెడివాడు. తరువాత ఒక వస్త్రాదుతో కుత్తి పట్టెడివాడు. నూర్యోదయము కాగానే గుఱ్ఱపు స్వారిచే సెడివాడు. అటుపిమ్మట స్నానముచేసి పూజచేసికొనెడి వాడు.

తరువాత ఆ స్థానములో రాజ్యములోని ముఖ్యాధికారులతో అవసరమైన సంప్రదింపులు జరిపెడివాడు.

కృష్ణదేవరాయలకు కుస్తీపై చాలమోజు. పహెల్వానుల కుస్తీలను చూచి ఆనందించుచుండెడివాడు. జంతువులయుద్ధములు, పరుగులు అనిన కూడ అతనికి మిక్కిలి అభిరుచియుండెడిది.

కృష్ణదేవరాయల పరిపాలనా కాలమును దక్షిణభారత సాహిత్య చరిత్రలో స్వర్ణయుగముగా చెప్పవచ్చును. అతని ఆస్థానములో సంస్కృతము, తెలుగు, తమిళము, కన్నడము మొదలైన భాషలలో అనేకమంది విద్వాంసులుండెడివారు. అతడు గొప్పరచయిత, రచయితలన్న అభిమానము మెండు. అతడు సాహిత్యమును అన్నివిధముల ప్రోత్సహించెను. తెలుగు భాషపై అతనికి మిక్కిలి అభిమానముండెడిది. తెలుగులో “ఆముక్తమాల్యద అనే గ్రంథము కృతినై రచించుటకు పూర్వము అతడు సంస్కృతములో అనేక పుస్తకములు రచించెను.

అతని ఆస్థానములో ఎనిమిదిమంది మహాకవులుండెడివారు. వీరిని అష్టదిగ్గజములనెడివారు. చక్రవర్తి వారిని మిక్కిలి గౌరవించెడివాడు. తెలుగులో రచించిన ఆముక్తమాల్యద అనే అతని కావ్యము, తెలుగు భాషలోని ఐదు మహాకావ్యములలో నొకటిగా పరిగణింపబడుచున్నది. అతడు తన పుస్తకములో ఎంతో మనోహరముగా ప్రకృతి సౌందర్యమును వర్ణించెను అతని ఋతు వర్ణన, చంద్రవర్ణన, సుధ్యావర్ణన నిరుపమానమైనటువంటివి. ఇంతయేగాక ఈ మహాచక్రవర్తి కాలములో వైద్యశాస్త్రమునకు సంబంధించిన గ్రంథము, పాకశాస్త్రమును గురించిన పుస్తకములు కూడ రచింపబడినవి.

కృష్ణదేవరాయల పరిపాలనా కాలములో భవన నిర్మాణకళ, శిల్ప చిత్రకళ మిక్కిలి అభివృద్ధి చెందినవి. అతని క్షనద్వారముపై అతని చిత్రము అతని తండ్రిచిత్రము ఉండెడివి. ఆ భవనములోగోడలపై అనేక నృత్య భంగిమలు చిత్రింపబడినవి. నృత్యకళయనిన కూడ కృష్ణదేవరాయలకు మిక్కిలి అభిరుచి. ఇవిగాక గోడలపైన వివిధరకములైన పక్షులు చిత్రములు ఎంతో అందముగా రచింపబడినవి.

మహానిర్భూతగా, కృష్ణదేవరాయలను మొగలాయీ చక్రవర్తులతో సరిపోల్చు వచ్చును. అతడు తన రాజధానిని సౌందర్య వంతముగజేసెను. అనేక దేవవాలయములు, శివనములు నిర్మించెను. పోర్చుగీసు ఇంజనీర్ల సహాయముతో విజయనగర పరిసరములనున్న బంజరు భూమికి నీటిపారుదల సౌకర్యములు ఏర్పాటు చేసెను. తనతల్లి నాగలాదేవి షేరిట నాగల పూర్ ఆనుకేరుతో ఒకపట్టణమును కట్టించెను. ఈ క్రొత్త పట్టణమునకు ఒక క్రొత్త చెరువు నుండి నీరువచ్చుచుండెడిది. అతడు విశలస్వామి దేవాలయములో రకరకములైన చిత్రపులుల వ్రాయించెను.

నలుబది సంవత్సరముల వయస్సులో కృష్ణదేవరాయలు తన ఆరేండ్ల కుమారుని రాజుగా ప్రకటించి స్వయముగా మంత్రి పనిచేయసాగెను. పిల్లవాడు రాజ సింహాసనముపై కూర్చుండుట చూచి కృష్ణదేవరాయల దుష్టమంత్రి తిమ్మరుసు, తన ఆశలన్నియు మట్టిలో కలిసిపోయినవని శంకించి ఆ పిల్లవానికి విషమివ్వ ప్రయత్నించెను. ఆసమయమున కృష్ణదేవరాయలు మృత్యుశయ్యపై నుండెను. నిండుకొలుపులో సాగువ తిమ్మనపై దోషురోపణ గావించి అతనిని, అతని కుటుంబమువారిని ఖైదు చేసెను.

కృష్ణదేవరాయలు జీవించియున్నంత వరకు ఏ యితరరాజులు విజయనగరము వైపు కన్నెత్తి చూడలేక పోయిరి. కాని కృష్ణదేవరాయలు మరణించిన తరువాత శత్రువులు విజయనగరముపై నలువైపుల నుండి ఆక్రమణ చేయసాగిరి. కొద్ది కాలమా తరువాతనే ఆతని కుమారుడుకూడ మరణించెను. క్రమముగా విజయనగర సామ్రాజ్యము క్షీణించి అస్తమించెను.

పురందర దాసు

కర్ణాటకము ప్రకృతి సౌందర్యమునకు అద్వితీయమై నటువంటిదే కాక సాహిత్య కళా ష్టేత్రములలో కూడ నిరుపమానమై నటువంటిది. అది మధ్యాచార్యుల బసవేశ్వరుల జన్మ భూమి. శంకరాచార్యులు రామానుజులు విద్యారణ్యులు మొదలగు ప్రసిద్ధి కెక్కిన మత గురువులు, మహాత్ములు ప్రచారము చేసిన పవిత్రభూమి. ఈ భక్త కోటికి చెందిన భక్త కవి పురందరదాసు పేరుకూడ చెప్పుకోదగినటువంటిది. అతడు నాలుగు లక్షలకుపైగా భక్తి గీతములు రచించి పిటిని మధుర స్వరమున పాడి, భక్తులను ఆనంద సాగరమున ముంచెనని చెప్పుదురు. ఈ గీతములు విభిన్నమైన రాగరాగిణులలో వ్రాయబడియుండుటచే సంగీతమునకు అమూల్య నిధియైనవని చెప్పుదురు.

పురందరదాసుకు దీక్ష నొసగినది శ్రీ వ్యాస తీర్థవారని యందురు. దీక్షగ్రహించుటకు పూర్వ మతనిపేరు శ్రీనివాస నాయక్. అతని తండ్రి వరదప్పనాయక్ ఒక వ్యాపారస్థుడు. తనకుమారుడుకూడ తన వ్యాపారమునే సంబాలించ వలెనని యతడు కోరెడువాడు తగువయస్సులో సరస్వతియనే ఒక అందమైన పిల్లతో అతడు తనకుమారుని వివాహముచేసెను. శ్రీనివాసు కొన్ని ఏండ్లవరకు సంసార సుఖములనుభవించెను. కాని ఒకనాడు జరిగిన విచిత్ర సంఘటన వలన అతని మనస్సు సంసార విషయములనుండి విరక్తి చెందెను.

శ్రీనివాసుని ఇంటికి ఒకనాడు భగవంతుడే స్వయముగా నొక బీద బ్రాహ్మణుని రూపములో వచ్చి యీ విధముగ పేదకొనెనని యందురు—“నాయనా నా కుమారునికి ఉపనయనము చేయాలి. అందువలన నీవు ఈదీసునకు కష్ట సమయములో దయవంచి కొంతధన సహాయము చేయుము.”

శ్రీనివాసనాయక్ చాల పిసినిగొట్టు. అతడు బ్రాహ్మణుని మందలించి పొమ్మనెను. నిరాశచెంది ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆక్కడ నుండి శ్రీనివాసుని భార్యయైన సరస్వతి వద్దకు

వెళ్లెను. అతని పీవావస్థను చూచి సరస్వతికి మిక్కిలి దయకలిగెను. కాని ఆమెవద్ద కొక్కము లేదు. ఇందువలన ఆమె తన విలువైన ముక్కు పుడకను బ్రాహ్మణునకిచ్చి దానిని తాకట్టు పెట్టి డబ్బు తెచ్చు కొమ్మని చెప్పెను.

బ్రాహ్మణుడు ఆ ముక్కు పుడకను తీసికొని శ్రీనివాసుని కొట్టుకుపోయి యిట్లనెను. “అయ్యా ఈముక్కు పుడకను తాకట్టుపెట్టుకొని నాకు కొంత పైకము అప్పయివ్వండి.

శ్రీనివాసుడు ఆ పుడకను పరీక్షగా చూచెను. అతనికి అది తన భార్యదేహానని సందేహము కలిగెను. తన సందేహమును, నివారించుకొనుటకై అతడా బ్రాహ్మణుని కొట్టు వద్దనే కూర్చుండబెట్టి త్వరగా యింటికి వెళ్ళి భార్యతో యిట్లనెను. “సరస్వతి నీ ముక్కు పుడక ఎక్కడున్నది? చూపించు, దానితో నాకు కొంచెము పనివున్నది.”

సరస్వతికి తన భర్త స్వభావము బాగుగా తెలుసు. అతనికి భార్య కంటెను డచ్చే ప్రియమైనటువంటిది. పాపమామె భయపడినది. అవమానింప బడుటకంటె విషము త్రాగి ప్రాణములను కోల్పోవుటయే మంచిదని ఆమె తలచెను.

ఆమె తన గదిలోనికి వెళ్లి ఒక గిన్నెలో విషమును పోసి కలుపుకొని భగవంతుని విగ్రహమునకు ఎదురుగా నిలబడి హరినామ కీర్తన చేయసాగెను. ఆ విషము త్రాగుటకు కండ్లు తెరవగానే ఆమెకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యము కలిగెను. విషయమునకు బదులు ఆ గిన్నెలో ఆ ముక్కు పుడకయే పడియున్నది.

తెనుక నిలబడియున్న తన భర్త యిది యంతయు చూచెను. అతడా పుడకను తీసికొని దుశాణమునకు పోయి యినప్పట్టెను తెరచి చూడగా అందు ఆ బ్రాహ్మణు డిచ్చిన ముక్కు పుడక లేదు. దుశాణములో ఆ బ్రాహ్మణుడు కూడ కనబడలేదు. ఈ విచిత్ర సంఘటనలన శ్రీనివాసునకు జ్ఞానోదయము కలిగినది. భగవంతునకు జీవితమునర్పించి బ్రతుకుటలోనే జీవితము సార్థకము కాగలదని అతనికి బాగుగా తెలిసి వచ్చినది. ఇదే నిర్ణయించుకొని అతడు తన యావదాస్తిని బీదలకు పంచి భార్య పిల్లలతో వ్యాస తీర్థలవారి మఠమునకు వెళ్లెను. భగవంతునిపై అతనికున్న నిజమైన ఆసక్తిని చూచి వ్యాస తీర్థులు అతనికి మంత్రోపదేశముచేసి అతనిపేరు మార్చి “పురందరదాసు” అని పెట్టెను.

ఇంక పురందరదాసు జీవితము క్రొత్త మార్గమునబడెను. భగవద్భక్తితో లీనుడై ఆతడు తనయుష్ట దైవమున స్తుతించుచు నిత్యము క్రొత్త క్రొత్త పద్యములు రచించుచుండెను. మొదట కొన్ని పద్యములు ఆతడు తన భార్యను స్తుతించుచు వ్రాసెను. ఎందువల్లననగా ఆమె సహాయము వలననే అతనికి జ్ఞానము కలిగినది పురందరదాసు అనేక తీర్థయాత్రలుచేసెను. తన సరసమైన పద్యములను పాడి ప్రజలను ముగ్ధులనుచేసి వారిలో మతముపై నిశ్వాసమును కల్పించెను. చివరికతడు విజయగిరి రాజ్యమునకు ఆకాలమున రాజధానియైన హంపిలో నివసించెను. నేటికిని ఆ రాజధానిగాని కిథిలలో పురందరదాసు మండపము అట్లే నిలచియున్నది.

పురందరదాసుకు నలుగురు కొడుకులు. ఈ నలుగురు తమ తండ్రికి పరమభక్తులు. తండ్రివలెనే భగవంతునిపై కీర్తనలు రచించుటగా ప్రజ్ఞ కలిగినవారు. పురందరదాసు తన గీతములు, భజనలద్వారా సంగీతమును జన ప్రీయముగావించెను. మిథ్యతో నిండియున్న ఈ సంసారపు నిస్సారతను ప్రకటించెను. కలవర్గభేదములను, యాపుమాపుటకు ప్రయత్నించెను. వితల్ భగవానుని స్మరించుచు భక్తియనే గంగను ప్రవహింపజేసెను.

పురందరదాసు కర్ణాటక సంగీత పద్ధతిగానే పాటలు పాడెను. కాని అకస్మాత్తున, అతని భాష అద్వితీయమైనటువంటిది. తన అభిప్రాయములను కవిత్వమునెడి అందమైన తొడుగు తొడిగి మనోజముగా వెల్లడించెను. సూరదాసువలె ఈ మహాభక్తుడు కృష్ణుని బాల్యలీలలను మిక్కిలి సజీవముగా వర్ణించెను.

పురందరదాసు తెల్లవారుజాముననే లేచి తంబూరమీటుచు వైవ సంగీతము చేయుచు భార్య పిల్లలతో ఇంటింటికి పోయి భజనలు చేయుచు భిక్షమెత్తుకొనెడివాడు. కొటీశ్వరుడైన శ్రీనివాసు ఇప్పుడు పురందరదాసై గ్రామములో భిక్షమెత్తు కొనుట చూచి గ్రామీణులందరు ఆశ్చర్యపడిరి. పూర్వమున్న పిసినిగొట్టు తనముగాని, అహంభావముగాని అతనిలో నిష్పడు రవ్వంతైనా లేదు. భిక్షమెత్తుకొనగా వచ్చిన దానిలో కేవలము తన కుటుంబ పోషణ చేసికొనుటయేగాక మరికొంత మంది బీదలకు కూడ వెట్టుచుండెడివాడు.

పురందరదాసు తన భక్తులను నిష్కలంకమైన జీవితమును గడపవలసినదిగా ఉపదేశించెను. ఋణము చేయవద్దు, దురాశకు పోవద్దు, అసత్యప్రతిగా నుండవద్దు అని ఆతడు

చెప్పుచుండెడివాడు. అతనికి రేపటి చింతయుండెడిదికాదు. యాచకుడెవరైనా అతనివద్దకు వెళ్లినప్పుడు తన వద్దనున్న దాని నంతయు దానముచేసెడివాడు. అతనింటిలో దేనిని నిలువ వుంచుకొనలేదు. అతని నిస్వార్థ స్వభావము అందరను ఆకర్షించెను.

పురందరవాసు విజయనగర మహారాజు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల సమకాలికుడు. మహారాజుల వారు స్వయముగ పురందరవాసు దర్శనార్థము వెడలిరని చెప్పుదురు. అతనిని తమ వెంట రాజభవనమునకు తీసుకొని వెళ్లిరని యందురు. మాటల సందర్భములో భవన వైభవములు చర్చకు రాగా పురందరవాసు యిట్లనెను—మహారాజా! ఈ రాజ వైభవము భక్తుల వైభవమునకు పాటియైనదికాదు మీ లక్ష్మీ చంచల మైనటువంటిది, క్షణ భంగురమైనటువంటిది. దొంగలు దీనిని దొంగిలించగలరు. మా భక్తుల నిధి స్వయముగా భగవానుడే. మేము భగవద్భక్తి సంపాదించితిమి. మాకు హరినామమే వెలలేని మణివంటిది.

పురందరవాసు గావించిన ఈ ఉపదేశముయొక్క ప్రభావము మహారాజుపై ఎక్కువగా కలిగెననియు, అతడుకూడ అతని ప్రశంసలలో నొకడయ్యెనని చెప్పుదురు.

పురందరవాసు గొప్ప సంఘ సంస్కర్త. అతడు ప్రజలకు కేవలము భగవద్భక్తి సదాచారములనే ఉపదేశించెడి వాడుకాదు. ఆదర్శమైన జీవితము గడుపుటకు చక్కని మార్గము కూడ చూపించెడివాడు. వీరి సుఖదుఃఖములలో పాల్గొనెడివాడు. రోజు కొకసారి గ్రామమునకు వెళ్లి అచటి ప్రజల కష్టసుఖములను తెలుసుకొనెడి వాడు. ఇందువలనే అతడు మిక్కిలి జనప్రియుడయ్యెను. ప్రజలు అతని భజనముడలలో పెక్కు సంఖ్యలో చేరెడి వారు. ఇదంతయు చూచి కొంతమంది అధికారులు అతని పలుకుబడి దేశకాంతికి భంగకరమని తలచి అతనిని పలువిధములుగ బాధ పెట్టిరి. కాని దీనివలన అతని పలుకుబడి మరింత పెరిగినది.

పురందరవాసు ఉపదేశములద్వారా ప్రజలకు చాలా కాంతి లభించెడిది. అతడు ప్రజల మనస్సునందలి భ్రమలను తొలగించుచు వినయము లేని విద్య, ధర్మము లేని ధనము నిబాముతీ లేని అధికారము యిగన్నయు పనికిమాలినవని బోధించెడివారు. అతడు సంఘసేవకులకు మతగురువులకు వక్కాణించి చెప్పినదే మనగా తమ జీవితమును నిర్మముగా సుంచుకొనకుండ, యితరులను బాగుచేయుటగాని వారికి హిత బోధచేయుటగాని తగినటువంటిది.

ఆచార వ్యవహారములలో పవిత్రత లేనిదే తీర్థయాత్రలు చేయుటగాని, విఘాతా, తిరుచూర్లు ములు పెట్టుకొనుటగాని వ్యర్థము. గురువులను గౌరవించుట, నిరుపేదల సేవచేయుట, ఆకలిగొన్న వానికి అన్నమిడుటయే అన్నిటికంటె శ్రేష్ఠమైన సత్కర్మలు.

ఇతర మహాత్ముల జీవితముల వలెనే పురందరదాసు జీవితములో కూడ కొన్ని విచిత్రమైన సంఘటనలు జరిగినవి. దేశసంచారముచేయుచు అతడొకసారి తిరుపతికి వెళ్లెను. అక్కడతడు భక్తులకు, మహాత్ములకు నొకపెద్ద విందు చేసెను. ఆ విందులో నెయ్యి తక్కువయ్యెను. అప్పుడు భగవంతుడు తనభక్తుని గౌరవము నిలబెట్టుటకై ఒక యోగి రూపములో నచటికివచ్చి అతిథులందరకు స్వయముగా నెయ్యి వడ్డించెనని చెప్పెదను.

దేశమంతట పర్యటించిన తరువాత పురందరదాసు తనదేశ జీవితమును, షాలాపూర్ సమీపముననున్న పురందరగఢ్ లో గడిపెను.

పురందరదాసు ఊవరనామాలనే వేలాది భక్తి గీతాలు రచించెను. వాటిలో ఒకటయిన “నానిన్నోశస్య బేడువడ్లి రంగ” అనే కీర్తనకు భావార్థాన్ని ఈ క్రింద నిస్తున్నాము.

నిన్ను నేనుమరేమి యాచించను
నీవు నాహృదయ కమలమున స్థిరముగ నుండి పోస్వామి
తల యొగ్గదను నీ చరణములపై, తిలకించెద
నీరూపమేనే నెప్పుడు, శ్రీహరి నావీనులు
ఎల్లప్పుడు నీపాటలనే వినుగలవునా
నానికాపుటములు నిత్యము నీ నిర్తానమునే
సేవించును.
గొంతెత్తి పాడెద నీ కీర్తిని, నాకరములు
నీ నేవలకై నిత్యము వినియోగింతును
నా పాదములు తీర్థయాత్రలు సల్పుడె
నామనస్సు అనుదినము నీ సంకీర్తనము

లోనిమగ్నమై యుండునట్లు చేయుము.
నా బుద్ధి నీలో లీనమగు గాక
నామనస్సు సదా నీధ్యానములో నిద్రమై యుండుగాక
భక్తుల సహవాసము నీకులభించు గాక
ఓ పురందర విఠలా ! ఈ మాత్రపుదయ జూపుము!

నీవే రక్షింపుము

ఈ ప్రపంచములో ఎవరి కెవరు ఎంత ఋణమో
బ్రతుకు నీటి బుడగవలె అనిత్యము శ్రీహరీ
దప్పికొనినే కూపము దరిజేరితి
కూపజలము ఎండి శృశానమాయెరా శ్రీహరీ,
ఎండలో తిరిగి తిరిగి విశ్రమించ బోయితిని చెట్టునీడన,
అచ్చెట్టే విరిగె పడెను తలపై, శ్రీహరీ
అడవిలోయిల్లు కట్టుకొని చెట్టుకు ఉయ్యాలగట్టితిని
ఉయ్యాలలోని బిడ్డమాయ మయ్యెరా శ్రీహరీ
తండ్రీ! పురందర విఠల్ నారాయణా!
నీవేరక్షింపుము శ్రీహరీ! మృత్యువు వేళ

అవమానమే మంచిది

అవమానమే మంచిది, అపుకూప హరినామ
జపలీనడైన మనుష్యునకు
మానమున పెరుగు అభిమానము, అభిమానమున
కలుగు హాని తపస్సుకు,
అభిమాని దుర్యోధనునకు కలిగెహాని
అనుమానమే లేదు.
అభిమానము లేకున్న తపస్సు పెరుగును
అభిమానమే లేకున్న పుణ్యము ఫలించునూ
అభిమానములేని ధృవునకు, కపటనాటక
నూత్రధారి విష్ణువు ప్రత్యక్షమయ్యెను.

లోనిమగ్నమై యుండునట్లు చేయుము.
నా బుద్ధి నీలో లీనమగు గాక
నామనస్సు సదా నీధ్యానములో నిద్రమై యుండుగాక
భక్తుల సహవాసము నీకులభించు గాక
ఓ పురందర విఠలా ! ఈ మాత్రపుదయ జూపుము!

నీవే రక్షింపుము

ఈ ప్రపంచములో ఎవరి కెవరు ఎంత ఋణమో
బ్రతుకు నీటి బుడగవలె అనిత్యము శ్రీహరీ
దప్పికొనినే కూపము దరిజేరితి
కూపజలము ఎండి శృకానమాయెరా శ్రీహరీ,
ఎండలో తిరిగి తిరిగి విశ్రమించ బోయితిని చెట్టునీడన,
అచెట్టే విరిగె పడెను తలపై, శ్రీహరీ
అడవిలోయిల్లు కట్టకొని చెట్టుకు ఉయ్యలగట్టితిని
ఉయ్యలలోని విడ్డూరు మయ్యెరా శ్రీహరీ
తండ్రీ! పురందర విఠల్ నారాయణా!
నీవేరక్షింపుము శ్రీహరీ! మృత్యువువేళ

అవమానమే మంచిది

అవమానమే మంచిది, అపురూప హరినామ
జపలీనమైన మనుష్యునకు
మానమున పెరుగు అభిమానము, అభిమానమున
కలుగు హాని తపస్సుకు,
అభిమాని దుర్యోధనునకు కలిగెహాని
అనుమానమే లేదు.
అభిమానము లేకున్న తపస్సు పెరుగును
అభిమానమే లేకున్న పుణ్యము ఫలించును
అభిమానములేని ధృవునకు, కపటనాటక
నూత్రభారి విష్ణువు ప్రత్యక్షమయ్యెను.

నేనేమి చేయునును, ఎందుపోదు నెవరికడకు
 కనులనయనా, హరీ, నీవుండగా
 నుని జనరక్షకా పురందర విఠలా
 నీ ఆభిమానము నేనేకోరునది.

జీవితపరమావధి

ఈదారి, ఈదిజయించాలి
 ఈ మాయాప్రపంచమున ఆశలే లేకుండ
 తామురావపైని నీటి బిందువువలె
 ప్రేమ పెంచాలి యీ ప్రపంచమున
 రాముని భజించుచు, కీర్తించుచు
 కావితములను పొందుచు
 జీడికాయలో గింజయిమిడి ఉన్నట్లు
 ఒదిగియుండురు దురాశలేక విష్ణుభక్తులు నిత్యము,
 మాంసలోభియు మీనము వలన బడినట్లుగ
 పడవద్దు, నిత్యము భజించు పురందర విఠలను.

తులసీదాసు

తులసీదాసు హిందీలో సర్వోత్కృష్టమైన కవియేగాక గొప్ప భక్తుడు, సంఘ సంస్కర్త. తులసీదాసు తనయిష్ట దైవమైన రాముని గుణములను కీర్తించెను. అతడు తన జీవితమును గురించి ప్రత్యేకముగ ఏమియు వ్రాయలేదు. కాని అతడు రచించిన పుస్తకములలో అక్కడక్కడ దొరుకు వివరములనుబట్టి అతని విషయములో ప్రచారములో నున్న కట్టుకథలవలన అతని జీవితమునకు సంబంధించిన సంఘటనలు మనకు తెలియ వచ్చుచున్నవి. అవి ఎంత వరకు నిజమోయనది కూడ సందేహమే. ఎందుకనగా వాటిని గురించిన ఆధారములేవీ లభ్యమగుటలేదు.

16 వ శతాబ్దపు మధ్యకాలమునాటి విషయము. ఆ సమయమున భారతవీశములో మొగలు చక్రవర్తి అక్బరు పరిపాలించుచుండెను. బాందీజిల్లాలో రాజాపుర్ అనే గ్రామముండెను. దానిలో ఆత్మారాముడనే ఒక శుద్ధ శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణుడు నివసించుచుండెను. ఒకనాడతనికి పుత్రుడు కలుగగానే అతని సంతోషమునకు మేరలేక పోయెను. అతడా బాలునిపేరు రామ్బోలా అనిపెట్టెను. ఈ రామ్బోలాయే పెద్దవాడైన తరువాత తులసీదాసుని పిలువబడెను.

తులసీదాసు గొప్ప పరోపకారి. ఉదార స్వభావుడు. దానశీలుడు. వీలైనంతవరకు ఎల్లప్పుడు బీదలకు సహాయము చేయుటకు సంసిద్ధముగ నుండెడివాడు. ఒకసారి ఎకలో ఒక బీద బ్రాహ్మణుడు తన కుమార్తె వివాహము కొరకై కొంత ధన సహాయము నర్థించుచు తులసీదాసు వద్దకు వచ్చెరని యందురు. తులసీదాసు పేదవాడు. అతడతని తనమిత్రుడు, అక్బర్ ఆస్థానములో కవియైన అబ్దుల్ రహీమ్ ఖాన్ ఖానా వద్దకు పంపెను. రహీమ్ బ్రాహ్మణునకు చాలా ధనమునిచ్చి తులసీదాసుకు ఒక ఉత్తరము వ్రాసి పంపెను. దానిలో తులసీదాసును ప్రశంసించుచూ ఈ క్రింది పంక్తి వ్రాయబడినది:

“హులసీ తనబిడ్డ తులసీని చంకనెత్తుకొని తెరుగుతున్నది” దీనివలన బహుశ తులసీదాసు తల్లిపేరు హులసీ అని ఊహింపబడుచున్నది. తులసీదాసు తన “కవితావళి” అనే పుస్తకములో నిట్లు వ్రాసెను.

జన్మించగానే తల్లి దండ్రులు తనను వదిలిరి
 జన్మతోనే భగవంతుడు అతని భాగ్యములో
 దురదృష్టమునే లిఖించెను. జన్మించినపుడు
 బాబాఅను, శుభ సందేశములను విని తల్లిదండ్రు
 లిరువురికి మిక్కిలి దుఃఖము కలిగెను.

బాల్యములో అతనికి తల్లి తండ్రుల సుఖము లభించలేదు. ఇందులో ఏ మాత్రము
 సందేహములేదు. కాని తల్లి దండ్రులచే అతడు వదిలిపెట్టబడెననే విషయముపై అనేక
 అభిప్రాయములున్నవి.

అతడు అభుక్త మూల నక్షత్రమందు జన్మించెనని కొందరు అందురు. ఇందువలన
 అతనిని నష్ట జాతకునిగా ఎంచి తల్లి దండ్రులు వదిలిపెట్టిరి. అతని జాతకములో తండ్రికి
 చావు వున్నదనియు అందువలన తులసీదాసు తండ్రి అతనిని వదిలివేసెనని కొందరి అభి
 ప్రాయము. జన్మకాలమున అతని అసాధారణమైన రూపమును గాంచి అతని తల్లి భయపడె
 నని కూడ కొంతమంది యొక్క నమ్మకము. అందువలన అతనిని వంశనాశకునిగా భావించి
 ఒకదానీ పెంట ఆమె అత్తగారింటికి పంపివేసెను. అచటనే అతనికి చిన్నతనములో
 లాలన పోషణ జరిగెను.

తులసీకి తల్లి దండ్రుల సుఖము లభించలేదనియు, అతని బాల్యమంతయు దారిద్ర్య
 ములో గడిచెననియు చెప్పుటకు ఏ మాత్రము సందేహములేదు. చునియా అనే దాని
 తులసీని ఎంతో ప్రేమతో పోషించెనని చెప్పుదురు. కాని, దురదృష్టశాస్త్ర విదు సంవత్సర
 ముల తరువాతనే ఆదాని ఈ ప్రపంచమును విడిచి వెళ్లెను. విజేండ్ల బాలుడైన తులసీ
 దాసు నిస్సహాయుడై ఈ ప్రపంచములో తిరుగుచు ఉండి పోయెను.

ఇంటింటా భిక్ష మెత్తుకొనుచున్న తులసీదాసుపై ఆకస్మాత్తుగా ఒకనాడు సరహర
 కాస్త్రి అనేపేరుగల విద్వాంసుని దృష్టిపడినది. తులసీలో దాగి యున్నటువంటి ప్రతిభ
 నతడు గుర్తించి అతనిని తనవెంట ఇంటికి తీసికొని పోయెను. కొన్నాళ్లయిన తరువాత
 ఆయోధ్యకు తీసుకొనిపోయి తులసీదాసుకు ఉపనయనము చేసెను. తులసీదాసు గురూప
 దేశము లేకుండనే గాయత్రీ మంత్రము సుచ్చరించుట చూచి అందరూ మిక్కిలి ఆశ్చర్య

వడిరి, నరహరి శాస్త్రి పంచ సంస్కారములు గావించి అతనికి రామ మంత్రోపదేశము చేసెను. తరువాత తులసీదాసు సంస్కృత సాహిత్యాధ్యయనము కూడచేసెను.

తులసీ మిక్కిలి తెలివిగలవాడు. గురూపదేశము అన్నిటిని త్వరగా గ్రహించుకొని గుర్తించుకొనెడి వాడు. అతని గురువులు అతని తెలివితేలికి మిక్కిలి ప్రశస్తులైరి. తరువాత అతడు కాశీలో శేషసనాతన్ జీ వద్ద పదిహేనేండ్లు నేదములను, పురాణములను పఠించెను.

ఒకనాడు ఆకస్మాత్తుగా తులసీదాసుకు తన గ్రామములోని యింటికి పోవలెనని కోర్కె కలిగెను గురువాజ్ఞ తీసుకొని అతని స్వగ్రామమునకు బయలుదేరెను. ఆచట తన గృహస్థితిని చూచి అతనికి మిక్కిలి దుఃఖము కలిగెను. తల్లి ఎప్పుడో స్వర్గస్థురాలయ్యెను. తండ్రికూడ తాను గ్రామమువెళ్లటకు కొద్ది గోజులుముందే మరణించెను. ఇట్లు పాడు బడినది. అతడు ధైర్యముచేసి చిట్టచివరకు తండ్రికి శ్రాద్ధముపెట్టి ఆ యింటినే తిరిగి వాగు చేసి దానిలో నివసించుచుండెను. అక్కడ ప్రతిదినము రామకథను వినిపించుచు దొరికిన దానితో తన జీవితము గడుపుకొను చుండెను.

తులసీ వివాహమును గురించి యితమిద్దముగా ఏమియు తెలియదు. అతని భార్య రత్నావళిని గురించి ప్రచారములో నున్న కథఇది.

తులసీ తన భార్యను మిక్కిలి ప్రేమించెడి వాడు. అతడామెను పుట్టింటికి కూడ వెళ్ళనిచ్చెడు వాడుకాడు. ఒకనాడు తులసీ యింట్లో లేనప్పుడు రత్నావళి సోదరుడు ఆమెను తీసుకొని పోవుటకు వచ్చెను. రత్నావళి తన తల్లి తండ్రు లింటికి వెళ్ళ వలెననెడి కోరికను ఆపుకొన లేకపోయెను. భర్తతో చెప్పకనే, సోదరునితో వెళ్ళెను. సంధ్య వేళకు తులసీ యింటికి తిరిగి రాగానే అతనికి యింట్లో ఎవరూ కనిపించలేదు. పొరుగువారిని అడిగిన మీదట రత్నావళి తన పుట్టింటికి వెళ్లినదని అతనికి తెలిసినది.

కృష్ణపక్షపు దీర్ఘ శాళరాత్రి. పై పెచ్చు వర్షాకాళము, దారిలోని నది వర్షముల వలన పూర్తిగా నిండియున్నది. తులసీ ముందు జెనుకలు చూడక ఆ పొంగి ప్రవహించుచున్న నదిలో దుమికెను. త్వరత్వరగా యీడుకొని అవలిగట్టుకు చేరెను. అతని బట్టలు తడిసి పోయినవి. కాని అతనికి మాత్రము దిగులుకలుగలేదు. అతడదే స్థితిలో అత్త వాకింటికి

వెళ్లెను అట్టి స్థితిలో భర్తను చూచిన రత్నావళికి సిగ్గు అసహ్యము కలిగెను. మందలించుచు యీ విధముగ ఆమె తులసీదాసును తీయగా ఎత్తిపొడిచెను: “అస్తి పంజరముతో నిండి యున్న ఈ నాదేహముపై నీకింత మమకారమేల? ఇంతటి ప్రేమయే రామునిపై నున్నచో నీకు భవభీతియే యుండదుగదా.”

ఈ కథ ఎంతవరకు నిజమో చెప్పట కష్టము. ఈపై పద్యము నిస్సందేహముగా తులసీదాసు వ్రాసినది మాత్రము గాదు. భార్య యొక్క ఎత్తిపొడుపు మాటలవలన తులసీ మనస్సు మిక్కిలి గాయపడెను. అతనితో నిద్రించియున్న వైగాగ్య భావము మేల్కొంచెను. వెంటనే అతడు ఆక్కడి నుండి వెడలిపోయెను. ఇంక రామభక్తిలో నిమగ్నుడై ఈ మాయా ప్రపంచమును త్యజించెను. నాటి నుండియే అతడు భగవంతుని భజించుచు అనేక తీర్థయాత్రలు చేసెను.

తులసీదాసు జీవితము చాల కష్టములతో గడచెను. అతడు చిన్నప్పుడే అనాథ అయ్యెను. భిక్షు మెత్తుకొని అతడు తన పొట్ట నింపుకొనెను. దారిద్ర్యమువలన అనేక అపమానముల నితడు సహించెను. డబ్బు గలవానిదే సంఘము. ప్రజలు పొట్టకూటి కొరకు మంచీ చెడు పలు రకములైన పనులు చేయుటకు వెనుదీయుట లేదు. చాలా మంది కొడుకులను, కుమార్తెలను కూడ అమ్మకొనెడివారు. సంఘము నెదుట ఎట్టి విధమైన ఆదర్శము లేకుండెను. పండితుల ప్రపంచమువేరు. సాధారణులైన వారి ప్రపంచమువేరు. చాలా మంది పండితులు తులసీదాసును పరిహసించిరి. కాని వీటన్నిటి వలన తులసీదాసు నిరాశ చెందలేదు. అతనికవిత్వములో ఆశ, విశ్వాసములు తొణుకులాడినవి. అతని స్వభావము గూర్చిన విశేషములు మూడు, అవి అతని సాహిత్యములో ప్రతిభస్వనించినవి. అతడు మిక్కిలి వినయవంతుడు, భావుకుడు, రామునిపై అచంచల విశ్వాసము కలిగినవాడు.

ప్రారంభములో తులసీదాసు సంస్కృతమున కవిత్వము వ్రాసెడి వాడని చెప్పుదురు. ఆ కాలములో పండితులందరు సాధారణముగా సంస్కృతములోనే వ్రాసెడివారు. కాని సాధారణ జనులకు సంస్కృతము తెలియదు. ఇందువలన లోక కళ్యాణమునకై తులసీదాసు జనభాషలోనే తన కావ్యములు రచించెను.

కాశీనుండి తులసీ అయోధ్యకు వెళ్ళెను. అతడు తన రామచరిత్ర మానసము 1631 విక్రమ చైత్ర శుక్లవమి, మంగళవారమునాడు రచింప నారంభించెను. 1631 నుండి 1636-37 (విక్రమ, మధ్యకాలములో ఈ కావ్యరచన పూర్తి అయివుండవచ్చునని పెక్కుమంది విద్వాంసుల అభిప్రాయము. తులసీదాసు యొక్క ఈ విశ్వవిఖ్యాత గ్రంథము అవధి భాషలో వ్రాయబడెను. రామ చరిత్ర మానసను ప్రజలు రామాయణమని కూడ అందురు.

తులసీదాసు కాలములో సంఘములో అనేక భేదభావము లుండెను. మత విషయములో కొందరు శివుని పూజించెడివారు. కొందరు విష్ణువును పూజించెడివారు. పిరు పరస్పరము కలహించుచుండెడి వారు. ఇందువలన తులసీదాసు వారందరి మధ్య శాంతిని గెల కొల్పుటకై దేవతలందరూ ఒకే భగవంతుని వేరువేరు రూపములని ప్రకటించుచు ఒక నూతన మార్గమును చూపించెను. అతడు రాముని భగవత్స్వరూపునిగా భావించి రాముని శివారాధకునిగా శివుని రామ భక్తునిగాను ప్రదర్శించి, ఈ పోరాటములను శాంతింప జేసెను.

తులసీదాసు హిందూ సంఘములో ప్రబలియున్న దురాచారములను ఆస్థాయములను ప్రజలకు తెలియ జేసెను. ప్రజల మనస్సులలో భగవంతునిపై విశ్వాసమును కలిగించి వారికి ఆత్మబలమును చేకూర్చెను. రామచరిత్ర మానస కాక తులసీదాసు యింకను అనేక గ్రంథములురచించెను. కవితావళి, గీతావళి, కృష్ణగీతావళి, వినయపత్రిక మొదలైనవి ప్రసిద్ధికెక్కినవి.

తులసీదాసు నూరదాసు సమకాలికులు. ఒకసారి ఈయిరువురు కవులు కలుసుకొనిరని కూడ చెప్పుదురు. అప్పటికి నూరదాసు ముసలివాడయ్యెను. బహుకొద్దిగా వ్రాసెడి వాడు కాని తులసీదాసు యువకుడు, కావ్యరచన అప్పుడే ప్రారంభించెను.

తులసీదాసుకు చిత్రకూటము, అయోధ్య, కాశీ మిక్కిలి ప్రియమైనటువంటివి. తన చివరి రోజులు తులసీదాసు కాశీలో గడపెను. అక్కడ అతనికి చేతులు స్వాధీనము తప్పి నందున మిక్కిలి బాధ కలిగెను. ఆ రోజులలో కాశీలో ఒక భయంకరమైన వ్యాధి వ్యాపించి యుండెనని చెప్పుదురు. బహుశా అది ప్లేగువ్యాధి. ఈ వ్యాధి వలన అనేక మంది గిరిగిల తన్నుకొని మరణించిరి. 1680 (విక్రమ) సంవత్సరము శ్రావణ మాసములో అతడు పతమ పదించెను. అతని మృత్యువుపై వ్రాసిన క్రింది ఈ శ్లోకము ప్రసిద్ధి కెక్కినది.

“పడహారువేల ఎనుబదవ సంవత్సరము
గంగా తీరమున శ్రావణ శుక్ల సప్తమి
నాడు, తులసీ శరీరమును త్యజించెను.”

కాని కొందరు ఈ త్రిధిని ఒప్పుకొనరు. కృష్ణపక్షములోని తదియనాడు అతడు పరమ
పదించెననియందురు. వారు చెప్పు శ్లోకము ఇది.

“పడహారు వందల ఎనుబదవ సంవత్సరము
గంగా తీరమున శ్రావణ కృష్ణతదియ
శనివారమునాడు తులసిశరీరమును త్యజించెను.”

అయితే తులసీదాసు ఎప్పుడు మరణించినదే నికరముగాచెప్పటకు ఈ సాక్ష్యాధారము
కూడ చాలదు. తులసీదాసు రచించిన ఈ దిగువ పద్యము గాంధీజీకి మిక్కిలి యిష్టమైనట్లు
వంటిది. ఆయన తరచుగా తన ప్రార్థనలో ఈ పద్యమును పాడుచుండెడి వారు. దానిభా
వార్థమిది.

“పరస్త్రీని తల్లిగా భావించుము
పరాయిధనము కాలహూట విషము వంటిది.
పరల సంపత్తిని చూచి హర్షించువారు, పరల
విపత్తును చూచి దుఃఖింతురు కూడ.
భామచంద్రా! ఎవరికి నీవు ప్రాణప్రియుడవో
ఎవరి మనస్సులు నీకు ఆలయములో, ఎవరికి
నీవు స్వామివి, సఖుడవు, తల్లివి, తండ్రీవి గురు
వువో, అట్టివారి మానస మందిరములలో నీతా
లక్ష్యము సమేతుడవైన నీవు నివసింతువు.”

920/054
PUB

U-2
Accession No. 31108

